

actualitatea literară

nr. 133, anul XIV

ianuarie-februarie 2025

■ revistă a unirii scriitorilor din românia ■

■ www.actualitatealiterara.ro ■

■ **Nicolae SILADE:**
Despre naștere,
devenire și renaștere

■ **Veronica Balaj & Lidia Vianu:**
Despre profesionalism,
har și dăruire

■ **Magda URSACHE:**
Dimensiunile libertății

■ **proză:**
Dan FLORIȚA-SERACIN

■ **cronici
literare de:**
Cornel UNGUREANU,
Adrian Dinu RACHIERU,
Gheorghe SECHEȘAN,
Radu CIOBANU, Remus
Valeriu GIORGIONI,
Marina CUȘA

■ **poezie:**
Miruna
Mureșanu,
Florina Juncu,
Liviu Mircea

■ **meridiane** ■
Poeme de Maggie Harris
Traducere de Adina-Gabriela VĂCĂRELU
Poeme de Mario Meléndez
Traducere de George Nina ELIAN

Ela la la la

Editorial

Nicolae SILADE

Despre naștere, devenire și renaștere

Cred că am spus-o de foarte multe ori, dar îmi place să o mai spun o dată: cea dintâi minune este nașterea. Este asemănătoare cu nașterea Universului, despre care unii spun una, alții spun alta și fiecare crede ce spune. Dar eu cred că nașterea omului și nașterea Universului sunt o minune, iar minunile nu pot fi explicate. Știm cu toții că venim de undeva, dar cum se produce această venire nu pot prea înțelege mulți dintre noi. În primul poem din ciclul „pixeli”, din volumul „calea victoriei” [2019], spuneam așa: „deschizi ochii și vezi că totul există și vii peste această existență de peste această existență poate de aici bucuria celor ce te întâmpină poate de aici plânsul celui ce vine aici pentru a pleca dincolo”. Și pentru că niciunul dintre criticii noștri nu a comentat pixelul din care am citat, și pentru că îmi place de la o vreme să mă citez [vezi poeziile mele], o voi face mai departe: „ar fi prea simplu să spui că vii dintr-o dragoste mare dintr-un vis de dragoste dar poate că așa este și așa este după ce ai văzut acel powerpoint de la nasa și te simți ca un pixel într-o nesfârșită hologramă și întreg sistemul solar e un pixel față de alte sisteme solare galaxii roiuri de galaxii superroiuri quasari vorbim de ani-lumină în lumina anilor vedem ce nu e un miracol venirea celui viu între vii”. Acum, cine are urechi de auzit să audă și cine are ochi de văzut să vadă! Ai venit aici, dar ce faci aici? Dacă vrei să rămâi, trebuie să devii, să devii cel care ești. Trebuie să te cobori și să te înalți peste condiția umană, trebuie să mori și să te naști a doua oară, asemeni bobului de grâu, cum spune cartea cărților. Și, abia după ce vei renaște, vei vedea cu adevărat „mirabila sămânță” care este viața.

„Cea dintâi minune este nașterea. Este asemănătoare cu nașterea Universului, despre care unii spun una, alții spun alta și fiecare crede ce spune.”

Dar eu cred că nașterea omului și nașterea Universului sunt o minune, iar minunile nu pot fi explicate”

ilustrațiile numărului

Ilustrăm acest număr cu lucrări de gravură realizate de Nora Novak. Vernisajul expoziției sale, cu titlul „Puzzle”, va avea loc în 14 februarie.

De toate pentru toți (poetii...)

„deschid fereastra/ și privesc peste acoperișurile ude/ înspre copilăria mea...”
(Maria Grădinaru, *Poem desculț*, „Luceafărul de dimineață”, nr.10/20124);

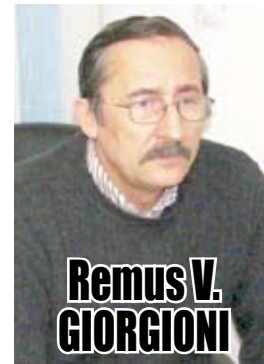
„prin fereastra aceasta mama mea l-a văzut/ pe tatăl meu plecând/ să aducă acasă/ pe moașa comunală...”
(Adrian Alui Gheorghe, poemul *Fereastra*, din volumul „Nu-i mai așteptăm pe barbari”)

După ce ne-am îndepărtat o vreme de uneltele noastre (tratarea fenomenului poetic în genere), iată-ne întorcându-ne *acasă*. Este așa de interesant să constăți că, în jurul vârstei de 70, deși nu ai excelat în niciuna din speciile literare abordate, pasiunea și interesul pentru lectură nu au diminuat defel. Pe care le considerăm chiar mai importante decât talentul în sine. Dar iată despre ce vorbim: poezii în plină ascensiune (post-debutanți), încă neconsacrați, îi resping din start pe cei de mult afirmați. Asta însă numai până ajung și ei la consacrare – să se consACREASCĂ... Iată însă și un alt aspect al problemei: ce i se iartă unui mare poet: ambiguitățile, încifrări cu nemiluita, ba chiar *strămbătățile*, nu și se iartă ție, poetul obișnuit. Unui scriitor mare i se pot ierta chiar greșelile de exprimare, nu doar cele de culegere/tipar. Și am să vin cu doar câteva exemple întâmplătoare și foarte recente, întâlnite prin reviste: din fuga calului, autorul zice „scindare de natură schizoidă” (N.D.) sau – pur și simplu, „din cauza unor motive” (I.P.). Noi credem că... cauza motivului este scrierea grăbită a textului, când ai termene editoriale fixe, constrâns fiind de ele la maxim(um). Iar revistele nu mai au acel „cap limpede” interbelic, care să arunce o privire fugară dar competentă de-a curmezișul unui text – pe diagonală (lăsați greșelile să vină la mine...).

Acum, de bună seamă, nu suntem așa tâmpiți să nu deosebim într-un text paradoxurile „oximoronice”, adică intenționate: „o așteptare fără așteptare” – zice Angelo Mitchievici; „uiți și ceea ce n-ai știut niciodată”, Irina Petraș. O revistă îmi corectază recent într-un text „Pavel își propusese demult să ajungă la Roma.” Iarăși, zic, deși am un defect de vedere, nu sunt chiar chior să nu remarcat tendințele lexicografice actuale, mai ales pe cele greșite. Toată presa, dintr-o comoditate prostescă, scrie „demult”. Or, vă rog, dați-i voie creatorului să aibă opinie și să asculte cuvintele cu urechea (lui muzicală). Eu nu grafiez legat expresia „de mult (timp)”, decât când scriu **de demult**. Chiar și împotriva părerii dlui Manolescu – îmi cer scuze, că nu mă mai aude. Iar dacă voi vreți să scrieți în continuare **anticameră**, treaba voastră. Eu una știu, că prefixul *anti*- înseamnă împotriva/contră și voi scrie mereu „antecameră” chiar împotriva tuturor! (Nu e obligatoriu ca greșeli împământenite să intre așa în vocabularul limbii române. Avem și așa destule strămbăciuni împrumutate din frangleză.) Apoi: dincolo de orice convenție literară, joc de cuvinte sau de idei, eu nu voi scrie niciodată într-un poem Mărie cu M (mare) iar pe Cel Preamare cu literă mică. Chiar și în cărțile comuniste, unde Dumnezeu era grafiat obligatoriu cu literă mică, eu luam markerul și corectam, în fiecare caz. Pe deplin conștient că El este Cel care ne conferă și nouă harul; harul creator.

Internetul lui Trăzne: „cumplit meșteșug de tâmpenie...”

Vin mereu prieteni la mine să mi se laude că ei conversează într-o veselie cu IA („măgar-ești-dumneata”); ei i-au dat de lucru lui CHAT-nu-știu-care să le facă o poezie în stilul lui Eminescu, Stănescu, Cărtărescu. Sau: „ia să vezi ce cuvânt interesant a inventat Inteligența Artificială”. Iar eu le spun zât de aci, a se slăbi cu isprăvile voastre. Mi se pare de-a dreptul penibil – de nu chiar monstruos – să conversezi cu un spectru, așa cum ai sta de vorbă cu un prieten. Vasăzică: cu o „personalitate” electronică, virtuală, egal iluzorie. Nu zic că n-o fi interesant, dar pe mine nu mă

Remus V. GIORGIONI

aranjează; sunt eu mai bătut în cap (și nădăjduiesc să rămân așa, sau să mor înainte de a mă schimba. Apropo de varianta românească AI: așa cum avem noi în prezent obicei – a nu mai puncta abrevierile pe bază de... puncte – vreau să vă spun că, bănațenește, „ai” se zice la usturoi... ceva care ustură-la-ochi). Ar fi multe de spus pe această temă: noi ne vom rezuma la aspectul scriptic, cel care ne privește pe noi.

Despre atenție/atenționare în viață (incepând de la grădiniță). Escapismul

Am o grădiniță în cartier, iar în fața clădirii sunt două treceri de pietoni dispuse în unghi drept. Pe fiecare din ele e scris *Lasă telefonul!*; iar mai încolo *Ia-ți copilul de mână!* De fiecare dată când trec pe-acolo mă uit la ele atent-amuzat, minunându-mă de ideea bună a inițiatorului. Și mă gândesc că o asemenea atenționare s-ar potrivi oricui – întregii spețe umane, nu doar unor părinți care traversează înspre grădiniță și care de regulă sunt cam grijulii. Dumnezeu este pentru noi ca un părinte care ne duce de mână; ne apucă tare – ne ține strâns. Ba chiar ne trage spre dansul (de urechi...) când avem tendința să fugim – când remarcă la noi un puseu escapist.

Escapistul este acela care este tentat să fugă din fața greutăților vieții; a *scăpa* din calea răspunderii existențiale. „A căuta refugiu în atemporalitate” – sună definiția internautică. Iar asta vrea să însemne – după cât înțeleg eu – să fugi din calea vieții reale, evadând într-una imaginară. Vreun roman polițist (de aventuri) – vreun birtuleț în care să te îngropi toată ziua, ca *amicul Nae* din schița „Situățiunea”... Nu într-o *realitate reală*, ci mai degrabă în universul SF (A.I.: ai-ai-ai... ; aici ar mai fi de dezvoltat-și-de-adăugat, dar mai lăsăm câteva gânduri și pe data viitoare).

„Pădurile de blocuri” (Despre literaturizarea excesivă a anchetelor literare)

Nu sunt din principiu în contra anchetelor literare – deși, în cea mai mare parte, ele sunt cronofage pentru cititor, *papirofage* cu privire la editor. Dar iată cum stă treaba. Am un prost obicei: citesc și re-citesc reviste mai vechi și, tot așa, *detei* – vorba olteanului – peste o asemenea anchetă într-un număr de revistă culturală. Număr bun, de altfel (în care am citit și un splendid interviu cu Răzvan Voncu: bogat, complex, instructiv). Iar tema anchetei – care mie mi se pare ușor naivă – *er(e)a* „Ce se vede de la fereastra dumneavoastră?”. Toate bune și frumoase, dar iată cum vede cititorul din mine problema. Și ce văd respondenții prin geamul lor.

Dacă unii sunt sinceri și zic cam așa: De la fereastra casei mele, un vechi bloc cenușiu/ce(n)ușist se vede un alt bloc ceaușist (ce altceva să se vadă?... CeSeVeDe!). Respectivul respondent face o radiografie sinceră a arealului: nu se văd munții – locuiește în buricul Târgului – nu marea... Nu cerul, sau vreun *peisaj mioritic*. El este excesiv de sincer, spunând cu mâna pe inimă – sau, mă rog, conștiință – că „Universul modern a fost în așa fel conceput încât să nu mai vedem nimic de la fereastră”. Și recunoaște că, de la etajul său, vede *fața societății* în care trăiește; în care s-a născut, viețuiește – în care probabil va și muri. O privește reductivă, distructivă, care îngustează la maximum „orizontul vizual, dar și cel sufletesc” (să nu vă imaginați că zgârie-norii ar fi mai „cu moț”. De fapt, da: au *moțul* mai înalt și mai ascuțit!).

Nu ne putem ocupa de un singur respondent – deși acesta a fost singurul pe placul nostru. Dar ar merita: omul/scriitorul vorbește despre fuga la munte, la mare, la țară, spre evitarea **pădurilor de blocuri**. Dar în același timp, alături cu „scârba față de blocuri” – „urbanismul schingiuitor” – vestește și turismul lipsit de suflet, fără dimensiune spirituală.

Să trecem, însă, mai departe.

■ Continuare în pagina următoare

Anișoara Odeanu o istorie despre sinucidere

Cornel UNGUREANU

Ar trebui să încep cu perioada în care, proaspăt redactor la revista Ori-zont, am fost solicitat să iau un interviu Anișoarei Odeanu. Înviase. O editură îi adunase cărțile de poezie, o revistă o ruga să spună ceva despre Camil Petrescu. Despre întâlnirile ei cu Camil Petrescu. Am scris ceva despre cărțile ei, am supărat-o, „ai scris despre mine ca și cum aș fi murit”. I-am luat un interviu, mi-a scris să nu-i public interviul, fiindcă ar mai avea multe de spus.

Am publicat varianta redusă a dialogului nostru – cred că am semnat-o cu pseudonimul redacțional, Valeriu Ganea. Urma să-mi scrie despre prietenii-le ei cu cei mai mari a ai anilor treizeci: cum a iubit-o Eugen Ionescu, cum i-a prezent-o pe prietena ei, Burileanu. „Pe care Eugen a luat-o de nevastă”.

Asta se întâmpla în urmă cu foarte mulți ani. Cu mulți ani. Când mi-a spus poetul Alexandru Jebeleanu că Anișoara Odeanu s-a sinucis. Că vineri va avea loc înmormântarea și că va trebui

să mă duc să vorbesc la înmormântarea ei. Am crezut că glumește.

Da am fost, am vorbit, pe urmă am luat din camera în care a trăit manuscrisele ei, teancul de file cu poezii scrise înainte de moarte. Așa murise: cu paharul de votcă. ziceau vecinii. Soțul murise cu o zi mai înainte, ce rost mai avea să mai trăiască?

Ce rost mai avea să mai trăiască? Da, soțul ei se încurcase cu o soră de la spital, ea, sora, se apucase să scrie, a încheiat deja trei romane - de fapt trei fascicule - în care povestea o parte din întâmplările sale amoroase. Nu știu dacă Anișoara Odeanu le citise, ea era sigură că doctorul Crivăț o iubește. Face parte din viața ei.

Fusesem profesor la Vălișoara, scriam un roman despre profesorii naufragiați aici. Nu despre toți, numai despre Mercea. Mercea era profesor de matematică și, fiindcă a ajuns în sat cu trei ani înaintea mea, voia să mă înstruiască. Dacă vreau, pot să locuiesc la el, el are o casă, stă singur. Proprietarul a plecat din sat, stă la Timișoara, el nu avea de făcut decât să aibă grijă de casă. Paznic. Mai vine și fosta lui soție pe la el, dar s-au despărțit, ea și-a găsit un italian... un italian. Un italian foarte bogat...

Poate că ar trebui să continui cu istoria lui Mercea. Toate întrebările mele erau moartea lui Mercea.

Romanul „Clopotele și câinii” era un Jurnal cu întâmplările din Vălișoara - despre satul cu oi, cu doamna director Doancă și cu domnul director. Și cu deputatul Beja. Da, romanul nu ar trebui să apară imediat, erau acolo cuvinte rele despre directorul Doancă și despre întâmplări și mai rele despre doamna director - ce se spunea prin sat despre dumneaei. Și despre Beja, deputat, și despre iubitele sale... Pe domnul Beja îl cunoșteam mai bine, fusesem cu el pe dealuri, pe la sălașe, să facem recensământul oilor. Se întâmpla în decembrie, era frig, erau noroaie, de ce m-au ales pe mine? Fiindcă eram noul venit, dacă vreau să cunosc locul, trebuie să calc dealurile! Urcam, numărăm, ne odihneam la sălașul unde se oprea deputatul Beja - de ce să numărăm atâtea, numărăm mai puține fiindcă și ei - și ai noștri - trebuie să trăiască! Firește că ar fi trebuit să tai din poveștile de tot discutate ale lui Beja, la vârsta lui aventurile amoroase nu-și aveau locul, erau prea multe. La fiecare sălaș era una care și care. Se întâmpla odinioară, când tânărul Beja nu era nici măcar căsătorit. Da, tânărul Beja fusese prieten - frate de cruce - cu șeful echipei de

dans, formația de dans a satului câștiga concurs după concurs, și la raion și la regiune: era prima. De fiecare dată, Grigore îi mai împrumuta câte-o drăguță tânărului de odinioară, Beja. Ca să ne întrebăm de ce s-a sinucis prietenul lui Beja. S-a sinucis?

Fiindcă el, Grigore, nu știa că moartea vine numai la Dumnezeu. Mori când vrea Dumnezeu. El, Grigore, era cântărețul și dansatorul, Șeful. Pe care îl ascultau toți.

El voia să o ia înaintea lui Dumnezeu, se încrunta deputatul Beja. Domnule profesor, să nu povestești nimănui niciodată despre Grigore. Un prieten al dumneavoastră care a scris o carte despre el, nu scrie că s-a sinucis. Doar că a murit tânăr. Nu știa că s-a sinucis.

S-a sinucis Anișoara Odeanu? Am mai citat o scrisoare a Anișoarei Odeanu către cea mai bună prietenă a ei, Cella Serghi: „Nu mai scriu. Sunt aproape de sfârșit. Scriu dezolant - nu sunt mulțumită deloc, cred că am să termin romanul până plec, dar am să-l las să-l refac când mă întorc, ca să-mi dau seama mai bine de el când îl recitesc. Cine știe, voi avea motive să mă preocupe mai mult. Acum n-am avut nici un stimulent. Nu găsesc interesant nimic din tot ce s-a petrecut până acum cu mine, a scris-o mult mai bine Mircea Eliade în *Întoarcerea din rai* și Sebastian în *De două mii de ani*. Iscălesc toate părerile lui Camil Petrescu, în rest. Ce mai pot să spun eu în afară de asta? Nimic Cella, crede-mă, nu pot să-mi fac iluzii... Că am iubit? O spun toate femeile în romanele lor. Că am fost părăsită? A scris-o destul de bine H. Y. Stahl. Singurătate? Toți oamenii care gândesc sunt singuri (...) Că am să mor și n-are să mai rămână nimic în urma mea? Dacă trăiește un Camil Petrescu, un Mircea Eliade - nu mai e nevoie de mine, nu mai pot să contribuie cu nimic la nimic, cum mai mult îi face rău unei fete oarecare să semene cu o stea celebră.” În romanul *Călător din noaptea de Ajun* Anișoara Odeanu scrie despre încercarea de sinucidere a eroinei. E prima? A doua? A treia? E un fel de a se despărți de cei din jurul ei?

Un bun prieten al ei, scriitorul Eugen Jebeleanu, îmi spunea că era foarte bolnavă, și-a pierdut vederea și își așteaptă sfârșitul. Și a murit după ce a murit soțul ei, doctorul Crivăț. A vrut să plece împreună cu el?

poesuri

II. un cer de stele dedesubt

de aici unde sunt [balconul vilei oltenia din herculane - n.a.] văd un cer de stele dedesubt deasupra cer de stele și gândul ca un fulger nentrerupt rătăcitor prin ele mă poartă spre luceafărul poeziei românești o dacă el ar fi trăit în vremurile noastre dacă ar fi văzut el ce văd eu acum un cer de stele dedesubt adică un cer de lămpi solare implantate într-un covor de flori dacă ar fi

văzut camerele de la parter cu budă comună în care chiar acum intră o tânără cu fustă mini și după o jumătate de oră iese un bărbat cu pălărie albă dacă ar fi văzut el că spectacolul perseidelor nu mai interesează pe nimeni că farurile mașinilor electrice au lumini mai vii mai orbitoare dacă ar fi văzut că în rulotele din parcare bărbații sărută bărbați femeile femei oare ce poem ar

fi scris el dacă ar fi văzut ruinele din jur ruinele imperiului austro-ungar ruinele româniei socialiste ruinele capitalismului ce țară de glorie ce țară de dor și-ar mai fi dorit el ție dulce românie iar rugăciunea unui dac cui i-ar mai fi spus-o dacă moartea morții și învie-rea vieții azi nu se pot pricepe căci nu e azi nici mâine nici ieri nici totdeauna pentru că unul e în toate și totul e în una

Nicolae SILADE

nicolaesilade.blogspot.com

De toate pentru toți (poetii...)

■ Continuare din pagina anterioară

Un altul vede de la geamul său... sufletul!: „Cel mai adesea se vede sufletul”. Nu vede munții aflați în preajmă, pe care îi compară cu Olimpul - să zicem: Piatra Mare sau Postăvarul - ci „puful colorat al parapantelor”.

Un altul - care se ilustrează cu asupra de măsură întru literaturizare - vede de la fereastra sa *spectacole siderale*: câte-o „narațiune ondulatorie”; vreo „mecanică solară”, sau „maladia slovelor”. Adevărate *monumente* lirice (că altul, mai sincer și fără contrafaceri vede de la fereastra sa, zilnic, aceeași și aceeași statuie. În rest - nimic; că *statu ia* tot!).

Și acum (chiar) așa: cum poți să te vinzi pentru o ceașcă de cafea...

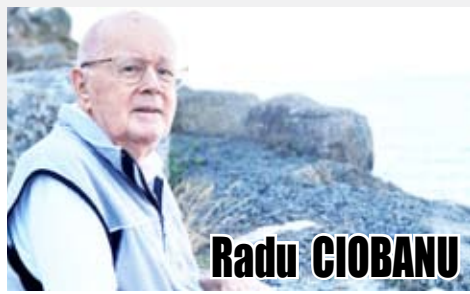
Profit de ocazie să declar apăsător că nu sunt mare fan al anchetelor literare - (doar) în parte folositoare: tocmai din cauza acestui gen de literaturizare, textualizare forțată. Dar nu cumva să mă socotiți vreun frustrat - nuuu; nu care cumva să mă invitați la așa ceva, că n-am să particip. Iar în cazul de față, inițiatorul anchetei ar fi trebuit să adauge măcar o instrucțiune *de folosință*: nu te strofoca să dai din tine absolut tot ce poți: spune ce vezi (ca prietenul Dan Stanca, cel cu care am început acest demers; na, iată că m-am dat de gol... O vorbă înțeleaptă, de/din bătrâni glăsuiește: „Ce bine ar fi dacă am *preda*, la catedră sau oriunde în altă parte, cu gândul de a-i învăța pe alții, iar nu să arătăm cât de învățați suntem”!).

Iar în finalul intervenției noastre, am dori să facem un anunț „de mică publicitate”; nu știm dacă se obișnuiește, dar - iată - aici am ajuns, să ne oferim gratis pe piața ideilor. Anunțul meu este de „medie” publicitate, nici mică, nici mare.

Ofer gratis doritorilor un exemplar din cea mai recentă carte a mea de versuri, „Cu Poema în dormitor”; doritorilor: adică oricui este în stare să-mi facă dovada - în scris - că și-o dorește. Că, de obicei, când dau cuiva o carte cu dedicație zic așa: cartea e gratis, fiind sponsorizată (încă mai există sponsori!). Dar costă **enorm de mult** dedicația: o ceașcă de cafea...

Radu CIOBANU

După cum însuși mărturisește, poetul Gheorghe Azap (1939-2014) și-a dus viața captiv într-o „Mare Tenebrarum”. Dintr-o familie de bănăteni nevoiași din Ticvaniu Mic, n-a avut acces decât la studii medii, dar, dotat cu harul lecturii și al vocației literare, și-a format o cultură demnă de respectul oricărui titrat și a rămas în memoria noastră ca un poet original prin subtilitatea disimulării unei sensibilități acute, ca și prin virtuozitatea mlădiei cuvintelor, de la localisme obscure aduse în lumină până la neologisme reci, cărora le conferă o nouă expresivitate. A trăit în sărăcie, a practicat diverse meserii întâmplătoare și anoste, dar a rămas toată viața legat de satul natal, pentru a-și ajuta părinții. A ieșit doar uneori, ocazional, pe la vreo lansare sau reuniune literară, a purtat greul a două iubiri neîmpărtașite - Maria și Roxana - cărora le consacra și câte o carte de poeme bine primite de presă și premiate cum, de altfel, și celelalte cărți ale sale. A fost un suflet mare și generos, împovărat de o boemă tragică, suferind de o maladie nativă rară, bătuit de puseuri depresive înfruntate etilic, dar mai ales de o singurătate aflată într-o permanentă căutare a sufletului pereche.

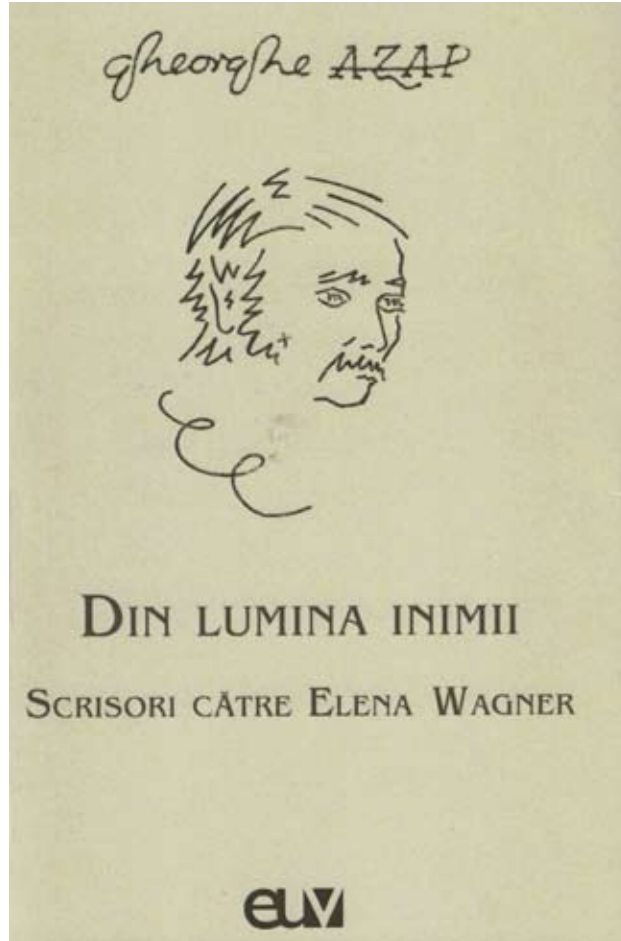
Asemenea existențe chinuite se consumă îndeobște sub imperiul unei irezistibile nevoi de confesiune, destăinuire, împărtașire, defulare, ca antidot împotriva chipului funest al singurătății. Rareori găsim conlocutorul receptiv și de aceea devin extrem de sensibile chiar și la întâmplătoare dovezi de empatie, de oriunde ar veni. Este ceea ce a trăit, spre alinarea neliniștilor sale, și Gheorghe Azap la primirea unor astfel de dovezi de comuniune spirituală. Ca punct de plecare a fost o întâmplare, dar solidarizarea n-a venit chiar de „oriunde”, ci i s-a oferit lui Gheorghe Azap spontan, sincer și entuziast, atunci când o distinsă doamnă din Deva i-a citit volumul de debut *Maria*, i-a dibuit adresa și i-a comunicat admirația ei. Doamna Elena Wagner (n. 1940) are pregătire juridică și este o intelectuală cu simț estetic și predilecții literare. În același timp, purtătoare cu discreție și demnitate a unei traume sufletești născută dintr-o inubliabilă dramă familială. Premise, deci, pentru o conjuncție empatică cu Poetul bătuit, care a răspuns imediat, cu un patetism specific sincerității exaltate: „Distinsă Doamnă doctor ELENA WAGNER, Rustice salutări! / Ieri, în crepuscul de seară, am primit emoționanta generozitate a rândurilor pe care mi le-ați scris în 1 septembrie [1977 – nota RC]. / Vă mulțumesc din toată lumina inimii căci – prin ce minune oare? – vede-se că se mai află în sine-mi [...] / Scrisoarea Dumneavoastră m-a găsit într-una din cele mai crâncene zile pe care o vietate ar fi în stare să o suporte. Deci și rândurile pe care mi le-ați oferit fac parte din miracolul care m-a ajutat să mă mai smulg odată [sic] din acea «Mare Tenebrarum» ce-mi pângărește insistent existența.”

De aici a urmat un dialog epistolar pe parcursul a aproape zece ani, din care domnul Lucian Ionică, scriitor și cercetător plurivalent, a publicat partida poetului în volumul *Din lumina inimii*¹, titlu preluat din prima scrisoare, citată mai sus. Scrisorile Elenei Wagner nu se cunosc, dar conținutul și tonalitatea lor sunt deductibile din răspunsurile Poetului, totul dobândind până la urmă o aură romantică, după ce aflăm de la editor și detaliul uimitor că cei doi nu s-au întâlnit niciodată.

În *Notă asupra ediției*, dl Lucian Ionică relatează cum, în timp ce lucra la proiectul „Muzeul Online al Literaturii din Banat – MOLB”, a aflat din întâmplare de existența acestei corespondențe. Cum mai editase un extrem de interesant dialog epistolar între prozatorul Virgil Birou și sculptorul Romul Ladea², cunoștea relevanța detaliilor ascunse în astfel de confesiuni private și a contactat-o pe doamna Elena Wagner, „care a fost de acord să sprijine proiectul și să ofere scrisorile primite în intervalul 1977-1986, pentru a ajunge în spațiul public, iar până la realizarea muzeului să apară într-o carte.” Cartea este astfel alcătuită cu dichisul profesionistului, care a invitat-o și pe Elena Wagner să colaboreze cu un text de autoprezentare, spre informarea cititorului, și cu o scrisoare adresată în Nevăzut vechiului ei corespondent. Primul text, *Scrisoare către cititor*, este un conștiincios CV, însuflețit de o evidentă emoție mai ales la evocarea singurătății în care a viețuit din 1967, după pierderea încă enigmatică a soțului, când „... eu m-am cuibărit în biblioteca mea, pe care mi-am agonisit-o după puterile mele financiare.” De bună seamă însă că doar din modestie își încheie epistola

Sub imperiul confesiunii

în cuvinte vibrante – „Cu multe emoții și cu lacrimi am scris aceste rânduri...” – fără a aminti că în anii din urmă a elaborat și editat o fabuloasă cronică a propriei familii, răspândită azi în șapte țări, cu o ascendență cunoscută de șase generații³. O va face totuși, oarecum compensatoriu, dar și acum doar în treacăt și fără detalii, în cel de al doilea mesaj, destinat Poetului, a cărui amintire se dovedește a fi încă vie și tulburătoare ca mod de intimă comunicare cu transcendența, așa cum apare înspre finalul textului:

„Acum, la 84 de ani împliniți, mă gândesc la întâlnirea cu tine, când îți voi povesti și alte lucruri despre mine și despre alții, deși știi că tu, de acolo, de sus, le vezi pe toate. / Știu că ne vom bucura să ne vedem acolo, dacă pe pământ nu am reușit.”

Gheorghe Azap nu agreează boema zgomotoasă, turbulentă, fără nimic sfânt. El apără niște valori în care crede, e liric, disimulându-și sentimentalismul prin autoironie, uneori sarcasm, întotdeauna sincer și gata de a-și asuma convingerile și credințele prin șarje confesive, cu deplină încredere în buna-credință a interlocutorului. „Aceste confesiuni ale noastre – îi scrie el noii sale conlocutoare – onorează reciprocitatea încrederii frățești.” Și asta deoarece el face parte „dintre cei ce cred că nu răul triumfă pe lume.” Convingere întretinută de „sângele meu țărănesc”. Ține la satul lui, deși acesta își pierde treptat vechile rănduiri, își iubește părinții și își asumă și grijile Elenei Wagner pentru proprii ei părinți. Deși are parte de lipsuri și dezagremente – n-are bani să-și cumpere

un televizor – nu-i înțelege pe cei ce „găsesc absurdă viața”, deși „totuși numai viața există; și e, poate că și mai absurd a nu i se vedea părțile celestine.”

Care sunt pentru el „părțile celestine”? Sunt, desigur, părinții sau, mai precis, comuniunea familială, apoi prietenii, apoi iubirile, fie ele și doar cu o singură aripă, dar, poate în primul rând, „celestine” sunt poezia și harul scrisului. Tărâm pe care își poate afla echilibrul sufletesc, dar care nu-l preocupă prin eventuale avantaje administrative. Primirea în Uniunea Scriitorilor are un aspect pragmatic care nu-l emoționează, după cum scrie în noiembrie 1977: „Deci prin februarie [...] voi fi încorporat în «deșertăciunea» scriitorilor. Așadar, foarte curând voi avea în buzunar un carnet de scriitor. Chestia asta nu mă impresionează. Fiindcă am trudit mult în ocna stihului, îmi vine să cred că merit pricinașul carnețel. După puterile mele, am fost cinstit față de muze.” Totuși chestiunea îl preocupă, de vreme ce revine la ea *post factum*, în martie 1978: „Faptul că am fost primit în Uniunea Scriitorilor [...] nu mi-a prilejuit vreo bucurie [...] În fond nu mi se pare cine știe ce această primire în confreria amintită. E parcă mi-au pus o etichetă, și adio.” Îl bucură în schimb colegialitatea și își evocă cu afecțiune și/sau umor colegii, dintre care mulți îi devin pe parcurs prieteni. Savuroasă mi se pare la acest capitol, relatarea participării la Colocviul Național de Poezie, de la Iași, din octombrie 1978: „Confrații, în general, au fost revoluționari. Nu din spirit combativ, ci, mai cu seamă din disperare. Florică Mitroi, bunăoară, pur și simplu i s-a smuls microfonul din față, iar ea continua să rămână pe podium ca un înger cernit [...] Maestrul Doinaș lovea în toți. Și-a citit un poem pe care toate revistele i l-au refuzat ani de-a rândul. Ion Gheorghe aproape l-a scuipat pe Macovescu. Maestrul Valea – vechi Prieten al meu – a dinamitat blindajul stării poetice actuale. Dorin Tudoran și-a scos colții la furie și a rupt hălci considerabile din Păunescu. Etc., etc., etc. Studențimea ieșeană a călcat masivele opreliști care-i stătea în față și s-a năpustit cu nesfârșite aplauze în aula Bibliotecii Eminescu”. Dar, în ciuda vervei care-l animă la asemenea evocări, în final – e noapte când scrie și e frig – scrisoarea revine la tonul necăjit și confesiv-eliberator, care definește tot acest ciclu epistolar: „Toată viața am visat și o teracotă caldă. Ochiul stâng nu glumește, tot mai rău mă supără. Roxana, de demult nu-mi scrie. Mi-e teamă că nicidecum nu va fi atât de tare încât să calce peste deziluzii. Și fără ea nici eu nu mai însemn nimic. / CE MULT VĂ STIMEZ! / Cu drag, Gheorghe.”

Am citat aproape integral această scrisoare pentru că poate figura ca o concluzie a însemnărilor de față. Mi se pare exponențială nu doar ca stil, ci și sugestivă ca preocupări, obsesii și stări de spirit pentru un întreg epistolar, tulburător prin spectacolul sufletului ce se deschide atunci când are șansa de a întâlni un spirit receptiv, dispus la comuniune.

¹ Gheorghe Azap, *Din lumina inimii* – roman epistolar – scrisori către Elena Wagner). Volum îngrijit de Lucian Ionică. Timișoara. Editura Universității de Vest, 2024.

² Virgil Birou, *Scrisori către Romul Ladea (1932-1960)*. Volum îngrijit de Lucian Ionică. Editura Universității de Vest, Timișoara, 2021.

³ Elena Soruca Wagner, *De la Lozna la New York*. Istoria familiei Horvat. Deva Editura Setras, 2023.

Marina CUȘA

După studii universitare la Politehnica bucureșteană și o carieră de jurnalist, Laurențiu Despina ancurează în activitatea cea mai dragă sufletului său, scrisul. Un prim roman, *Copacul cu frunze de caiet*, apărut în 2018, a fost urmat de o biografie a unui fotbalist, *Vreau să joc* (2022), de așteptat în raport cu cineva care a fost și arbitru, și semnat de cronici sportive, iar anul trecut scriitorul a editat romanul *Când lacul a strigat*, la Coresi Publishing House. De la primele pagini, se poate repera un autor ver-

Despre agresivitate,

sat, cu o problematică profundă și o sensibilitate aparte pentru cuvânt. Ceea ce țese el este o artă a lipsei de ostentație, a panourilor decupate aparent din cotidian, a ideilor cu înveliș delicat de metafore ce conturează stări. Deschis spre mai multe interpretări, romanul este unul despre agresivitate – în sens larg: a epocii, a oamenilor – chiar și din cercul familial, a kitschului înconjurător, până la cea a destinului -, iar din această ultimă perspectivă, titlul cărții, șocant la prima vedere, se arată motivat. În centrul textului se află Radu Vrancea, de 41 de ani, genul intelectualului sensibil, pe care literatura noastră clasică l-a așezat în categoria învinsului. Intrarea lui în viața matură s-a produs în perioada de după revoluția decembristă, suferind de marile mutații sociale cunoscute. După un timp scurt de inginerie și altul mai lung drept

publicist și patron de presă scrisă, confruntat cu problema sucombării acesteia în favoarea audiovizualului, personajul găsește un mijloc de subzistență la o librărie, unde face și recenzii de carte. Dorința de mai mult și mirajul televiziunii îl fac să urmărească un post de realizator la LinkTV, tentativă care va eșua. Însă nu aceasta este problema cea mare a lui Radu Vrancea, ci un fel de autism al copilului său de numai doi ani, datorat unei traume psihologice, pentru a cărei depășire tatăl luptă din răspuțeri, reușind în cele din urmă să-și readucă fiul pe calea normală. Boala copilului, ce umbrește atmosfera familială și epuizează energiile, procesul soției sale, intentat pe motive profesionale inconsistente, creează o perioadă a vieții extrem de grea în existența eroului. Radu Vrancea se mișcă într-o lume a contrastelor, între calmul bibliotecii lui

Vasile Andru și neoisihasmul (II)

Spirit fin, practicând incizii ironice, Vasile Andru era atras de latura isihastă a existenței, refuzând carnavalescul; totuși, știind că literatura trebuie „să alunge răul”, nu va respinge povestirea. Literatura sa nu este o „casă fără povești”. Dar o va face în numele ingineriei psiho-somatice, febril, fugind parcă de propria-i idee în clocot, devenind protagonistul unui scenariu romanesc sincopat, învârtindu-se într-o constelație de nume, practicând intertextualitatea. Credincios unui program (limpezit din mers), refractar la imobilism, persiflând tirania clișeului, Vasile Andru a trecut de la o proză „constatativă”, oarecum neutră, trenantă (dialogurile curgând paralel, brodată ipoteze; de unde și variantele propuse de protagoniștii din *Iutlanda posibilă*, de pildă, dorind a descifra adevărul, animați de misiuni recuperatoare) la cea frisonată de neliniști existențiale, tensionată de interogație, de un fragmentarism bine ritmat. Deslușim un sunet original, motive obsesive, ciudățenia unghiului („ferestre”) prin care scriitorul cercetează lumea. Oricum, Vasile Andru intrigă și convinge; acel „altfel de a gândi proza” (Valentin F. Mihăescu) nu înseamnă doar o sincronizare la ritmurile veacului. Elaborat, tinzând a reflecta întregul prin „bucățelele” lumii, Vasile Andru, elaborând un soi de *satyricon*, face din cercetarea propriei ființe („un releu trecător”) prilejul de a investiga toată gama omenescului, urcând spre *partitura speței*. Drumul spre sine este anevoios iar cerebralul Vasile Andru (1942-2016), un voluptuos al analizei, deșirându-ne „povestea” cuplului, ridică o mulțime de baraje

tocmai pentru a le învinge, provocând un cititor complice. Scrisul a fost, mărturisirea, „o rație de bucurie zilnică”, un chin dulce, un canon care „te înviază”, neispitit, însă, de grija competiției.

***

Pentru Vasile Andru, testând variate forme de dicțiune epică, experimentalismul a fost doar un mijloc pentru a ajunge la acel „cifru personal” al rostirii. „Prozator de propoziții”, cum minimalizator s-a repetat, el, cu *silă de invenție*, a încercat să nu „decadă” în ficțiune, oferindu-ne, în decupaj cinematografic, o succesiune de scene, dincolo de zarva existențială; o tămăduire sofronică, documentând despre sine, țintind, însă, sensul global. Fiindcă scrisul, răpindu-i „orele esențiale”, „e un jaf pe seama trăitului”, spunea. Iar realul, deopotrivă, „temut și căutat cu sete”, revigora o proză saturată de tehnicism, sedusă de un obositor limbaj diegetic, comentând parazit *textul ce se scrie*. Al. Protopopescu, reamintim, îl includea pe lista *pre-textualizatorilor*, în timp ce Gh. Crăciun vedea în Andru „un desantist adevărat”. Vasile Andru însuși, acceptând textualismul drept „o eroare fertilă”, recunoștea că noua paradigmă „a încălzit sângele prozei”. Ca redactor la *Viața Românească* a sprijinit tipărirea unor „texte de avangardă”, dar, modest, și-a rezervat rolul de „compars”, ca fidel tovarăș de drum. Nu prelungim aici o discuție oțioasă. Cert, Vasile Andru nu putea îmbrățișa febricitant o orientare împinsă spre ludus, acuzând presiunea ironică, de vreme ce interesul său privea „curenții de adâncime”. Altfel spus, nu realitatea, ci existența (ceea ce poate deveni omul) îl pasiona, urmând – poate – recomandările unui Milan Kundera (*L'art du roman*, 1986), cercetând câmpul posibilităților omenesci. Totuși, un *maximum de real*, esențializat, ca tâlcuitor al lumii, conjugând accesul la real cu progresia psihică și înțelegând integralismul prin răvna spre cosmicitate. Or, „transportul” lumii în text, distanța dintre trăire și codificarea trăitului îl obliga să se consacre *experimentului existențial*. Viul, recunoaște prozatorul, își schimbă neconținut numele; fondul enigmatic al omului poate fi împins spre „îmbunătățire”, dobândind seninătatea, o viață plină, „sporitoare”. În fine, chiar prozatorul-tămăduitor trăia între două existențe: scrisul (la vedere) și aspirația sapiențială (tăinuită), cultivând o practică a liniștii, ieșind din rătăcire

prin îngrijirea sufletului. Inevitabil, va face trecerea de la *calofilie* la *filocalie*, atent la eficiența rostirii, chiar dacă *scrisurile*, preciza, vădesc o „continuitate de ansamblu”. Scrisul rămâne, totuși, o „secreție a orgoliului”; încât, ieșind din „iarna filologică”, Andru râvnea practica liniștii, spiritualizarea vieții, înțelegând definitiv scrisul ca *însoțitor de drum*. Acceptând că epuizarea, „închiderea” unei teme este imposibilă, importantă rămânând doar făptuirea. Sau, altfel spus, văzând în carte „sărbătoarea unei revelații” ori, dimpotrivă, „mormântul” ei. „Ursul budist” (cum își zice) nu își va înfrâna *ispita bună* a scrisului. Ucenicind la propria-i optimizare, slalomând printre capcanele epocii, vrea și are o relație prietenoasă cu timpul. „Lucrarea liniștii” pe cale spirituală (*hesychia*) îl întărește; gena fericirii și fericirea „dobândită”, maturizarea afectivă (autocontrolul), travaliul cu sine însuși pregătesc saltul la Duh. Încât *endorfina scrisului* îi dă ghes, împacându-se cu isihia, încercând a câștiga întregul ființei, dobândind, prin „meșteșug”, liniștea. *Legenda Andru*, de circulație explozivă în anii '90, se leagă și de relansarea isihasmului¹⁾, cu insistență optimizatoare, vindecări sacerdotale și *oameni îmbunătățiți*. Radu Mareș, convins că pe Andru „il paște legenda”, folosește, în *Ecluză*, o versiune folclorizată, vorbind despre un anume Andricu. Dar fericirea, atrăgea atenția Andru în *Terapia destinului* (1994), nu poate fi o țintă în plin turboconsumerism, stimulând impulsul achizitiv. Adică, precaritatea de a fi. Pornit, „prin fire și ostorie”, pe calea isihiei, a interiorității ascetice, Andru a dovedit *eficiența pastorală*, recunoștea mitropolitul Antonie. Efortul său vizează reconstrucția spirituală. *Viață și semn* (1989) putea fi citită, în pofida fragmentarismului (convergent, de fapt), ca o serie de reverii antropologice, declamând extatismul „participației la Universal”, la scară socio-cosmică. Cartea, „foarte cerută”, s-a bucurat de o atenție specială la Consiliul Culturii, fiind minuțios examinată după ce un exemplar i-a fost înmănat Răisei Gorbaciova, la cea întâlnire care ține, zicea Andru, de *sincrodestin*. Ca și memorabila frază rostită de soția fostului lider de la Kremlin: „eu am nădejde!”, vizând, desigur, realitățile românești.

Înțelegând proza ca *antropogenie*, Vasile Andru – ca un avva mirean – își recunoștea și efectul modelator, în sens înalt-pedagogic. Și pentru a oferi textelor un „plus de viață” se insinu-

ează în narațiune, captând propria-i intensitate corporală. Risipind numeroase articole-program, V. Andru pleda pentru dezinhibare și înviorare experimentalistă, în sensul *recăștigării ființei*, făcând saltul de la eveniment la conștiință (hristosfera ca stadiu). Adică, sofronizând lumea prin bogăția persoanei.

Om luminos, de un blând nonconformism (recunoștea), cu o barbă de sihastru, înțelegând *ispita singurătății* ca fiind „mai adânc înțelegătoare a lumii”, Vasile Andru a trăit cumva în afara vremurilor opresive. A ținut conferințe „de acoperire”, a ocolit rigorile cenzurii, a sfidat interdicțiile, a vorbit despre *arta de a trăi în spațiul românesc*²⁾. E drept, unii (precum Alex Ștefănescu) au reacționat alergic la astfel de sfaturi „de îmbunătățire a vieții” prin putere meditativă. Deasupra silnicilor vremii, Andru și-a urmat tenace, neabătut, calea, încercând, o „inginerie psiho-somatică prin cuvânt”, ca în *Psihoterapie isihastă* (2000), sperând iluminarea. Eserile sale sapiențiale, numeroasele interviuri și mărturii (unele, adunate în *Geografia sacră și profană a vieții*, 2015), vor să ne aducă claritatea, să ne îndemne a ne bucura de existență, să ne facă să înțelegem că fericirea nu depinde de lucruri exterioare. Fiindcă fericirea are „culoarea lăuntruului nostru”, repeta el neobosit, corectând, prin îmbunătățirea atitudinii mentale, ideea de soartă (în sens fatalist) și la nivelul neamului; desigur, prin „reciclarea defectelor”, folosind filosofia seninătății (pe bază mioritică) și „temporizarea neantului” și, mai ales, prin implicarea *vestitorilor*, adică a „propulsorilor”, cei care – prin intensitate, tenacitate și pozitivitate – vor anunța și vor împlini marile proiecte. Aici, observăm, Andru contrazice *nihilismul radios* al lui Cioran.

¹⁾ În *Incrementa atque decrementa*, text incredințat revistei *Convorbiri literare* (nr. 10/2016, pp. 30-31), Vasile Andru relatează despre întâlnirile de lucru cu „răvnitorii”, în acele „vremi bune”, trecând de la *faza Dalles*, devenită „Schitul alb”, cu public numeros, la retrageri montane, „întinerind” isihasmul.

²⁾ „Împlinit” pe tărâmul unei literaturi cu „insertii sapiențiale”, Vasile Andru, constată Marius Vasileanu (v. *Viața și semnele lui Vasile Andru*, în *Convorbiri literare*, nr. 11/2016) n-a avut vocație de îndrumător (p. 63). Încât, reamintind „micile dispute prietenești” pe această temă, Marius Vasileanu notează că acele cursuri (*oratio mentis*) de popularizare a isihasmului, pe care V. Andru le-a susținut cu tenacitate, l-au expus unor riscuri și ironii, chiar dacă, în viziunea lui Andru, ele ofereau doar „o silabisire”, pregătind terenul pentru ruga isihastă (tainică), nedespărțită de ritualul creștin. Oricum, Vasile Andru, „un model etic de o candoare luminoasă”, cum spunea părintele-poet Constantin Hrehor, a deschis ușa isihasmului pentru mireni...

cu delicatete

Dacă Raul are vocația prieteniei și a ielării, cel de al doilea este prototipul potentatului zilei, versatil, rapace, trufaș, vulgar. Tot în categoria „masculului alfa” intră avocatul Titus Codrin, socrul lui Radu, darnic în „răutățisme” cu ginerile neperformant. Femeile din carte nu au stringența contururilor masculine: soția Sabina, iubitoare, inteligentă, spiritulă, soacra Alexa, cu un soi de egoism și răceală, judecătoarea Cesena Dumitrah-

che, maestră a ambiguităților. Un personaj care focalizează atenția este copilul de numai doi ani, căci în fiecare cititor este și un părinte, cu grija și teama însoțitoare pentru cei mici. Deși există o literatură bogată cu copii, nu sunt vizați cei atât de mici; autorul o face însă, credibil, prin asimilarea cunoștințelor de patologie infantilă, prilej de a ne mai propune un personaj interesant, psihologul Dora Vermeșan. Viața pare că l-a prins pe Radu Vrancea într-un lanț, hotărât să-l strângă tot mai mult în jurul lui. Însă nu-l poate face neatent față de contextul în care se mișcă, și pe care-l evaluează moral și estetic. Radu Vrancea arată alergie la kitsch, manifestat de pildă în tabloul bombastic din biroul patronului de la Link TV sau în bannerul de promovare pe care-l găsește la întoarcerea în librărie. Deranjant la modul extrem este pen-

tru Radu Vrancea kitschul de limbaj, cuvintele sale meritând citate pentru puterea de a ne revela personajul: „Nu am fost dintotdeauna un riguros al cuvântului rostit. Am devenit exigent cu mine abia după ce mi-am dat seama că nu sunt mereu foarte convingător ca dicție. Sau mai degrabă fiind așa cum erau mulți în jurul meu, care mă deranjau. Și am început să lucrez la asta. Dintre toate, cel mai mult mă irita faptul că încă mai aveam enunțuri pe care *oboseam* să le duc până la capăt. Chiar dacă asta este o hibă cu care se confruntă toți pământeni care cuvântă, pentru mine era de neacceptat.” (p.23) Copleșit de probleme, personajul păstrează lumina interioară și o anumită detașare, semnul înălțimii sale spirituale.

Se bucură de ce oferă frumos natura și semenii, e dispus spre gesturi altruiste, degustă cărțile, cântă pentru fiul său la chitară și nu se lasă afectat de „răutățisme” din jur. Un aspect interesant al romanului este stilul în care își povestește viața, un stil, în mod neașteptat, liric. Pentru marile drame de familie, Matei Călinescu îl alegea pe cel neutru, în *Portretul lui M*, iar Ingmar Bergman pe cel dur, în *Copii de duminică*. Lirismul din *Lacul a strigat* poate veni din sensibilitatea de poet a lui Radu Vrancea (ce este în fond un om puternic, al cărui nume trimite la Superții Vrancei!) sau din concepția lui estetică a superiorității nuanței în raport cu ceea ce este apăsător. Sau poate că, privind înapoi, orice viață este frumoasă, și cumva duioasă, pentru că este a noastră, nu?!
Roman

Antropologia conflictelor munte-șes și modernizarea moravurilor

FELIX NICOLAU

Conflictul milenar, dacă nu chiar milionar, dintre munteni și câmpineni include elemente de modă și de meteorologie. Mulți autori au susținut că balta este sursa vieții de tip mediteranean, doar că balta predispune la turcisme, fapt verificat și de modă, cum menționam. Or, viața la munte, deși mai dură, pare că cimentează identitatea locală, dat fiind că se preferă ȋțarii șalvarilor comozi, dar nebărbătești. Ipoteza este verificată și de balada „Mierlița și sturzul”, auzită de Christea Țapu de la Stancu Ion lăutarul din Cucuieți (Teleorman), care și-a recunoscut limitele: „Sus la munte ninge plouă./ Jos la baltă cade rouă./ Sus la munte cu ȋțari./ Jos la baltă cu șalvari”.

De asemenea, o doină de secol XIX a bărbaților îndurați din Șona, comitatul Târnava-Mare, arată că muntenele erau mai zdravene, dar cam leneșe și masculinizate, efect al ȋțarilor: „Lelea ‘naltă și voinică./ Doarme lângă mămăligă./ Mămăliga corcâe./ Ea doarme de horcâe./ Mămăliga herbe ‘n oală./ Ea doarme de se omoară!” Alta era treaba dacă s-ar fi încurajat șalvarii Șeherazadei.

Firește, toate acestea ar putea fi infamii puse în scenă de băltași, de oamenii de șes. De aici și numeroasele conflicte între băltași și stâncăși: „Costin așa de-auzea/ Foarte rău să năcâjea./ Frumos capu ȋi tăia./ ‘N Dumbăviță ‘l arunca./ Și de acia ȋl lua./ De mustață ‘l apuca./ La Domnie ‘l ducea/ Pe Costin că mi ‘l lua/ Foarte bine de ‘l plimba./ Colea la Tîr-

gu d’afară./ Două furci și-o cumpioară/ O sfântă de frânghioară./ Foarte bine ‘l spânzurară./ Să minună ș’altă țară” („Balada lui Aga Bălăceanu”, varianta din Cătanele-Dolj).

Aceste frumoase epoci eroice erau deja în declin la începutul catastroficului secol XX. La 1900, în *Materialuri Folkloristice*, Gr. G. Tocilescu se arăta îngrijorat: „produsele literaturii populare scad și se depreciază pe zi ce trece. O secetă fără seamăn bintue în spiritul poetic al poporului. De creat el nu mai creiază, par’că fantasia i s’a stins; și nici de păstrat așisderea nu păstrează ce i-a rămas din strămoși. [...] Romanța banală a mahalalelor din orașe și țirguri, opoșită în „Dorul Inimei” și în „Amorul” editurilor populare, ține locul duioasei doine”. Pe lângă „moli-ma străină”, ar mai fi problema lăutarilor țigani „cu ritmul muzicii lor afectat, sălcui, gol și lipsit de orice simț de frumos, de orice simț înălțător”. Dar, adaugă folcloristul, „țiganul lăutar nu mai e același din trecut, s’a schimbat; poesia, ce altădată însoțea acest popor nomad, s’a prefăcut în cea mai searbădă prosă”. După care au venit comuniștii și au rezolvat.

Oricum, să reținem ideea că se face trecerea de la poezia poetizantă la proză. Conflictul, de acum, nu mai erau identitare, ci de inimă albastră, de spitalul amorului, rezolvabile prin cuțit și manea.

Românii, deplânge Gr. G. Tocilescu, fie ei stânceni ori câmpineni, au pierdut harul tradițiilor, și atunci au preluat ștafeta țigani, care se arătau mai interesați de filmele de acțiune și neglijau lirismul, ba chiar și melodicitatea rimelor: „Țigani – aproape singuri păștrători actualmente ai poeziei populare, - fac să dispară partea lirică a cântecelor, și păstrează numai partea narativă, numai scheletul așa zicând

al lucrării, plus versificația, care în genere e foarte schioapă. Adeseori în unele părți rima lasă loc asonanței ori aliterăției” (*Materialuri folkloristice*).

Pe de altă parte, e clar că tocmai țiganii - se deduce - au stat la baza modernismului și a avangardelor noastre, dacă e așa. Ar trebui o revizuire a istoriilor cam literare. Iată un „Descântec de cel perit” (un mic intro dantesc neașizat, aș zice): „A purces/ Pe cale, pe cărare./ Grasă și frumoasă./ Bună și sănătoasă./ Când la mijloc de cale./ La mijloc de cărare./ L-a întâlnit un lup turbat./ Cu dinții de foc./ Cu limba de pară/ Cu spurcul de miazăzi./ Și unul de miazănoapte./ Spurcul mohorât/ Spurcul cișorât./ În față i-a sărit./ Carne i-a mâncat./ Sângele i-a băut./ Cel perit s’a stârnit./ Nu te mai văicără/ Nu te mai mișală./ Du-te la descântătoare./ Cu gura a cânta./ Cu limba a descânta./ Cu acul l-o împunge./ Cu acul l’o pătrunde./ Și cel perit s’a usca./ Și ce l perit o seca./ Cum se usuca cocioarba pe foc./ Spuma de mare./ Și roua de soare./ Și să rămâie./ Curat, luminat./ Ca Dumnezeu ce l-a dat./ Descântecul de la mine./ Leacul de la Dumnezeu”.

În schimb, dacă arta populară otâncea tot mai mult, moravurile se civilizau, se subțiau. Cei care ne consideră societate patriarhală prin tradiție sunt necitiți. Iată, bunăoară, din vedeniile jupânului Anton Pann din *Povestea vorbii*, anume despre însurătoarea de-a doua a văduvelor: „O văduvă însă când va după lege/ Cu a doua nuntă capul său să-și lege./ Ea atuncea zice cum că se însoară./ Iar nu să mărită pentru-a doua oară./ Și caută-n lume bărbat să găsească./ Ca pe o muiere să-l îmbrobodească./ Ea să fie mare, ce o vrea să facă./ Bărbatu-i la toate ca mutul să tacă”.

Ar fi momentul unui simpozion despre antropologia văduvei în Valahia și Moesia de Jos.

IGO BUTNARU

În junete (...încă; aveam 33 de ani), mi s-a întâmplat să-i dedic lui Beethoven un poem laonic: *De la geam se trece-un strop de tropic/ Mustirile-i s-au potolit din sânge -/ Frunzele cărnose de aloë/ Îngălbenesc precum gutuia-n*

pârg... -// ...Muzică de cameră e-această/ Microtoamnă ce-aurește glastra/ Dar lumea e un Beethoven gigant -/ Ți împune să deschizi fereastra.

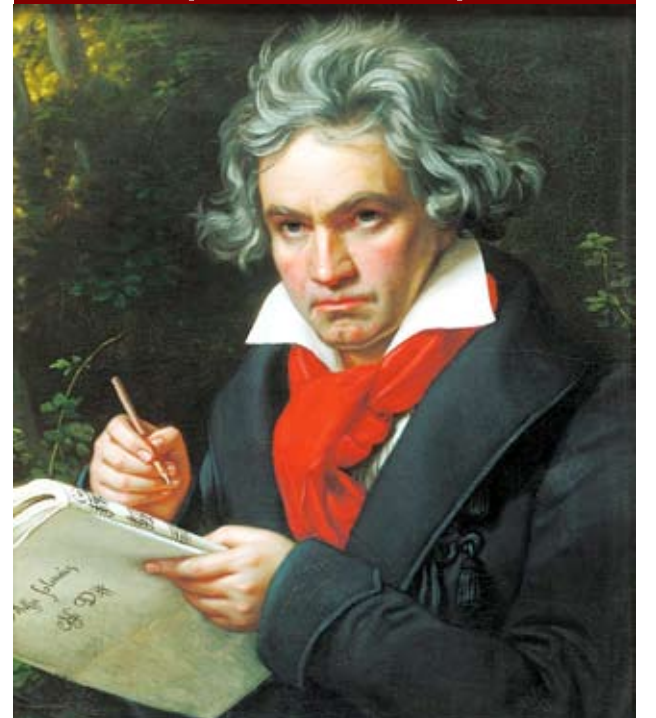
Aș spune că e un text la... auz (cum se spune în cazuri specifice: *la vedere*). Nu mă supăr pe mine, dacă îmi zic că e un poem ușor speculativ. Poate că jucăuș. Cineva ar susține că nu e de adâncime. Pentru că multe se pot spune despre poezie. Ca și despre muzică. Diferitor cititori și ascultători, în dependență de sensibilitatea și instruirea acestora, poezia și muzica li se deschid la diverse niveluri de semnificație și emoție, însă în toate cazurile, de la rudimentar la înțelegere superioară, ele mai rămân cu destule nuanțe tainute, care se referă la ceva aflat dincolo de ele, de poezia și muzica înseși. Din câte ni se deschid percepției, sensibilității, intuiției, o adevărată poezie, ca și o simfonie, mai înseamnă și un prelung, prelung *diminuendo*, ducându-și nuanțele, sensibilitățile, armoniile încă mult după ce timpanele... inimilor/firii și urechilor noastre le mai disting.

Iar Ludwig Van Beethoven a fost unicul (și neintroduș în Guinness Book...) care a făcut lumea să presupună, poate chiar să gândească și să perceapă cumva că armonia/muzica ar fi chiar și dincolo de perceperea umană obișnuită, predestinată - prin intermediul organului anatomic dat tuturor, urechea. El nu doar că „a auzit” lăuntric, dincolo de auzul anatomic, biologic, ci a și creat uimitor de complex muzică, armonii, parcă demonstrându-i lumii (consternate și până în prezent, când se gândește la fenomenul Beethoven)

că adâncul tăcerilor nu înseamnă vid de sunete, vid de muzică, armonii, ci că există forme de percepție și emanație armonice ce nu sunt plâsmuite în interiorul firii omeneste, ci undeva dincolo de ea, firea, în infinitul... nefiresc, surd, în marele mister al muțeniei. Este o tăcere ca prezență, ca pulsație cosmică vivace; o tăcere emanatoare de sensuri; sunete-sensuri. Adică tăcerea, „muțenia”, cosmică și omenească, nu înseamnă pustiire, moarte, ci e, în cel mai înalt și tainic grad, prezență. Simbolic vorbind, formulând, este prezența lui Beethoven-Creatorul, cel în stare să audă chiar și lipsit de auz. Noi percepem auzul ca pe o infinitudine de relații, Beethoven percepea muțenia, tăcerea, neantul fără sunete de asemenea ca infinitudine de relații. Și ele presupunând izvodire de muzică, de armonii. De auzibil și fascinante armonii ca partiții cosmice. Compozitorul s-ar fi aflat, parcă, într-o cu totul altfel de fenomenologie existențială din câte îi sunt date pământeanului să cunoască. Sau, poate, o atare fenomenologie misterioasă l-ar fi „înglobat”, l-ar fi „înghițit” pe Beethoven, oferindu-i nemaicunoscutul altora har de a fi mare creator de muzică acolo unde, sonor, nu se aude ea, muzica. El trece prin experiențe, provoacă experiențe, ca manifestare a harului creator, care pentru cea mai mare parte din oamenii s-ar părea a nu fi posibile, sub aspect biologic-psihiologic. Adică, în cazul acestui geniu premisele și consecințele înzestrării întru creație nu au fost nici pe departe cele presupuse sau cunoscute de lumea muzicii, de omenire în general. Compozitorul Ludwig van Beethoven e... anomalia superiorității creatoare! (Homer - orb, Beethoven - surd, dar ce dar, ce genii! Supraoameni, poate că... Dar să ne imaginăm că unul dintre ei, de-ar fi fost și orb și surd, n-ar fi exclus să se ajungă la supra-genialitate...)

...Avea dreptate cronicarul, dacă e să aplicăm zicerea lui la destinul unicat, inegalabil al lui Beethoven: *Se sparie gândul*. Or, altfel spus, tentativele (nu e nicidecum una singulară, ci sunt multe, insistent repetate, proliferate) de a percepe și pricepe așa ceva te împing ca și cum spre senzația de mister ireductibil

Starea de... Beethoven (Yes-Eu)

ce tinde, nelămurit, inexplicabil (Doamne ferește?) spre mistic... Spre starea în care, întru înțelegerea fenomenelor și a propriei stări de... ființă, într-un moment sau altul, nu mai poți recurge la propria persoană, inteligență, sensibilitate. E cu totul și cu totul altceva. Când nu te mai afli în raport și... intercomunicare cu propria ființă, ci în raportul secret, dar existent în misteriozitatea lui, cu cele mai intime vibrații, pulsațiuni ale cosmosului, infinitului, eternității... a măreției și nimicniciei (prea multe, aproape toate ale cosmosului, nu le înțelege omul!). Transcendență și efervescență a datului și neantului. Concomitent. A stării de om... suprauman. A stării de... Beethoven. Ca prezență a zeului (și zeului inteligen!) în armonii.

Da, e de presupus că doar Beethoven putea spune ceva (dar pe departe nu toate nici el) despre o atare fenomenologie a misterului ce duce spre mistic, cu toate laolaltă; spre sinteză, conversiune supranaturală a alegoriilor, iluziilor, metaforelor, poeziei, muzicii, alchimiei, bucuriilor și durerii, vieții și morții, neantului și, iată, realității imediate din fața computerului la care scriu ce scriu acum, dincolo de displayul său, cu virtualități și mistere; în și dincolo de aceste simple litere: BEETHOVEN și toate celelalte care, până aici, i-au învăluit numele. În și din toate literele alfabetelor lumii. Da, Beethoven... Ludwig van...

P.S. Când pe Pământ apare un geniu ca Bach, pe care îl aud și cerurile, Dumnezeu mai amână pe ceva timp sfârșitul lumii...

Despre profesionalism, har și dăruire

Veronica BALAJ

Veronica Balaj: Dragă Lidia Vianu, ești profesor universitar de referință, romancieră, poetă, autoare a peste o sută de volume, inițiatore de proiecte culturale unicat,

și... ooo, daaa, cel mai bun traducător din limba engleză, așa cum te considera mentorul tău, profesorul C. George Sandulescu. Dacă ar fi să detaliem întreaga activitate care te reprezintă, o convorbire cu tine s-ar putea contura elocvent doar în paginile unui volum. Diversitatea domeniilor legate de cărți, și în care ai făcut performanță, susține această afirmație. Pornesc de la o mărturisire pe care ai făcut-o în revista *Tribuna Învățământului*: „Cărțile erau obiectul cel mai de preț din casă. Tot ce mi-am dorit a fost să lucrez cu studenții, să învăț mereu.” După șirul de împliniri, cum consideri această chemare interioară? Un har, un dar pe care simțea că trebuia neapărat să-l onorezi, sau rolul decisiv se datoră educației?

Lidia Vianu: Încerc să găsesc un răspuns la întrebarea ta, pe care eu nu mi-am pus-o niciodată. În mod cert, pentru mine, profesia a fost un dar de la Dumnezeu, ca și scrisul. Nu am vrut niciodată să fac altceva. E drept, părinții mei ar fi vrut să mă fac medic sau inginer. Tatăl meu era medic și iubea mult matematica. Un an de zile am studiat asiduă anatomia cu el. Mi-a plăcut. Profesoara mea de anatomie, poreclită „fosilica”, pentru că era mică, uscată și mai era și foarte severă, a încercat în toate felurile să mă încurce, dar, până la urmă, și-a călcat pe mândrie și mi-a dat zece. Ea nu dădea zece din principiu. La matematică n-a fost la fel. Mi-am luat notele maxime, dar am detestat-o. Mă stresa îngrozitor. Și acum, că mă întreb, a fost oare educația ceea ce m-a împins spre filologie? Nu i-am mulțumit îndestul mamei mele că mi-a luat o profesoară de franceză [franțuzoaică răfăcită în România după război] de la câțiva ani. Am citit mult în franceză. M-a fascinat, însă, cu adevărat, literatura română. Și gramatica mi-a plăcut. Acolo nici nu aveam nevoie să învăț: absolut tot ce ținea de literatura și limba română se lipea, nu știu cum, de mîntea și de sufletul meu. Când, în clasa a zecea, cred [am avut marelui noroc să fac doar 11 clase de școală—și am urât școala comunistă cu toată ființa mea], am răspuns întrebărilor repetate ale părinților mei că eu literatură română vreau să fac, am primit o replică pe care nu o luasem niciodată în calcul până atunci: „Și cum crezi tu că o să-ți câștigi existența?” Un lucru știam precis: nu voiam un serviciu de opt ore pe zi, în aceeași odaie, cu aceiași oameni, cu o rutină de sculat dimineața zi de zi. Nu că așa fi fost leneșă. Pentru ceea ce îmi plăcea, puteam, și încă pot lucra 20 de ore pe zi fără probleme. Dar nu îmi plăcea matematica, iar, dacă așa fi dat la medicină, așa fi simțit că trebuie să „toces”. Ori la mine, dacă nu țineam minte „de drag”, ca să zic așa, cauza era pierdută. Tata a amuțit. Mama a decis: mergi la Engleză. Studiași și ea limba engleză imediat după război. Și ea era filoloagă din naștere: știa chiar șapte limbi când m-a avut pe mine. Iorgu Iordan vruse să o oprească la Catedra de Romanice, pentru că știa multe limbi romnice, dar știa și germana foarte bine. Din păcate, la vremea aceea, la Facultatea de Filologie se muncea zi-lumină, iar ea mă avea pe mine, și niciun ajutor. A ales să se angajeze la Agerpres, care, în 1947, avea un orar de șase ore pe zi.

❖ Convorbire cu Lidia Vianu ❖

Profesor universitar Dr. la Catedra de Engleză a Universității din București, specialist în anglistică - literatura secolelor XX și XXI, inițiatore și coordonatoare Masteratului pentru Traducerea Textului Literar Contemporan, Director fondator al Editurii online a Universității din București - Contemporary Literature Press, prozatoare, poetă, critic literar, exeget al operei multor autori contemporani de limbă engleză, traducătoare - opera sa însumând peste o sută de volume.

Înainte de asta, războiul a blocat-o de la scris, pentru că și ei i-ar fi plăcut. A blocat-o de la tot. Dintr-o familie înstărită, s-au trezit toți patru [mama, fratele ei și părinții lor] cu casa naționalizată și nici un mod de subsistență. De aici pleca frica mamei că nu voi avea din ce să trăiesc. Cum Facultatea de Litere nu i se părea promițătoare pentru o viitoare meserie, fiindcă, pe ea, războiul și nașterea mea o împiedicaseră să facă ceea ce ne plăcea la amândouă, s-a gândit că Engleza mă va feri de sărăcie. Nu francheza. O știau mulți români la vremea aceea. Engleza abia începea să fie studiată la noi. Mama mea a așteptat cu înfocare „să vină americanii”. Toată viața. Nu mi-a spus niciodată, în anii de după 1990, dacă politica internațională [în care se specializase, pentru că traducea știri politice din toate limbile] a fost pe placul ei au ba. În ciuda neajunsurilor, eu cred că ea nu s-a dezis niciodată de dragostea pentru America. Pe scurt, am dat la Engleză, am fost fericită, și, într-adevăr, mi-am câștigat existența nu numai satisfăcător, dar și cu o mare bucurie: îmi plăcea absolut tot ce făceam. Prin urmare, eu cred că a fost o combinație de har [dacă îl am... știu eu?] și educație. Și, încă o dată, îi mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat o mamă care mi-a deschis ochii pentru Filologie și mi-a pus atâtea cărți minunate în mână, și un tată de o bunătate extraordinară, de la care am învățat să mă bucur de tot ceea ce pot eu să dau studenților mei, ca să le deschid o cale. Din cei peste 50 de ani de când sunt universitar, nici măcar o singură clipă nu am regretat că am luat-o pe acest drum. Dacă ar fi să iau viața de la început, cu siguranță așa face același lucru.

Veronica Balaj: Ai ajuns profesoară de limba engleză, așa cum îți doreai, dar, în sertare, aveai și scrieri literare personale, ținute oarecum secret, nu le-ai publicat imediat. Se pune problema unei neîncredere?

Lidia Vianu: Am vrut să lucrez cu studenții. Urăsem prea tare anii mei de liceu, ca să-mi doresc să predau la școală. Dar am făcut și asta, din felurite motive, în primii mei câțiva ani de carieră. Elevii s-au dovedit copleșitor de atașanți: i-am respectat și m-am bucurat să lucrez cu ei. Începuturile mele, total ne semnificative, în ale scrisului, au fost pe la patru ani, în 1951. Am învățat să citesc și am început să-mi doresc să am poveștile mele. Care nu ieșeau, firește. De prin anii 1960, însă, da, a existat o neîncredere. Mă feream de sistem. Cu toții știam de la părinți cam ce ar fi însemnat să publici o carte. Eu, una, am priceput repede că nu am nicio șansă. Am înțeles de la ai mei că, pentru a scoate o carte — bună sau rea — trebuia să faci pactul cu diavolul, ori eu acest lucru nu am putut și nu am vrut să îl fac niciodată. Trăiam epoca cenzurii și a autocenzurii. Îmi repugna să dau cuiva să citească un text plin de minciuni. Am detestat prefăcătoria impusă de sistem. Mama mea m-a ferit de această experiență. De câte ori mă duceam la ea cu ceva scris de mine, îmi spunea: „Lasă scrisul. Pune-te și citește.” Chiar și acum, la 77 de ani, de câte ori scot o carte, o simt pe mama scrutându-mă. Când am început să public, în 1997, mama era încă aici, și, citind volumul meu de poeme, a șoptit: „Sunt frumoase.” Am știut că i-a părut rău de ce fusese înainte... Poate îi părea rău și

pentru că ea însăși vruse să scrie, dar istoria fusese chiar mai rea cu ea decât cu mine. Pe lângă interdicțiile legate de cenzură, de publicare, era, totuși și lipsa mea de încredere în mine. Nici acum nu pot să nu mă întreb, „Cine ar vrea să mă citească?” Nu scot o carte decât atunci când sunt cât pot eu fi de sigură că ea spune ceva. Abia când am început să înlătur neîncrederea în mine, am scos și am refăcut manuscrisele din sertar. Acum, că Valentin Ajder mă publică la Editura Eikon, așa da orice să știu dacă cineva chiar cumpără vreo carte a mea și chiar o citește. Cu toată sinceritatea spun, un cititor care îmi spune că i-a plăcut ce a citit în cărțile mele este mai important pentru mine decât toate premiile din lume...

Veronica Balaj: Activitatea de dascăl se conjuga mereu și cu alte preocupări legate de literatură, dar catedra, se înțelege, ți-a fost locul preferat. Cum ai defini, în mod particular, meseria de profesor? Un flux al dăruirii? Un mod special de comunicare?

Lidia Vianu: Fac o mărturisire în premieră: între profesia de universitar și scris, cu toată sinceritatea, așa fi ales scrisul — în oricare clipă a vieții mele. Dacă nu am fi trecut prin comunism și dacă așa fi putut scrie foarte bine de la bun început... Eu am făcut Facultatea de Engleză [cu Româna secundar] tocmai pentru că voiam să scriu. Mama mea a înțeles perfect ce se petrece cu mine. Nu m-a sprijinit, pentru că anii 1960-1990 erau o junglă: noi nu aveam pe nimeni să mă ajute să public, așa că m-a îndrumat spre lectură pentru că ea însăși fusese silită de istorie să renunțe la visul de a scrie. Îi sunt recunoscătoare că nu m-a lăsat pradă inocenței mele, că m-a întărit. Și a avut mare dreptate — eu nu am scris bine decât după 40 de ani. M-a format pentru acest moment al vieții mele când pot să scriu necenzurat, și, în același timp, am sentimentul că am ceva de spus. Încă nu mi-e clar dacă mă citește cineva. Oricum ar sta lucrurile, scrisul e un dar de la Dumnezeu, și cea mai mare bucurie a vieții mele. Important pentru mine este că am ieșit curată din cenzura politică. Nu m-am compromis în nicio împrejurare. Dar, atât de mare era tristețea mea că drumul scrisului îmi este închis, încât, îndată după 1990, am început să lucrez la o carte în engleză despre cenzură, *Censorship in Romania*, carte care a ajuns peste tot, e în toate bibliotecile din Europa și SUA, încă apare în bibliografii și chiar se vinde, spre surprinderea mea... A fost o întâmplare: un Joycean cunoscut m-a găsit la un congres în România, pe când eu lucram cu George Sandulescu la un Manual *Finnegans Wake* care, zece ani mai târziu, a ajuns să aibă 130 de volume și să fie cunoscut de toți Joyceenii de pe glob — lucru care m-a bucurat mult. Acel universitar american a recomandat *Censorship in Romania* unei editoare americane, care tocmai înființase Central European University Press. Era o carte de interviuri cu majoritatea scriitorilor buni ai momentului, care veneau, firește, dintr-un comunism pe care îl dinamitaseră: putuseră publica. Am tradus în engleză interviurile și o selecție din scrierile celor interviuați. M-am bucurat că cititorii mei au înțeles fenomenul cenzurii, sclavia la care a supus ea pe scriitori, chiar dacă, în Europa ori în SUA, cenzura era o năzdrăvănie, de care se râdea... Am ținut

cursuri despre cenzura din România, în timpul cât am fost Profesor Fulbright la universitățile din New York și Berkeley. Am sesizat interesul studenților, dar el era mai mult o uimire, ca la o grădiniță zoologică unde vezi tot felul de năstrușnicii. Dar să revin la întrebare. Ce înseamnă predarea pentru mine... A dăruirii? A comunica? Cred că este vorba de o comunicare spirituală. Ai în față o clasă de curs, cu 60-80 de studenți, și vrei să îi ajuți să înțeleagă un text, să poată vorbi despre el, să-și formeze o imagine, dar și un limbaj adecvat. Problema este că studentul trebuia să fi citit romanul înainte de curs. Ca să poți ține un curs interactiv, care este ca o discuție cu studenții, ei trebuie să știe despre ce text vorbesc. Așa că eu îi rugam pe cei care nu puteau citi să nu vină la curs. Acest fel de a preda îi ținea pe studenți în priză, iar profesorul era sigur că este înțeles. Cam așa arată predarea adevărată în acest moment. Nu fiindcă nu așa vrea eu să țin cursul ca „discurs”, ci, pur și simplu, pentru că s-au schimbat necesitățile studentului. Cursul, așadar, este o comunicare spirituală, nu doar un discurs despre o epocă ori un autor... Acelea se citesc ca bibliografie, acasă.

Veronica Balaj: Calea traducerilor a dus către rezultate spectaculoase. Azi, când sutele de volume pe care le-ai semnat sunt o realitate, menționarea câtorva etape ale acestui drum ar putea oferi un exemplu discipolilor tăi.

Lidia Vianu: Meritul este al istoriei... Până în 1990, nici măcar lector nu eram, cu toate că îmi luasem doctoratul din 1978. La câțiva ani după căderea regimului, am avut un moment bun, în care am putut înființa MTTLC [Masteratul pentru Traducerea Textului Literar Contemporan]. Atât mi-a fost necesar: o clipă favorabilă. Începând cu 1996, timp de ani de zile, am avut câte 100-120 de cursanți într-un an. Am construit un sistem solid... Mă uit înapoi și mă minunez câte lucruri am făcut noi primii, la MTTLC. Am pus orele după-amiaza, pentru că majoritatea masteranzilor aveau o slujbă. Ce au mai protestat unii la început... Acum, niciun program masteral nu se mai ține dimineața. Am înființat stațiile profesionale, pe baza cărora masterandul își adaugă la Diploma de absolvire un CV de publicații și tot felul de activități legate de editare, corectură, publicare și cercetare. Am format o întreagă rețea de traducere în și din limba română. Am lucrat cot la cot cu masteranzii la *Manualul Finnegans Wake* și alte cărți. Erau entuziaști. Am introdus cursul de subtitrare, ținut de Bogdan Radu Stănescu — un curs fabulos, care a devenit repede cel mai bun curs din programă, pentru că era calea spre o profesie frumoasă. Am adus scriitorii care voiau să-și cunoască viitorii traducători. Am făcut chiar un curs de *creative writing*, ținut de Doina Ruști. Studenții au fost foarte mulțumiți. Am discutat literatură modernă și contemporană cu ei.

■ Continuare în pagina 8

Despre profesionalism, har și dăruire

■ Continuare din pagina 7

Am făcut și multă gramatică, am explicat cum e mai bine să o predăm în școli: mulți cursanți erau deja profesori, unii chiar în vârstă. Ei ne găseau pentru că eu petreceam o jumătate de an înainte de admitere anunțând programul pe internet și explicând prin corespondență. Am făcut Masterclass-uri de traducere literară, unde am adus, de pildă, Editura Bloodaxe Books — cea mai bună editura britanică de poezie. Am adus și poeți englezi, care au stilizat timp de o săptămână [8 ore pe zi] traduceri masteranzilor. Am organizat un Masterclass cu traducători români. M-au ajutat mult Universitatea din București, Institutul Cultural Român, British Council, Muzeul Național al Literaturii Române și Uniunea Scriitorilor. Am început revista și editura. Ideile nu-mi lipseau. Dar a fost o cursă contra cronometru, pentru că aveam deja 50 de ani... Aș fi putut lucra cu masteranzii la nesfârșit, atât de mult îmi plăcea profesia mea — numai că timpul nu iartă. Am legat prietenii cu centre de cultură cum ar fi Radio România Muzical, al cărui site îl traduc masteranzii de vreo 20 de ani. Am tradus pentru TVR, pentru LiterNet... Erau multe. Mă surprind și acum că îmi vin în minte idei — ar fi important să găsim un mod de a readuce studenții la Filologie... Dar acum nu mai este decizia mea. Eu am lăsat în urmă această profesie, care a fost marea mea iubire, și mă bucur că am un răgaz când pot să scriu — că doar asta am dorit înainte de toate, de foarte de timpuriu. Nu mai înșir câte altele am făcut. Scopul a fost să-i ajutăm pe doritori să învețe limba engleză și apoi să o predea, să afle câte ceva despre editarea de carte, să-și descopere bucuria de a studia literatură, de a scrie și de a traduce. În fiecare zi se întâmpla ceva nou. Aveam o relație amicală cu studenții, încercam să le înțeleg scopurile, să lucrez cu ei așa cum lucrezi cu un coleg mai tânăr. Da, în final cred că asta era: mi-am respectat masteranzii, și ei pe mine. Fiecare avea dreptul să ceară de la program ceea ce îl interesa. Au ieșit zeci de cărți lucrate de profesori împreună cu studenții. Mi-am făcut o echipă, câțiva colegi care gândeau ca mine: Nadina Vișan, Daria Protopopescu, mai nou — Cristian Vîjea. Dar nu mai cotinui, pentru că, altfel, întotdeauna când vorbesc despre masterat, există riscul să nu mă mai opresc.

Veronica Balaj: Despre arta traducerii se spune, înainte de orice, că vorbim de o rescriere, o nouă formă de expresivitate a operei autorului avut în atenție. Ești de acord cu această părere?

Lidia Vianu: Da! Un DA foarte hotărât. Eu traduc mai mult poezie și, dacă nu rescriu, dacă nu caut să traduc sensul și nu cuvântul, știu clar că eșecul e la doi pași. Dacă mi se pune în față un text cu care nu rezonoz, nici nu mă apuc. Nu vreau să măcelăresc literatura altora. Pe lângă faptul că i-am tradus pe alții cu bucurie, m-am trezit la un moment dat că scriu bilingv. S-a întâmplat că sfiata mea de a publica ce scriu a dispărut abia atunci când, la un moment dat, sub imperiul unor emoții foarte puternice, m-am trezit că mă exprim mai exact în engleză decât în română. Am rescris în română acele texte, pentru că mi se părea un moft să nu vreau eu să scriu în românește, limba pe care o iubesc cel mai mult și pe care o știu cel mai bine, mai profund, care îmi este cel mai aproape de suflet. Sunt 25 de ani de atunci... Între timp am făcut pace cu ambele limbi și am ajuns și la înțelegerea deplină a faptului că nu se traduce cu numai dicționarul, ci, mai ales, cu sufletul. Sigur, căutăm noi cuvintele în dicționar, dar un cuvânt care nu a intrat în istoria ta afectivă este un sfetnic trădător. Dacă traducem cuvânt cu cuvânt, ratăm sensul de cele mai

multe ori. Am certitudinea că așa este. Alegerea unui scriitor în ideea de a-l traduce se bazează pe ideea de afinități electivă. Traducem ce înțelegem cel mai bine — cuvintele sunt aripile sufletului pentru un scriitor sau traducător.

Veronica Balaj: Ai fost atrasă de opera lui T.S. Eliot și James Joyce, dar ai tradus și poeți români: Marin Sorescu, Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu, Ioan S. Pop... Există diferențe majore între literatura de limbă engleză și literatura română contemporană, dar o comparație se poate face. Ai constatat contraste sau/și similitudini?

Lidia Vianu: În poezie, nu simt diferențe. Acolo sunt temperamente, nu neapărat contraste. Lirismul apropie pe traducător de poet. Când traduc poezie, nu mi-e frică. Greutatea este la proză, unde, într-adevăr, scriitorul depinde de istoria țării, a familiei, a existenței lui. Dacă el nu mă lasă să îi descifrez narațiunea, risc gafe majore. Dar sunt convinsă că cei care traduc bine proza știu să găsească o cale. La un moment dat, am început și eu să traduc Noica, *Jurnal Filozofic*. Am plecat la drum mai mult ca să îi fac o bucurie lui George Sandulescu, care era nepotul lui Noica și care ținea mult la unchiul lui. Eram sceptică. Mă gândeam că nu am nicio șansă. Ce eroare. Am tradus vreo 30 de pagini, cu o bucurie de nedescris. Îl înțelegeam, simțeam la fel ca el... Tare aș fi vrut să termin cartea de tradus, dar masteratul m-a plasat în inima unui vârtej, apoi propriul meu scris m-a blocat de la orice altceva, și acum stau așa și mă gândesc dacă se va întâmpla ceva să mă ajute să duc la bun sfârșit ce am început...

Veronica Balaj: Munca la textele traduse ți-a folosit, desigur, și în critica literară. Asta presupune integrarea autorului în contextul socio-cultural, o cunoaștere a nuanțelor lingvistice folosite de acesta etc. Dar elementul de specificitate rămâne, totuși, un punct forte în particularizarea unui autor?

Lidia Vianu: Dacă sunt un bun critic, atâta cât pot eu, ei bine, înțelegerea mea este școlită de multe traduceri pe care le-am făcut la viața mea. Ajunsesem să am nevoie să-mi traduc în minte textul în engleză înainte de a preda un autor. Când mi-am dat seama ce fac, am început să caut ambiguitățile care ascundeau sufletul autorului, și predam o narațiune ori un poem în indisolubilă legătură cu particularitățile limbajului. Încă o dată, predarea literaturii — care, într-adevăr, a fost marea mea pasiune — se lega la mine de cunoașterea limbajului din *Ulysses*, sau *The Waste Land*, ca și cum eu l-aș fi folosit așa, eu l-aș fi răsucit până ce el ajungea să dezvăluie propria mea sensibilitate.

Veronica Balaj: Despre cele 130 de volume la care ai lucrat împreună cu mentorul tău, profesorul George Sandulescu, s-a scris, firește *in extenso*. Totul poate fi trecut la un capitol *cultural de excepție*. Doar pentru a calma uimirea celor care nu știau despre această performanță, te-aș ruga să ne mărturisești câte ceva. Ai avut vreodată în timpul lucrului tentația să te oprești? Sau valul pasiunii pentru text a fost dominant? Cum reușea să îți dozezi în mod eficient cele 24 de ore?

Lidia Vianu: A fost o perioadă frumoasă din viața mea. În primul rând pentru că mergeam pe un teren minat: nimeni nu a reușit vreodată să pună punctul pe i, să spună, „Eu știu exact despre ce este vorba, am eu unica cheie: ce credeți voi nu este corect, numai eu știu exact ce vrea autorul aici.” Era ușor să greșești, pericolul era mare. Am avut norocul că am plecat în această explorare călăuzită de cel mai talentat dintre toți Joyceenii care există. Am lucrat mult, dar am învățat și mai mult. George

Sandulescu m-a condus cu o mână foarte sigură, mi-a pus în față cărțile necesare: ale lui Joyce, ale scriitorilor la care se referă Joyce în mare secret, derutând cu poftă lectorul în tot ceea ce scrie. Am atras în această cruciadă și masteranzii. Noi am făcut primul exemplar online cu rânduri numerotate, dar și cu cuvinte numerotate pe rând, pentru *Finnegans Wake*. Cine s-a apropiat de acea carte — care este roman-poezie-muzică-filozofie-istorie-critică literară-dicționar și nenumărate alte lucruri — știe că el nu se citește noaptea în pat, nici în tramvai, și nici măcar multe pagini deodată. *Finnegans Wake* se DESCIFREAZĂ. Ca să poți discuta ceva legat de această carte enigmatică, dacă vrei să explici, să analizezi, nu ai cum să identifici un cuvânt decât după numărul paginii, numărul rândului de pe pagină și numărul cuvântului cu pricina pe rândul lui. Ambiția lui Joyce a fost să nu folosească un cuvânt de două ori, așa că le-a pocit în moduri incredibil de inventive. Joyce a creat, de fapt, o limbă a lui. Ca în Turnul Babel, vorbește fiecare o limbă anume, și totuși se înțeleg toți între ei. Dacă știi să te lași pe mâna autorului, nu e nevoie să te străduiești: ești ca în fața unui cer plin de pulsații luminoase, și le privești cu bucuria că înțelegi fără să „înțelegi” nimic. Dar nu am răspuns la întrebare. În acei 15 ani, nu am făcut altceva. M-am abandonat, ca un sclav pe plantație. Am învățat multe lucruri legate de computer și de tabelele pe care le-am lucrat. Am mâncat, am dormit, am predat Joyce și numai Joyce. În același timp, am învățat multe legat de editarea unei cărți. Am învățat ce poate face Word, ce secrete are un computer, cum să folosești toate comenzile acelea obscure, de care ai, însă, mare nevoie. Îmi amintesc cum, după un curs, ne adunam — masteranzii și cu mine — să verificăm ce a lucrat fiecare și cum ar fi mai bine să continuăm. De atunci mi-am dat seama că cel mai bun mod de a fi un profesor adevărat este să lucrezi cot la cot cu studenții și nu deasupra lor. Am învățat de la masteranzii aceia poate chiar mai mult decât au învățat ei de la mine.

Veronica Balaj: Rolul traducerilor se cunoaște, dar tu ai și interpretat opere importante din literatura de limbă engleză. Poți defini într-o formulă convingătoare rolul traducerilor în literatura contemporană?

Lidia Vianu: Sunt tentată să răspund că o traducere este în primul rând, sau ar trebui să fie, o bucurie pentru traducător. Dar eu vorbesc aici de traduceri făcute „de amorul artei”. Cei care trăiesc din traduceri literare, însă, vor să-și câștige existența, cum este și firesc. Eu am avut noroc, am putut să mă bucur de traducere ca de o artă. Nu am avut termene scurte, texte nesuferite, graba de a termina o carte ca să pot plăti facturile. Viața m-a răsfățat. Dar să ne gândim că multă lume nu știe bine engleză și poate vrea totuși să citească *La răscruce de vânturi*, să zicem. Sau romanele lui Ishiguro. Citierea unui text tradus din altă limbă nu este ocupația mea favorită. Mă simt un pic păcălită. Profesorul din mine caută erorile. Acum vreo 20 de ani am înființat, pentru absolvenții anilor de licență, ca temă a lucrării lor de absolvire, o confruntare a unui roman englez cu traducerea lui în românește. Foarte mulți au ales să facă lucrarea la comisia aceea. Și chiar găseau greșeli, deși ei erau mici începători, iar cărțile alese de ei erau traduse de nume cunoscute... Una din amintirile mele legate de citit este că mama mi-a pus în mână primele mele cărți în franceză pe la șapte ani. Era Comtesse de Ségur. Nu m-a impresionat. Dar imediat după primul volum, mi-a dat Pinocchio tradus în românește și, acolo, ceva m-a supărat rău: era atât de artificial... Nu prea știu ce să

răspund. Aș prefera să învăț eu o limbă străină decât să citesc prin intermediar.

Veronica Balaj: „Metoda Lidia Vianu” de învățare a limbii engleze face parte din *inovațiile* didactice pe care le-ai dăruit celor interesați. Metoda este aplicată în mod curent, fiind foarte cunoscută. Ai o scară a satisfacțiilor trăite? Unde s-ar încadra, în ordine, reușitele, împlinirile de la catedră și în creația artistică personală?

Lidia Vianu: De multe ori mă întreb și eu. E adevărat că, fără să-mi dau seama, am găsit formula de succes. *Engleza cu Cheie* a fost scrisă și băgată în sertar prin anii 1970. Într-o lume cu tractoare și defilări comuniste, m-am trezit scriind propoziții cu timpuri și alte chestiuni gramaticale, folosind ca subiect animale și plante hazoase, care făceau exact ceea ce nu ar fi făcut ele în realitate. Era o lume caraghioasă și redactorul care a publicat *English with a Key* imediat după 1990 râdea cu lacrimi când o edita. După 1990, i-a dat mâna să rădă... Dar, atunci când am încercat eu să public volumul imediat după ce l-am scris, referentul Editurii Didactice s-a ferit cu spaimă: propozițiile mele absurde ar fi putut avea cine știe ce implicații politice ascunse, cine știe ce „șopârle”... Cenzura comunistă nici măcar râsul nu-l accepta. Mult mai târziu mi-am dat seama de ce am scris o carte atât de hilară. Pentru că e mai ușor să ții minte o problemă de gramatică exprimată printr-o propoziție de tot hazul. Nu mi-am dat seama atunci. Abia acum înțeleg. Am avut tot feluri de metode pentru a mă face înțeleasă, și Metoda Lidia Vianu este suma lor. Adunată în 7 volume, ea a circulat de prin 1992 încoace, și, în acest moment, după nenumărate revizui și corecturi, se pregătește să apară în forma ei finală la Editura Eikon, cu un aspect de caiet dictando și cu dorința mea de a mă întoarce la predarea tradițională. Acolo se adună experiența mea de o viață în predarea limbii engleze. Eu nu aș fi ajuns aici dacă nu exista Levitchi înaintea mea, și dacă nu aș fi avut șansa să am acasă un profesor englez, Richard Hillard, la care m-am dus fără întrerupere pe toată durata studenției mele. Sigur că predarea limbii engleze, mai ales celor care se pregăteau pentru examenul de admitere, mi-a plăcut mult, și fiecare elev care lua examenul era o bucurie în plus. Având în vedere că, de atâtea ori, am declarat că profesia de filolog universitar a fost idealul meu de o viață, acum, că mă pui în fața acestei întrebări — „care este pe primul loc?” — mă surprind eu pe mine. Până acum 25 de ani, aș fi zis cu ochii închiși: „Catedra”. De ceva vreme încoace, au început să se adune cărțile mele, așa cum sunt ele. Poate că nici nu sunt bune, dar au trecut detașat pe locul întâi în existența mea. E ca și cum m-aș fi dedublat. Întâi am crezut că niciodată nu voi avea țaria să mă despart de catedră. Dar, pe tăcute, s-a strecurat în viața mea primul meu ideal, de la patru ani, când îmi făceam singură povești. Mă trezesc acum pe un drum pe care l-am urmat toată viața și nu am știut: scriu. Iar scrisul este, în această a doua viață a mea, de departe cel mai important. Cu toate acestea, predarea nu o pot uita: încă mai lucrez cu masteranzii la câteva proiecte, și mă bucur când simt că îi interesează ce fac.

Veronica Balaj: *Engleza cu Cheie* a fost scrisă și băgată în sertar prin anii 1970. Volumele de proză și poezie, pe care le-ai scris sunt mărturia unui eu artistic special. Cum le-ai putea cataloga, ce semnificație personală au, luând în seamă diversitatea palielilor literare și didactice în care ai performat? Ne va bucura un răspuns gen mărturie. De pildă, locul pe care-l ocupă acestea în propriul tău eu?

Lidia Vianu: Dacă sub comunism nici nu aș fi putut visa să păcălesc cenzura ori să fiu ajutat să public, cred că am mărturisit corect că m-am dedublat.

■ Continuare în pagina 10

* * *

tot mai obosite de umblet cuvintele

îmi cad uneori din suflet și mor
justificând printr-un simplu fior

eliberarea de orice constrângere de-a rămâne cu mine

atunci eu desprind armonii din lutul bogat al tăcerii
îngenuncheată-n tristețea unei atemporale ninsori

o pasăre oarbă îmi cade din suflet
printre invizibile rănilor timpului

a cărui căință pare-un sigiliu
așezat peste chipul smereniei
la cântatul al treilea și ultimul

când obosite de umblet cuvintele
se-adună-ntr-un cort stingher al memoriei

la căderea nopții de-un cenușiu impur

atunci definitiv pierdut pare începutul de ziuă

și eliberat de orice constrângere
de a-mi ține aproape cuvintele

îngenuncheate-n tristețea unei atemporale ninsori

* * *

încerc să merg mai mult prin mine

când cărările sudice mi se-ntind la picioare
tăcute și goale

să le-nghesui sub tâmpla asfințită a clipei

ea macină nedumerită neputința și teama
la moara unei vechi presimțiri

prin care o voce pe care-am uitat-o
îmi șoptește că doar nimicul rămâne la fel

provocând din vreme în vreme lumina
să coboare cu el în pulberea timpului
orgolioasă și tandră

și să rămână trează până la ziuă

în chioșcul pe care-l schițez în memorie
și-n care mama ne desenează un înger
din petalele trandafirilor galbeni

încât fântâna cu privirea pierdută
de care mă apropii în gând
ia chipul blând al oglinzii
care-mi face poate o ultimă favoare

provocând lumina să mai rămână cu mine
sub tâmpla (deja) asfințită a zilei de mâine

* * *

când vreau să trezesc bucuria din somn

într-o bibliotecă a memoriei plină de cărți
la capătul străzii înguste a nopții
se-aprinde-o lucarnă rece de vânt

un timp pe care cu nostalgie-l invoc
adună la un loc cuvintele mele

să le caute o destinație poate mai sigură

în timp ce lumea ridică neputincioasă din umeri

refuzând să mai adauge ceva
unui plâns al meu aproape letargic

abandonat în manuscrisul risipirii
din buzunarul unui timp ce încă pare viu

când pe un prag uitat al istoriei
îi găsește gloriei doar un loc prăfuit
în biblioteca memoriei necitită de nimeni

unde cuvintele mele ridică neputincioase din umeri
și se-aruncă-n fântâna secată-a iluziei

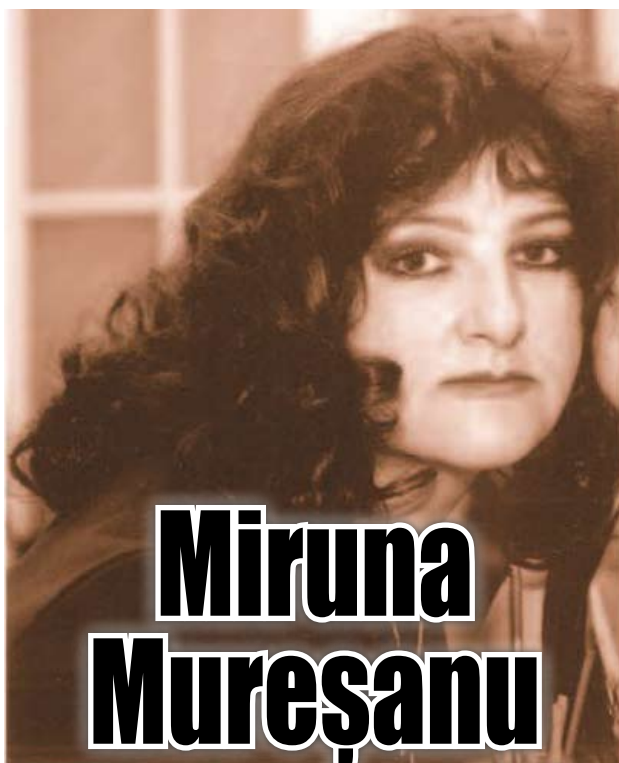
* * *

fără nicio victorie la întâlnirea cu timpul

încerc să improvizez nimănui un răspuns

întunericul îmi ascunde-n lumină chipul sedus
de-o veche însingurare a lui

într-o lume care dă semne grave de bătrânețe
încerc să prind din urmă încă o zi
în cortul rezemat de frumusețea vie a vieții

Miruna Mureșanu

unde ung cu lumină pâinea din copilărie

și-alunecând pe coaja câte unui vis mă mir statornic
că timpul nu-i atât de dornic ca mine de lumină

dând semne grave de tristețe
prin răsturnări bruște de sens

încât nu știu și nu-mi imaginez
în cortul unde încă mai veghez

cât poate vântul rece al primejdiei
să-i schimbe lumii mersul

și-atunci improvizez fără să stau pe gânduri
un răspuns
nimic nu pare că mai e de spus

* * *

când nimic bun nu se (mai) întâmplă

o simplă adorare a unei dimineți postume

nici nu contează ziua luna sau anul

m-ar putea repune în dreptul meu la tristețea
care-mi aducea cafeaua în fiecare zi cu ploaie sau fără

prin numai un surâs ironic alegoric
al unei singurătăți care semnează la persoana a treia
pactul luminii cu mine

strecurând în el și aluzii banale
despre un timp cenușiu al răbdării
care ține fâșii subțiri de speranță-ntr-un dinte

nici nu contează ziua luna sau anul

ele m-ar putea repune în dreptul meu la bucuria de-a fi

o simplă înserare care se-ncurcă
în drumuri prăfuite și galbene
printr-un lirism fără miză

când simplă adorarea unei dimineți postume
justificându-i nopții ce vine conturul

nici nu contează ziua luna sau anul

îmi va aduce cafeaua oricum
câlcându-mi pe vechile urme fără să anunțe pe nimeni

* * *

când uitarea calcă în vârful picioarelor

ascunzând amintiri în odaia pustie

începutul de ziuă îi face semne cu mâna
nopții rămase în urmă

eu țin mai departe neuitarea de vorbă

nemișcată-n alt timp care spune povești

și fără să tulbur apele visului cu nimic
ridic din răbdare peste ele un pod

să ajung acasă pe el într-o zi

până atunci scriu poezii inutile
în odaia pustie unde o rază îmi înșeală privirea

umplând cu metafore o filă uscată de gând

din altă dimensiune lumina venind
frânge târziul în tăceri fără capăt

ca fiecare cuvânt nerostit să (pre)vestească
încă o noapte cu mii de capcane

eu țin mai departe neuitarea de vorbă
câlcând prin uitare în vârful picioarelor

* * *

sub ungherul umbros de sub pleoape

cum un hotar impalpabil
păsări care nu m-au uitat
îmi măsoară cu țipătul lor bătăile inimii

prin care mă micșorez aproape constant

învățând în zadar alfabetul oniric al nopții
cu gust de rugină

el îmi trece prin sânge dinspre creier spre inimă

uitând pe pervazul ferestrei închise
veștile triste-ale zilei

cum pandant ale unor abrupte priveliști
din care crește umilă o rană care nu se mai vindecă

încât timpul scrie mai departe cu ea prin mâna mea
de ierburi uscate

într-o tăcută dezordine

adunând sub pleoapele mele cuvintele
care se-mpuținează și cad

* * *

într-o cămașă de sunete palide

lumina umblă cu pași măsurati
printr-un asfințit postmodern

plimbând singurătăți fără nume
la vămile timpului cu foșnet haihui

ca el să-mi trimită vești despre nimeni
prin parfumul putrezit de gutui

despicând în cărări neumbrate inima lumii
cât e noaptea veșniciei de lungă

fără ca cineva să o tulbure

între nicio victorie și mii de înfrângeri
un înger cu răsuflarea tăiată
umblă cu pași măsurati prin lumina din candelă

vestind după un vechi ritual
că-ntr-un asfințit postmodern
se crapă în cele din urmă de noapte

printr-un joc imprecis de-a zadarul
care tiranic mă rescrie fără cuvinte acum

și-mi caută un drum printre fire uscate de iarbă
spre-un cimitir al memoriei (in)voluntare a timpului

* * *

asfințitul scrie cu mâna mea dreaptă

că o dimineată postumă încearcă
să pună stăpânire pe lumina din noapte

încât vântul se-mpiedică întruna de mine
când în jur nu e nimeni

izgonind iluzii pe marmura rece a serii
a cărei conștiință îmi învelește genunchii
la un îndemn al tristeții

care scrie cu mâna mea stângă
cum liniștea dinaintea furtunii
adună raze asfințite de lună în aplauzele norilor

sau cum veșnicia caută cu disperare un sat
să mi-l aducă acasă

eu încerc să țin la distanță de el toate primejdiile
și să-i vindec de beznă cărările

printre raze asfințite de lună

a căror conștiință îmi învelește genunchii
prin liniștea dinaintea furtunii

Dan FLORIȚA-SERACIN

Cartea unui artist plastic*

07.07.2022: Am luat în mână cartea lui Aurel Gheorghe Ardeleanu, *Nebun după Paris*, editura Brumar, 2016. Autorul mi-a făcut-o cadou cu ocazia lansării ei la Lugoj. Mi-a scris și o dedicație: *D. Sale Dan Florița-Seracin, scriitor, cu prețuire și afecțiune colegială, acest roman născut din dragoste pentru Paris, Aurel Gh. Ardeleanu, 01.06.2016.* [...] Este creația literară a unui artist plastic de excepție (trecut între timp la cele veșnice), sculptor, cu multe realizări remarcabile în domeniul său, cu statui și busturi ale unor personalități de seamă expuse în spații publice, atât în țară, cât și în străinătate. Artiștii plastici se simt tentați adesea să pună mâna pe condei, și o fac de multă vreme cu succes, cel mai cunoscut dintre dâșii fiind, desigur, ilustrisimul Michelangelo Buonarroti. Deși se vrea a fi un roman, cartea este, de fapt, un memorial de călătorie, în care autorul inseră și pagini de jurnal, redactate la fața locului, scrise fugăr pe pagini de notes sau înregistrate pe bandă magnetică. Singurul personaj al cărții este, de fapt, autorul narator, un om obsedat de orașul-lumină, Parisul, pe care vrea obsesiv să-l cunoască, să-l strămute în sine cu toate detaliile, să-l poseze cu fiecare fibră a ființei sale, ca pe o ibovnică mult îndrăgită. Ca un autentic artist ce se află, mereu în căutarea perfecțiunii, și în cunoașterea orașului îndrăgii el râvnește absolutul: „Doresc să-i străbat orașului fiecare stradă, să-i cunosc fiecare piatră din caldarâm, să-mi notez și să fotografiez totul, să aflu totul, nimic să nu-mi scape.”

12.07.2022: Tot citind cartea lui Ardeleanu, pe care n-am izbutit încă s-o termin, mi-am adus aminte de trecutele mele peregrinări prin lume, însoțit mereu de Luci, purtați de sprintena și fiabila noastră *Dacia 1100*. În anul 1979, cam pe vremea asta (țin minte bine data respectivă fiindcă fusese anul când promovasem examenul de gradul I în învățământ), după ce traversasem Ungaria și Cehoslovacia, ne făceam intrarea, prin punctul de frontieră de la Hrensko, în DDR, fosta Republică Democrată Germană. Din tot ce se putea vi-

zita în această țară, sau frântură de țară, cum mai bine se putea spune, aveam în vedere în special obiective din: Dresda, Leipzig, Weimar, Jena, Potsdam, Berlin și Essen. Am de gând să aștern aici pe hârtie doar ceea ce îmi amintesc în prezent din cele văzute atunci. Nu voi scotoci prin arhive sau ghiduri de călătorie, nu voi revedea nici măcar diapozitivele rămase de multă vreme uitate în cutiile lor de lemn, sunt curios doar să aflu ce mai posed din informațiile și impresiile strânse cu asiduitate și osteneală în urmă cu 43 de ani. O primă impresie: acribia cu care vameșii nemți ne scotociseră pe unde nici nu gândeam pentru a găsi asupra noastră valută forte occidentală. N-au găsit nimic și ne-au dat drumul să plecăm bolborosind nemulțumiți. Mărci dederiste nu aveam la noi fiindcă cei de la ACR, prin care ne perfectasem excursia, ne dăduseră în mână un voucher cu care să atestăm că ne plătisem înainte de plecare toate cheltuielile de cazare, hrană etc. în țările prin care urma să trecem. Totuși, în documentul respectiv era specificat că ni se vor da la destinație și niște bani de buzunar, *Taschengeld*, pentru mici cheltuieli. Am mers întins până la Dresda, iar aici am fost cazați la un hotel numit, după câte îmi amintesc, *Lilienhof*. Numele hotelului era scris cu tuburi de gaz fluorescent roșu deasupra intrării. Clădirea hotelului, nouă, ca marea majoritate a clădirilor din oraș, avea în exterior aspectul unui cămin studentesc de pe la noi, Dresda fusese reconstruită, după abominabilul bombardament din 1945, cu maximă economie.

13.07.2022: Se anunță iarăși zile caniculare. Presa ne informează că rachetele HIMARS folosite de ucraineni fac prăpăd în pozițiile rusești. După cum și rachetele rusești au ras cartiere întregi, cu școli și spitale cu tot, ale localităților pe care trupele fostei Armate Roșii le-au luat cu asalt. Și când te gândești că în tinerețe scandam lozinci, pe la diversele manifestații la care obligatoriu participam, de felul: *Bastionul păcii e/ U-Re-Se-Se!*... Dresda a pățit același lucru, la scară mult mai mare, când într-o zi cu puțin înainte de sfârșitul războiului, a suportat unul din cele mai devastatoare bombardamente ale *Royal Air Force*. Au murit atunci zeci de mii de oameni și frumosul oraș cu edificii medievale de valoare inestimabilă, numit și Florența Nordului, a fost transformat în moloz de la un capăt la celălalt. Plimbându-ne pe

străzile lui, într-o după-amiază de iulie din 1979, așadar după ce trecuseră 36 de ani de la tragica întâmplare, continuă încă să ni se arate ziduri și frânturi de ziduri acoperite de arbuști, creșcuți între timp, cu tulpina cât brațul unui bărbat vânjos. Se tot vorbește de Hiroșima și de cruzimea americanilor când cu bombardamentul lor atomic, dar japonezii opuneau încă o rezistență atrocă și nu se întrezărea o altă cale de înfrângere a acestora decât cu uriașe sacrificii umane din partea aliaților. La data bombardării Dresdei însă războiul în Europa era ca și câștigat! De ce au mai avut atunci britanicii nevoie de acest carnagiu?... Totul se explică doar prin dorința de război! Oh, Doamne, a acționa din război și cu totul inuman și necreștinesc! În plimbarea noastră fără grabă, ajunseserăm la vestita *Frauenkirche*, o bijuterie în stil baroc, în ruină acum, cu cupola prăbușită în mijlocul edificiului, cu zidurile negre încă din pricina incendiului. Nemții o lăsaseră așa, nerestaurată, ca o mărturie a trecutei nelegiuii. Țin minte că pe aleea ce ducea de la poarta grădinii înconjurătoare a clădirii până la intrarea în incinta acesteia fuseseră amplasate panouri cu imagini cutremurătoare ale celor întâmplare. Ne-am continuat mersul până am ajuns la un pod peste Elba. Fluviul curgea maiestuos, nepăsător, ca însuși timpul, uitase că a purtat în valurile sale nenumăratele cadavre ale celor refugiați în apă ca să scape de incendii. De pe pod se vedea debarcaderul Flotei Albe, *Weisse Flotte*, plin de vapoare fluviale, cu bordajele sclipitoare în bătaia soarelui aflat la crepuscul, acostate la țarm. La capătul podului am dat de o piață imensă, dominată de statuia evestră aurită a unui prinț din partea locului. Statuia mi se părea total nepotrivit amplasată într-un spațiu flancat de clădiri uniforme, la fel cu atât de cunoscutele blocuri muncitorești de la noi din țară. Ne-am întors la hotel. Primul contact cu orașul ne-a lăsat dezamăgiți și îngândurați.

14.07.2022: Am terminat de citit cartea lui Aurel Gheorghe Ardeleanu, *Nebun după Paris*. Continui să cred că e impropriu numită roman, cel puțin în accepțiunea consacrată a termenului. Spun asta fiindcă mai nou poate fi numită roman orice încropire de evocări sau relatări disperate, uneori într-o configurație ilogică. Spun că *Nebun după Paris* nu e un roman, fie și numai pentru că îi lipsește cea succesiune specifică de

fapte determinate de conflictul dintre personaje. Dar unde sunt personajele? Nu există, după cum am mai spus, decât unul singur, autorul narator, care, e drept, intră adesea în conflict cu lumea, căreia nu i se poate adapta, ca orice însemnat creator de artă, sau uneori chiar cu sine însuși. Autoarea postfeței cărții lui Ardeleanu, distinsa profesoară și cercetătoare literară Rodica Bărbat, susține că personaj ar putea fi numit orașul, Parisul însuși. *Naratorul și Orașul* este, de altfel, titlul studiului dnei Bărbat, îndrumându-ne spre o asemenea interpretare. Dar Parisul nu are niciun rol în acmularea faptică, este mai degrabă scena cu un decor magnific pe care își joacă rolul și își rostește monologul peregrinul narator. Sau, cu puțină imaginație, aducându-ne aminte de poetul simbolist Verhaeren, poate fi socotit acea structură tentaculară care îl înșfacă pe vizitator și-l introduce în sine, dar nu pentru a-l mistui, ci pentru a-l lăsa să i se perinde prin lăuntru său ca să-i descopere alcătuirea, cu aspecte de la cele mai fastuoase, mirifice, până la altele dezagreabile (gen *Place de la Bataille du Stalingrad*), ca, în fine, să-l scoată la lumină, precum chitul pe Iona cel din mitul biblic, direct în sala de așteptare a aeroportului *Beauvois*, de unde, mântuit de starea de neliniște și precipitare în care se aflase până atunci, el să se întoarcă la bordul unui avion în țara natală. Spuneam că autorul nu creează personaje în adevăratul sens al cuvântului, și totuși concepe două episoade apariții fantastice, cum e, de pildă, marchiza de la Solana, din celebrul tablou al lui Goya, văzut la Luvru, care îl obsedează atât de mult, încât ea îl frecventează în vis, îi face destăinui, îi scrie scrisori. Nu Mona Lisa îl atrage pe vizitatorul nostru care cureauă dezinvolt prin nesfârșitele galerii ale imensului muzeu, precum pe cei fascinați de dansa așteptând cu orele la rând pentru a o putea contempla câteva secunde, ci capodopera picturii spaniol, pe nedrept, zice el, așezată într-un loc discret, puțin frecventat. A doua apariție este aceea a unui individ fără chip, de asemenea admirator al marchizei, Magritte (nume inspirat poate de cel al cunoscutului pictor suprarealist belgian, René Magritte), care, la fel ca strania făptură înfățișată de Goya, bănuie visele și imaginația autorului, făcând dezabuzat și cinic tot felul de afirmații malițioase. Că e roman, că nu e roman, nici nu mai contează, cartea se citește cu plăcere, erudiția artistului plastic impresionează, iar stilul este cel al unui condeier versat și subtil.

*) din vol. *Jurnalul unui octogenar*, ed. Coresi, 2023

Despre profesionalism, har și dăruire

■ Continuare din pagina 8

Când tot ce scriam mergea automat la sertar, eu am continuat să scriu. Și, deodată, în vreme ce lucram la *Censorship in Romania*, m-am luminat. Atunci, după 1990, se putea. Acum vreau câțiva ani, m-am confruntat cu primii mei cititori. Un lingvist din Germania a fost primul care m-a luat de ceață și mi-a arătat că scriu bine. Era un om reținut și de o calitate intelectuală indiscuțabilă. Îi sunt recunoscătoare și acum. În clipa aceea, umbra mamei mele, care îmi șoptea „Lasă scrisul”, s-a dat la o parte, iar eu pot acum să exist ca scriitor — ceea ce mi-am dorit în liceu, în facultate, la Catedră. Nu mă cred cel mai bun scriitor din lume, dar sunt și eu undeva, în lumea aceea, și cam asta fac: încerc să recuperez timpul pierdut, scriind febril, fiindcă nu știu cât mă va îngădui timpul. Și îi mulțumesc lui Dumnezeu că nu m-a lăsat să plec din viața asta fără să știu ce înseamnă să fii scriitor.

Veronica Balaj: Apropos de creație artistică, împing discuția spre ideea de inventivitate, atât de necesară în operele artistice, și nu numai, în proiecte cul-

turale de largă cuprindere, așa că, nu putem uita înființarea Editurii online, *Contemporary Literature Press* și, de asemenea, a revistei *Translation Café*. Ambele în format online.

Lidia Vianu: În toate lucrurile pe care le facem, trebuie să avem idei. De asta nu duc lipsă. Doar că unele se pot pune în practică, iar altele nu. Editura și revista mi-au ieșit, pentru că am avut suficientă tenacitate. La început, le lucram eu pe amândouă. Acum am un ajutor de nădejde în colegul meu Cristian Vîjea, dar și în secretara catedrei, Silvia Petrescu. E greu să dai teme altcuiva. Întâi că e delicat să încarci pe cineva, pentru că fiecare le are pe ale lui. La editură, nici acum nu dau nimănui de lucru în plus: eu fac toate cărțile. Nu există niciuna care să nu fi trecut prin mâinile mele. Sunt aproape 500 de volume... Mă ajută masteranzii la corectură. Dar pentru editare, redactare, ilustrare, și ce mai apare, prefer să fac totul singură, decât să încep să explic ce și cum să facă. De cele mai multe ori, nici eu nu știu unde vreau să ajung până ce nu ajung la ultima pagină. Apoi reiau, iar și iar, și mereu găsesc lucruri de îndreptat sau de adăugat...

Veronica Balaj: Cel mai nou proiect inovativ cred că este cel în care sunt implicați masteranzii în traducerea/cunoașterea peste hotare a scriitorilor români contemporani, după ce ai tradus chiar tu multe din volumele poetilor de astăzi.

Lidia Vianu: Pentru masteranzi, pentru ca ei să învețe și să intre în viața literară prin ceea ce fac — numai pentru ei am început Editura, revista, cursurile noi, și am făcut tot ce am putut ca să deschid căi necesare lor. M-am sfătuit cu ei tot timpul. Acum, că nu mai am cursuri cu ei, mi-e mai greu. Nu știu pe unde să o iau. Drept pentru care fac totul singură, și colaborez numai cu studenții care vin către mine pentru că este dorința și interesul lor. Sigur, nu toți își dau seama ce urmăresc eu. Asta este. Mai bine nu o să fie. Va veni cineva după mine, care să găsească un mod să îi atragă. Eu cred că acela va fi Cristian Vîjea. M-aș bucura să fie așa.

Veronica Balaj: Ți-aș propune să încheiem convorbirea noastră tot cu o racordare la contemporaneitate: o părere despre scrierea unei opere lite-

rare cu ajutorul inteligenței artificiale. Se experimentează. Știm că lipsește emoția în textul respectiv, trăirea umană. Poate fi o concurență? Sau pot merge în paralel, fără excludere?

Lidia Vianu: Tristă încheiere... Iubesc internetul și redactarea cărților în computer. Dar să fim înțeleși: mașinările mă ajută, însă NICIODATĂ nu mă vor înlocui. La fel cum urăsc poezii care își bat joc de limbaj și se îneca în vulgaritate și aberații lingvistice, tot așa refuz hotărât cuvintele goale de emoție, cum zici. Există la români o definiție ideală pentru poemele create cu „intelligență artificială”, adică scrise de un autor **decerebralizat**. Definiția este aceasta: „E ușor a scrie versuri/ Când nimic nu ai a spune,/ Înșirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune.” Fanilor pasionați ai zicerilor fără sens, Eminescu, dacă ar fi aici cu noi, le-ar mai dedica o dată „Criticilor mei”, și ce dreptate ar avea! Ca să nu închei cu mânie, îi mulțumesc lui Dumnezeu că am avut, de când sunt, puterea de a gândi gândurile mele, de a nu mă lăsa terorizată de teorii goale, de cărți proaste, de obsesia de a fi originală cu prețul propriei mele bucurii de a gândi, a scrie, a trăi... Nu voi abandona niciodată sămânța de divin a literaturii, și, atunci când aveam studenți, sper că acest lucru l-au învățat ei de la mine înainte de toate.

Simboluri esențiale în poemul Luceafărul, de Mihai Eminescu

Gheorghe
ȘEȘEȘAN

Căci unde-ajunge nu-i hotar

„Căci unde-ajunge nu-i hotar./ Nici ochi spre a cunoaște/
Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște.”

Luceafărul ajunge, așadar, „într-un loc” (pentru a ne exprima astfel) unde nu e hotar. Or, **hotarul** este semnul existenței unei lumi, el unește și desparte, deopotrivă, asigură echilibrul dintre teritorii și „împarte” energiile acestora. Cu alte cuvinte, **hotarul** este semnul că un univers **ființează, există**: „Hotarul desparte, dar și unește zone și nivele diferențiate valoric; marchează momentul de echilibru și cumpănă, deține concentrată în sine energia ambelor spații polare, antagoniste și complementare, de unde provine ambivalența acestui simbol” (Ivan Evseev, 1997).

A institui **un hotar**, o graniță între două spații (fie ele și virtuale), înseamnă nu doar a crea o ordine în ceva ce este haotic, ci presupune chiar mai mult decât atât. Cineva a spus că momentul în care primul om a pus gard în fața unei bucăți de pământ și a spus, *acesta este al meu* coincide cu începutul declinului omenirii. Vrem să spunem că „a pune hotar” înseamnă, în egală măsură a-ți „apropria” partea „hotărnicită”. Or, ce anume ai putea lua în posesie dacă „nu e nimic?” „Orice trecere înseamnă schimbare, ce poate fi în bine sau în rău. De aici a rezultat sacralizarea hotarului, cultul lui în diferite civilizații. Terminus – în mitologia romană, este zeul porților și trecerilor. Sacralitatea hotarelor era întărită prin așezarea pietrelor de hotar (idolilor), a troitelor, crucilor, prin sădirea pomilor sacri etc. Ambivalența hotarului e marcată până astăzi prin vopsirea barierelor în negru și alb” (Ivan Evseev, 1997).

În plus, aici nu este vorba despre stabilirea unei „ordini” comune, obișnuite, „sociale”, „umane”, să îi spunem. Este o „rânduială” cosmică, universală, ce trebuie stabilită prin trasarea hotarelor.

Există, așadar, în viața umanului, **spații sacre**, acolo unde „refacerea” legăturilor cu divinul, cu sacrul (mai) este posibilă (temple, biserici, case de rugăciuni, locuri izolate, vărfuri de munte, moschei, piramide etc., etc.). Și acestea prin intermediul unor rugăciuni, divinații, incantații, sacrificii etc., etc. Inexistența **hotarului** („Căci unde-ajunge nu-i hotar”) semnifică, în poem, absența **absolută a sacrului**.

Călătoria lui Hyperion este una înspre punctul zero al Cosmosului, al Creației, al omenirii. Al umanității, al spiritului. Căci, în fond, ceva, anume, orice, **nu poate exista** dacă nu „avem” și **un receptor**. Or, ajunși în acest punct al poemului, realizăm că tocmai elementul esențial în **cunoaștere** lipsește: „Căci unde-ajunge nu-i hotar, / Nici ochi spre a cunoaște (s.n.)”. „Trebuie să considerăm, succesiv, ochiul **fizic**, în funcție de receptarea luminii; **ochiul frontal** – al treilea ochi al lui □iva – ; în fine, **ochiul inimii**, care primește **lumina spirituală** (s.n.)” (Alain Gheerbrandt, 1990). Alte opinii merg înspre accepțiuni și mai radicale: ochiul lui Dumnezeu este cel care creează Lumea: „Ochiul unic (...) este simbolul **Esenței** și al **Cunoașterii** divine (s.n.)” (Alain Gheerbrandt, 1990).

Pe de altă parte, se arată aici, în această strofă, faptul că Luceafărul este un **inițiat**, un semi-zeu, un „erou civilizator”. De ce? Pentru că el reface, prin călătoria lui, posibilă „deschiderea ochiului” care reînnoiește lumea. Divinitatea a creat, odată pentru totdeauna, Cosmosul. Cu fiecare preot, magister, șaman, inițiat care „intră” pe această „cale regală”, Universul este creat din nou. Firește, este vorba doar de apanajul inițiatilor, al Marilor Inițiați: „Deschiderea **ochilor** este un rit de deschidere spre **cunoaștere** (s.n.), un rit de inițiere” (Alain Gheerbrandt, 1990).

Fără „lumina ochilor” nu se poate. Absența ochiului (divin) care să cuprindă lumea cu privirea sa creatoare ar avea ca finalitate Moartea Lumii: „Ochiul divin **care vede tot** este figurat de către soare; este ochiul **lumii** (...) Ochiul lumii este de asemenea (...)

privirea divină îmbrățișând cosmosul” (Alain Gheerbrandt, 1990).

Și aceasta pentru că în toate mitologiile lumii **ochiul este un principiu creator** și, poate, cel mai important: „Organ al percepției vizuale, ochiul este, în lumea imaginărilor mito-poetic, simbolul cunoașterii intelectuale și un principiu creator. Toate culturile arhaice și tradiționale îi atribuie puteri magice și îl asociază focului, razelor soarelui și luminii divine. Pentru zoroastrieni, soarele este ochiul lui Ormuzd, zeul ce întruchipează binele. Ochiul lui Ra (sau al lui Amon) la vechii egipteni e un principiu creator: **din lacrimile lui Ra au ieșit oamenii** (s.n.)” (Ivan Evseev, 1997).

Inexistența ochiului (*Nici ochi spre a cunoaște*) este mult mai gravă, în plan uman, decât poate părea la prima vedere. Neexistând „lumina ochilor”, nu poate fi nici ceea ce francezii numesc „prise de conscience”. Cunoașterea devine, astfel, și „actul de naștere” al Lumii, căci: „Deschiderea ochilor e asemuită nașterii omului și începutului cunoașterii lumii din jur, tot așa cum închiderea lor este legată de moartea omului. Identificarea văzului și cunoașterii e reflectată în multe limbi prin intersectarea și suprapunerea câmpurilor verbelor «a vedea» și «a ști»” (Ivan Evseev, 1997).

„Avantajul”, dacă ne putem exprima astfel, al unei viziuni mitice (asupra unui text, asupra lumii în general) este că prin derivație se ajunge și la filosofie, și la hermeneutică ș.c.l. Așa cum am mai afirmat-o, în câteva rânduri, de-a lungul acestui demers critic compus din mai multe episoade, Luceafărul (dar și Cătălina) poate fi interpretat(ă) ca un „simbol” al omului în general. Aceasta pentru că ființa umană, din punctul nostru de vedere, nu este un **dat** ci, mai mult decât atât, reprezintă **un construct**. Noi ne construim pe noi înșine, în fiecare zi, prin nenumărate revelații (*prises de conscience*), descoperind (și „clădind”) universuri noi.

Dacă nu vom fi ajuns, de mai multe ori în viață, într-o lume asemănătoare celei descrise de Mihai Eminescu în poemul *Luceafărul*, atunci există șanse mari să fi trăit degeaba: „Simbolul unei asemenea priviri, îndreptate numai spre exterior și spre suprafața lucrurilor, este titanul Argus din mitologia grecească, al cărui corp era acoperit cu o multime de ochi, ce nu se închideau niciodată împreună. El a fost pus de Hera s-o păzească pe Io, iubita lui Zeus, prefăcută de stăpânul Olimpului în vacă, pentru a o salva astfel de gelozia și de răzburarea divinei sale soții. Dar vigilența acestui monstru cu 1000 de ochi va fi adormită de către ălcărușul Hermes, care îi povestește cu lux de amănunte savuroasele aventuri «galante» ale zeului Pan. Mitul grecesc vrea să ne spună că nu ajung nici o mie de ochi, dacă lipsește și o privire îndreptată spre esența lucrurilor și spre interiorul ființei. Personajul Ochilă din basmele românești vede cu un singur ochi mai multe lucruri și la mai mare distanță («în fundul mării și în înaltul cerului») decât ceilalți eroi înzestrați cu ambii ochi, tot așa cum înțelepciunea zeului nordic Odhinn se datorează sacrificării unuia din ochii săi pentru a câștiga o anumită viziune interioară” (Ivan Evseev, 1997).

„Puterea ochilor” nu este un apanaj exclusiv al culturii „înalte”, „elitiste”. Înțelepciunea populară a înțeles de la începuturi (consemnând-o prin tradiție) **puterea ochilor** – „Importanța văzului, a ochilor în percepția și înțelegerea lumii, în comportamentul uman, este atestată de numeroase expresii și locuțiuni populare: «pe ochii mei», «a i-o spune verde-n ochi», «a închide (a deschide) ochii», «a mânca din ochi», «a scoate (cuiva) ochii (pentru ceva)», «ochi rău», «a arunca praf în ochii (cuiva)», «a sorbi din ochi» etc.; ochii, la fel ca și inima, devin o instanță de sine-stătătoare” (Romulus Antonescu, 2016).

Această valență a ochiului, precum și puterea sa sunt ilustrate și în alte domenii, aparent îndepărtate de subiectul discutat, și anume în **ornamentică**. Trebuie spus că „valorizarea” de către cultura populară nu este nicidecum atât de „lipsită de însemnătate”, cum ar putea părea la prima vedere. Până să ajungă să facă parte din „arsenalul” motivic al îmbrăcămintei, al caselor ori al vaselor (armelor, obiectelor etc.) de cult, un element trebuia să treacă printr-o lungă istorie de „confirmări”. Odată ajuns „la acest rang”, cu greu mai putea fi scos din „zestrea motivică” a unui popor: „În ornamentica populară, ochiul ocupă un loc important în repertoriul motivelor antropomorfe, investit și el din cele mai vechi timpuri cu puteri benefice sau malefice, expresie a înseși puterii spirituale omenesti sau supraomenesti” (Romulus Antonescu, 2016).

Simbolistica aparținând creștinătății desemnează **ochiul** ca fiind „dovadă” supremă a **cunoașterii**

viviani

Eugen Dorcescu

Visul sacru

Ce fericiți dansam noi doi în vis!
Ah, visu-acesta El ni l-a trimis,
Din negura și veșnicia Sa,
Spre-a ne redobândi și vindeca!

Simțeam cum tactul muzicii ascuți.
Dansam: Tu-mpodobită. Eu – desculț.
Frumoși și puri. Un heruvimic luth
Sacraliza eternul început.

Ce fericiți dansam azi-noapte-n vis!
Știu: visul sacru Domnul l-a trimis.
Ne-a reclădit femeie și bărbat.
El m-a rănit. Tot El m-a vindecat.

(9 ianuarie 2022)

absolute pe care o manifestă Dumnezeu. Or, este de la sine înțeles că dacă, în acest pustiu suprem existențial descris de Eminescu nu avem *ochi spre a cunoaște*, „nu avem” nici Dumnezeire: „Ochiul e simbolul atotștiinței lui Dumnezeu” (Victor Aga, 2005).

În afara de aceasta, există o relație indisolubilă între **timp** și **spațiu** . Odată ce am admis că, în absența **hotarelor** nu avem **spațiu sacru**, ne vedem nevoiți să admitem că nici **timp sacru** nu este: „Liminalitatea are și o dimensiune temporală, marcând începutul și sfârșitul (uneori, mijlocul) unei perioade” (Ivan Evseev, 1997).

Mai ființează, deopotrivă, și **un timp sacru**, dedicat zeității, divinului, altul, firește, cu totul altul decât cel „profan”, obișnuit, comun, al vieții cotidiene. Este timpul „sărbătorii”, al ceremonialului, al sacrificiului sau, altfel spus, „calendarul sacru”: „Hotarele anului sunt punctate prin sărbătorile din calendarul poporului; ele coincid, de regulă, cu echinocțiile, solstițiile sau cu fazele lunare. În aceste momente de «cumpănă» ale anului, când echilibrul dintre bine și rău este precar, limitele dintre cosmos și haos, dintre lumea de aici și lumea de dincolo devin extrem de penetrabile, sunt situate cele mai multe practici magice și rituri apotropaice. Tot așa se întâmplă și la hotarele spațiale, în special la cele care marchează limitele satului tradițional” (s.n.) (Ivan Evseev, 1997).

În alte ipostaze a fi în timp înseamnă a fi în afara eternității. Absența timpului semnifică, așadar, non prezența umanului, a oricărei creații, căci **creatul** înseamnă **durată**, adică **timp**: „Drama trecerii are ca punct inițial o evadare fortuită din eternitate. În viziune eminesciană, dintr-un întâmplător impuls, «punctul» desprins devine «clipa suspendată», timp al devenirii, al nașterii și al morții continue, dincolo de care se întinde eternitatea” (Doina Ruști, 2009).

Timpul este umanitate și, chiar dacă în realitate se dovedește a fi un **măr otrăvit**, el nu este altceva decât un **dar de la Dumnezeu**: „Însă, deși oprozivă, durată reprezintă un dar divin” (Doina Ruști, 2009).

Există, așa cum ne-am fi așteptat, de altfel, două feluri de **timp**: unul este timpul **sacru**, al divinității, și care este iterat de fiecare dată când zeitatea respectivă este celebrată, iar altul este timpul **profan**, al vieții obișnuite, în care omul nu face altceva decât să se preocupe de cerințele imperioase ale trupului. În accepțiunea și convingerea noastră, tot ceea ce ține de spirit înseamnă **sacru, divinitate, Dumnezeu**: „În sfârșit, el mai poate desemna ritmurile cosmice (de pildă, hierofaniile lunare), în măsura în care aceste ritmuri sunt considerate revelații (...) ale unei sacralități fundamentale, subiacente Cosmosului (...) Ceremoniile religioase au ca principal obiectiv renovarea timpului; instalarea unui «prezent etern» și implică anularea istoriei presupun însă o «regenerare totală» (Doina Ruști, 2009).

Firește, omul a simțit nevoia, din cele mai vechi timpuri ale existenței sale să trăiască „într-un alt timp” decât acela al vieții comune, de zi cu zi. „Dovada” constă în faptul că, încă din zorii apariției sale pe Pământ, omul a făcut, într-un fel sau altul, referire la divin (amulete, desene rupestre, ace înfipite în diferite părți ale corpului, desenarea anumitor părți ale corpului într-un anumit fel etc., etc., etc.), ieșind, astfel, din „timpul său” și intrând într-un altul, superior, și anume acela al Dumnezeirii.

Firește, demersul este anevoios, și numai aleșii au parte de un astfel de dar, de un „timp îndelungat” (pustnicii, sfinții în viață etc., etc.) pe când noi, ceilalți, muritorii obișnuți, „intrăm”, ocazional ori periodic, în „timpul lui Dumnezeu” prin intermediul rugăciunii, al sărbătorilor religioase etc.:

■ Continuare în pagina 15

Florina Juncu

Vis suprarealist cu dor de Ion Monoran

Draga mea poezie
te-am visat într-o noapte
erai nici vie
nici moartă
pășeai printre oameni de sticlă
străvezii
și trupul tău
când robust când fragil
se vedea prin ei
deformat
părea că vânai ceva
peste puțințele zilei
de imaginat
căutai oameni fără loc
și fără timp
fără miazănoapte
și fără miazăzi
oameni ruguri
încă neaprinse
revoltător de reali
putând să rupă în două
nemișcarea ce ne desparte
țările interioare
pământurile noastre migratoare.

Deghizată în râu

Dragostea se risipise în ploi
în viori cântând și în ferestre deschise
tu mă invitai să dansăm prin livezi
ascunși după cortina de atingeri
care nu se mai întâmplă odată
croșetate împreună
în vâl lung de piele tatuată

eu nu puteam să dansez
eram ocupată să mă deghizez în râu
reflectând chipul copilului nenăscut
mai liber decât apa
neatinșă de rădăcini.

Părinții dansează vals

Copiii se joacă în pod
părinții dansează jos
un fel de vals
și se-nvârt, se-nvârt
acele orologiului
toamna e o horă
primăvara e balet
și părinții valsează, valsează
copiii sunt tot în pod
nu se mai joacă
ascultă tropăitul lor
și se-nvârt, se-nvârt
pe același loc
fac groapă în pământ
se-afundă în ea pe rând
iar copiii stau tot în pod
și se ascund.

Numai dacă vrei

Dacă vrei
aș putea jupui încet de tot
cu mișcări lente
cu unduiri lascive
pielea cu puf de piersică
de pe sticla ferestrelor
în beciul casei bătrânești
ar rămâne doar pulpa luminii
un adevărat festin

Dacă vrei și numai dacă vrei
am putea sta o zi întreagă
nemișcați și grei de noi
să privim rufe pe sfoară
cum atârnă în aer goale
deposedate de noi
am putea săpa o groapă
să ascultăm pământul
cum sforăie în somn

Și numai dacă vrei
am putea sări din pat
descălțați de ziua de ieri
să alergăm cu picioarele goale
în grădina bunicii atât de mirate
că încă mai există printre noi.

Sâmburi de viață

Palma aceasta de pământ
este chiar palma mea
și mai jos e palma ta
iar apoi palma altuia
ne creștem mâini pe spinare
maicile ne-au visat păsări
noi știm
ne tragem din sâmburi de vieți
subterane.

Teatru alegoric

Mai vino tata
să vezi rana din mine cum se deschide
ca un ochi fierbinte clipind
între nu și da între zi și noapte
între a veni și-a pleca
mai aproape sau mai departe.

Nu știu să mă rog altcumva
demonii din mine joacă teatru alegoric
întrebându-mă cum ar fi lumea
dacă ne-am închina în numele Mamei,
al Fiicei și al Inocentei Iubiri...

Peșteră ecoului

Poezia mea nu știe că este poezie
s-a trezit acolo născută pe hârtie
și își numără cuvintele
așa cum îți numeri coastele
să vezi dacă mai ești întreg.

Am iubit-o cu reținere
era prea sălbatică
și-am început s-o îmblânzesc
așa cum Robinson a schimbat
fîrea lucrurilor într-un Vineri.

Poezia mea nu știe
că trebuie să se în-scrie
într-un anumit curent
sau val tangent cu sine
se uită la mine cu ochii ei din litere
nu vrea să fie botezată
nici cu apă, nici cu țărână
nici cu vin și pâine

Poezia mea vrea să fie peșteră
ecoului dintre cuvinte.

Matrioșka nu are voie...

Matrioșka s-a ridicat pe vârful inimii
și a șoptit în întuneric
nu există noapte
nici alb nici negru
este doar lipsa de frică
setea de liniștire
din pântecul mamei
și de dincolo de morminte

tribunalul orbilor a acuzat-o de erezie
dar Matrioșka respira întunericul
îl încapsula în ea năștea întuneric
deschizându-l spre lumină
culorile Matrioșkăi mici
și ale Matrioșkăi și mai mici
își germinau lumina acolo în abis
Matrioșka cea mai mare
le-ar fi arătat pe toate
cât sunt de frumos colorate
dar orbii continuau să dea verdicte
în alb și negru la crepuscul.

În realitate pe jumătate

Se umpluseră străzile
de jumătăți de oameni
respirând pe jumătate
de teamă să nu piardă ultima suflare
din lutul strămoșului neîntreg
cu jumătăți de măsură cântăreau
jumătățile de gânduri
născute pe jumătate
în ziua de azi înjumătățită frățește
între n-a fost și nu va fi niciodată
nenăscuții se agățau
cu dinții lor imaginari
de aripa unei promisiuni
uite
întregul era provizoriu
și părinții erau pe jumătate
întâmplările ființei erau amânate
nu se putea trăi așa
cum nu se putea muri pe jumătate.

suntem ocupați cu îndulcirea
rădăcinilor amare
proiectând marea reeditare
a legendei din Babel.

nu avem timp să ne cățărăm
prin copaci, pe stânci
cu atât mai puțin
pe învechite cruci din lemn.

Poezia secretă

Inima mea secretă
hormoni ai poeziei
mirate de ea însăși
bucurândă, avidă de expansiune
gata să se arunce
în marea cea mare
după cheița care poate întoarce
fructele în semințe

Lumea perfectă

Trăim în lumea perfectă
unde soarele se reflectă
cum vor oamenii
cu gânduri frankensteiniene
fericirea e pictată cu grijă
pe ecrane doar tactile
lipite pe post de proptele
să țină în picioare
resturile sufletelor grele
lipsite de povara altor simțuri...

nu ne întorcem
ca fiul risipitor
Tatăl rămas în urma noastră
cu brațele deschise
țâșnește din ele adevăr
și strigă
respirându-ne în spate
să nu uiti de fratele tău!
du-te și dă-l jos
de pe cruce!

dar noi ne-am mutat
în alt oraș în altă țară în altă lume

pe care o răsucești
într-o cutie muzicală
și apoi aștepti să vezi
cum îngeri de piatră
ies pe portative
și cioplesc restul pietrelor
rămase în cuvinte

poezia mea secretă
un trup chilie
care doar pe mine
să mă încapă
între pereți care se nasc
unul pe altul
își schimbă locul
și nu se mai știe
care este peretele nord
și care este peretele sud
aici poți pune icoane oriunde
oricum nu mai e mult
și cuvintele vor sfida gravitația
înfingându-se în pereți
săpând fereste
câtre pajiști cu animale visânde
care urzesc dorințe
înfiorător de infinite.

Inscripție profetică

Nu mai venea și nu mai venea
cea de-a șaptea iarnă.

Poate e un miracol. Poate e o pedeapsă divină.

Bolboroseau pe pământ astrologii.

În cer, îndepărtatul Orion și aura stelei Bellatrix
creșteau înfricoșător,
fulgerând cuvintele tăiate
în stâncile vechiului naufragiu.

Să nu revelați nimănui destinul întâilor copii
ajunși în locul sfânt.

Ei și numai ei vor ști încotro să plece
în cea de-a șaptea zăpadă înghețată.

Deodată, a început să ningă, cum niciodată
n-a mai nins pe acest pământ.

Să fim cei ce aleargă în moarte!

am spus deodată și am repetat cuvintele
în toate limbile sacre.

Moartea avea dansatorii ei
și ne primea întotdeauna
cu licorile ei orbitoare.

Călătorie la Heliopolis

În Heliopolis, drumurile de piatră
erau goale de pașii vechiului zeu solar.

Mâini din altă lume sculptau în granit
poeme hieroglifice despre iubirea noastră.

Nu te-am găsit nicăieri.

Voiam să ucizi în mine spaimetele, nălucile,
cu arcul, tolba și săgețile
tale de vânător înțelept.

Un cerșetor mut a ridicat spre cer o mână
și cu cealaltă
mi-a arătat o depărtare.

Așteptarea ta se umplea de neliniști străvechi.

Ne-am îmbrățișat.

Era târziu.

Obeliscul nostru ardea
într-un foc străin.

Se ridica la cer.

Până la moarte

Ca să te pot iubi până la moarte,
nu m-am rugat de nimeni
pe acest pământ
să-mi apere trupul.

Am străbătut desculță
mări înghețate.

M-am inițiat în arta renunțării
la deslușirea celor ascunse.

Solitudinea mea,
cu fumul ei stelar,
păzește și astăzi trecătoarea și drumul

spre templul
de pe muntele invizibil.

Frumusețea originară

Poate din muntele invizibil
nu e nevoie să-ți vorbesc.

Sunt mai vechi decât cuvintele
pământenilor,
sufletele noastre cu aripi uriașe.

În cer s-au întâlnit
și era în fluxul de sunete al iubirii lor
o lumină,
cum poate numai în steaua binară Sirius.

Nici sacerdotul nu a reușit să întoarcă
în trupurile de atunci,
sufletele noastre pierdute
în contemplația frumuseții lor originare.

Cele nouă sfere

Levitez înveșmântată
în spirala țesută
din flori de colț
pe trupul meu zvelt,
de acum.

De la geneza iubirii noastre,
până astăzi, nouă sfere
mi-au crescut în suflet.

Crede-mă, va veni vremea
când strălucirea lor,
implacabilă cum
o ultimă explozie solară,

va spulbera
și poarta, și vama.

Toate vârstele iubirii

Îngerul meu, volbură de lumină
din lumina pe care Dumnezeu
nu o despărțise încă de întuneric,
în prima zi a genezei,
cobora înlăuntrul meu treaptă cu treaptă.

Cântărea toate vârstele iubirii,
cum făcea, cândva, zeul Thoth,
cu sufletele morților.
Neasemuite le-a găsit.
Știu eu, chiar dacă nu mi-a deschis
nicio poartă atunci,
chiar dacă nu m-a învățat
rostirea îngerească.

Apoi, s-a făcut nevăzut și în mine
a început să crească, pe neștiute,

cum un fruct himeric al vieții de peste viață,
o tristețe incandescentă.

Neîmblânzită, dogoarea ei tămăduiește și astăzi
orbi, nebuni, agonici din semințiile nomade,
care au dat rugăciunii mele
nesfârșirea unui cântec divin:
Nu opri, Doamne, nu opri fluxul vedeniei!

Pragul

Încet, nespus de încet,
am rostit incantațiile,
pe care nimeni nu avea voie să le scrie.

Pragul sferic iradia adâncul și se înălța
deasupra întinderilor marine.

La început, în fugă
îl străbăteam.

Apoi, ne-am despărțit de sine
și locul de trecere a devenit
altar.

Sălaş matern.

Punct de origine.

Cum altădată,
roata de foc
a stirpei noastre nomade.

Sigilii

Poate mai există și astăzi cetăți îndepărtate,
care nu cunosc aurul,
sferele, arta scrisului,

și în porturile lor

sigilii de ametist,
cu efigiile noastre
de călători
spre focul dintre lumi,

sunt monede de schimb

între seminții pierdute.

Numai din aura mea

Fără sfârșit era tăcerea în cer
și pe culmea muntelui.

La poarta răsăriteană a templului,
seminții întregi așteptau să vindec
mame, copii, regi,
vraci, astrologii.

Numai din aura mea țâșneau păsări
cu aripi nomade,
spulberând,
puțin câte puțin,
noianul de cercuri diafane.

De șapte ori a dezlegat
firavul taumaturg
nodul morții mele
și mi-a plâsmuit
o altă, și o altă, și o altă aură.

Fără sfârșit era tăcerea în cer
și pe culmea muntelui.

Magda URSACHE

Dimensiunile libertății

Oare câte dimensiuni are libertatea? Simplu: după Dan Hăulică două, una colectivă și alta individuală.

S-a întâmplat, la sfârșit de an 1989, eliberarea cuvântului, a dialogului nelimitativ, a polemicii chiar. A urmat un șir lung de dez-amăgiri, de speranțe distruse de exasperanțe, iar cenzura a căpătat fel de fel de feluri. Ne îndreptăm, pas cu pas, spre un alt fel de dictatură? Nu, nu-mi retrag cuvântul, de vreme ce poporul e păcălit că nu mai trebuie vot liber, nesocotindu-se dreptul dobândit cu sânge de tineri, în cruciada pentru libertate. Prima mea grijă, în acel Decembrie, a fost să-mi deparazitez telefonul de microfoane posibile. Idealistă incorrigibilă, nu mi-a trecut prin cap câte tehnici de ascultare-urmărire se vor perfecționa, în vederea sancționării opiniilor prea rebele. Te pomenești că fiecare va fi urmărit de un robot, pe post de câine de urmă. Atunci, în acel Decembrie, s-a atins punctul cel mai înalt al curajului, curaj care nu îți dă vreo șansă de supraviețuire: „Vom muri și vom fi liberi!” Demnitatea națională a fost câștigată prin sânge, numai că sângele pământenilor noștri este ieftin. Tinerii au fost victime și așa au rămas: victime. Un minimalist etic mă ceartă: comportamentul etic e demodat, nu mai este... trendy. Ce atâta memorie a originii și istorie a bălăliilor lui Ștefan cel Mare, că nu ne mai trebuie: vom fi globalizați. Aceiași minimaliști etnici și etici ne sfătuiesc să uităm de eroi (da, sunt și oameni care nu iubesc eroii), de martirii închisorilor, de mineriadele iliescane, de erorile colegiului CNSAS, care a învinovățit oameni nevinovați. În schimbul a ce? A opiniei libere. Taci și tăcerea se vinde bine.

Ștefan Agopian, în *Scriitor în comunism (niște amintiri)*, Polirom, 2013, nota: „eram obligat să nu atrag atenția prin nimic, dacă îmi doream să fiu scriitor.” Puteai să nu critici regimul Ceaușescu, dar, dacă nu-l laudai, drumul tău era blocat, înfundat. Și ce ușor se scria în „Scînteia”, pe teme date: succesele industriei chimice, culesul recoltei cu elevi și cu studenții, lauda ctitorilor și vizitelor de lucru, sub poza aceea cu ambele urechi la vedere. Întâmplarea a făcut ca, în paralel cu lectura cărții lui Varujan Vosganian despre Ziua 21 (*Dublu autopotret. Memoria unei zile*, Polirom, 2024; pe copertă, Caravaggio, *David cu capul lui Goliat*), să găsesc, în arhiva mea haotică, numărul 1 al „României literare”, de sâmbătă, 6 ianuarie 1990, „reorganizată” de Octavian Paler, împreună cu Paleologu, Manolescu, Pleșu, Dimisianu, Valeriu Cristea, Roger Câmpeanu. „Enfin, toutes les illusions sont permises”, a spus scepticul mântuit, Cioran. L-am crezut, dar au rămas iluzii, nu realități. Viitorul e iarăși al lor, al „băieților deștepți”, sintagmă pentru hoți la drum mare și mic. Zice Varujan Vosganian că am pierdut dreptul „de a mai avea iluzii”. Îi dă îndreptățire faptul că „morții au rămas în urmă”, iar cei hărțuiți în comunism sunt hărțuiți. S-a susținut, după Revoluție, că nu trebuie plătite polițe, dar s-au plătit tot victimelor, prin alte tehnici și mijloace.

Paler a intitulat, cu cuvintele lui Cioran, *În sfârșit, toate iluziile sunt permise!*, un dialog cu Andrei Pleșu, proaspăt ministru al Culturii, adus din surghiunul de la Tescani, încă perplexat de numire. Intenții imediate? Frumoașe: refaceri de muzee, de monumente, de biserici demolate, de edituri, reorganizate în scopul tipăririi seriilor complete de autor. Vocabula „reorganizare” răsună repetitiv. Și ce mizerii s-au întâmplat, pe motiv de re-organizare, știm cu toții. S-au îndeplinit promisiunile? Cam nu. Cât despre reconstruirea Mănăstirii Văcărești, poate în ziua a opta a săptămânii! Noica a numit-o „capela noastră sextină”. După ce turlele au fost smulse cu cabluri legate de tractoare (eram la București, atunci), Dinu Noica o vedea acoperită cu sticlă, ca să se salveze picturile din naos. Nu s-a putut. Noica a plâns. Câteva fresce se mai află acum și în Palatul Șuțu. Am avut și noi o Universitate, unde și-au găsit refugiul mari cărturari greci și armeni, din neamul lui Varujan. Și poate că locul nostru, între Balcani și Europa, n-o fi atât de păgubos, cum se crede. La Mănăstire, a funcționat Universitatea aristotelică de limbă greacă, deci locul sud-estic-balcanic a avut rolul său, deloc neimportant, deloc de disprețuit.

Mănăstirile Bucovinei, intrate sub oblăduire UNESCO, au scăpat de buldozerele demolării criminale, nu și Mănăstirea Văcărești, în 9 ianuarie '85. S-a construit acolo un punct alimentar, un mall? Pro Patrimoniul? Dar cuvântul latin e aproape de patrie, nu place deloc celor care s-au culcat cu convingeri comuniste și s-au trezit pro-europeni. Îmi aduc aminte că, venit după Revoluție în România împreună cu Dan Culcer, Claude Carnoouh era uluit de faptul că se comenta pe

glasuri sonore, „fără pic de rușine și fără teamă de ridicol”, faptul că trebuia celebrată întoarcerea României în Europa, „ca și cum s-ar fi aflat altundeva decât în Europa, chiar și sub comuniști”, scria Carnoouh în „Cultura” lui Buzura. Ca și cum nu s-ar fi sfârșit prin luptă suzeranitatea otomană, ca și cum nu s-ar fi întâmplat, sub Cuza, Unirea Principatelor, apoi n-ar fi fost recunoscut Regatul României, în 1881. Și nu-i retorică națională faptul că, din prea multă „europenitate”, am vândut pământ și apă. De ce Ungaria trebuie să fie distribuitor de gaz românesc și nu România? Nu-i nicio retorică asta, e realitate. Ghiocelilor, stați mucleș la imperialul Nehammer, pentru care suntem tot primitivi, consumatori de lebede vieneze! Lebede, la schimb cu petrol (OMW) și cu păduri (Schweighofer)? O voce singulară se aude din Bistrița-Năsăud: a lui Virgil Rațiu din „Făclia”, sub titlul *Habsburgii de ieri, austriecii de azi*, care au, de la noi, aur din tezaur.

Ce mai spunea Paler, în dialog cu Pleșu? Să se distrugă casa Poporului, „caracatița faraonică”. Nu s-a distrus și-i bine așa. Populația scade, dar numărul parlamentarilor crește. Iar la distrugere suntem, oricum, primii. Roman, întâiul premier post-socialist distrugător de valori materiale, ne-a determinat să punem economia pe butuci. A ruinat-o după ce a declarat-o ruină. „Implementatorul” ne-a procurat jelly-bon, iar noi am achiesat la toate neptuile, de-am rămas cu buzunarul gol și cu buza umflată. Suntem săraci cu patalama (patalamă, așa pronunță un știrist). Ce feedback i-ar trebui lui Petrică-Baricadă, la câte „oportunități” ne-a lăsat! Or fi fost *must*-ul românilor fermele de struți? Să organizăm contacte și contracte internaționale, mai scria în agenda ministrului Culturii. Avea să răspundă la asta ICR-ul lui H.-R. Patapievi. Cine a circulat și s-a contactat peste tot, pe bani grei? Nina Cassian. Valoarea proletcultă *mirabilă*, cum susține profa de română Livia Ciupercă. Niñoșca, autoexilată în SUA, pentru că Nicolae cel Ceauș nu i-a acordat indemnizația de ilegalistă.

Marele exil n-are loc în istorii literare. Ca-n teatrul absurd, Vintilă Horia a rămas exilat. Și Ștefan Baciu, și Horia Stamatu, și Aron Cotruș, și Al. Busuioceanu, și Const. Amărușei, și George Uscătescu, și Constantin Eretescu... Și Goma, exilat chiar și din exil, după ruptura de Monica Lovinescu. Libertatea prin exod. Ne pasă de acest mod dureros și riscant, de a pleca dintr-un sistem care anula total libertatea de a gândi? Exodul cumplit de după 1945 nu-i comentat destul; autoexilul e chiar recomandat de un președinte ca Băsescu, iar victime sunt tot tinerii care n-au loc în țara lor și-și iau lumea-n cap ca să iasă dintr-un stat unde ierarhizarea pe merit profesional a rămas iluzie. Cei care au rămas se pregătesc pentru exodul interior.

Christian W. Schenk întreabă repetat de ce nu avem o secție de traducere și de promovare a literaturii autohtone. Invers, există. Doctorul bine știe că, dacă nu ești tradus, n-ai cum să câștigi notorietate. Câștigă *Solenoid*. Iar Institutul „Wiesel”, subvenționat de stat, vrea să creeze un antisemitism artificial, dacă Stăniloae e blasfemiatic, la fel Mircea Vulcănescu, la fel Nichifor Crainic. La fel Edgar Papu, folosit de propagandistii socialiști. Intenția sa protocronistă, stimabilă, a fost răstălmăcită, întoarsă pe dos de propagandistii actuali, de „defectologii” care n-ar crede nicicum în întâietatea românilor niciunde.

Varujan Vosganian, scriind ce-a fost, cum a fost, nu s-a prefăcut: m-a convins că n-a știut ce se va întâmpla cu cei care au făcut pasul spre libertatea colectivă, printre care se afla. În momentul de față, cei cărora le e frică să nu-și piardă libertatea individuală se opun celor care abuzează de libertate, prin abuz de putere, disprețuind legislația. Ca ilegalistul de la Cotroceni. Nici eu nu știu ce va urma, dar semne bune nu sunt. Și de ce trebuie aprobare de la poliție pentru un miting stradal? Revoluția din '89 a avut nevoie de aprobarea miliției? Chiar a avut-o, dar de la o parte a Securității. În seara zilei de 20 decembrie, Ceaușescu vorbise găjăit, la televizor, despre revoluționarii Timișoarei ca „fasciști”, atacatori de unități militare, vandalizatori de magazine. Vă sună cunoscut? În agenda ministerială era trecută și susținerea presei. Cea „emancipată”. Numai că gazetarii independenți au intrat în gaura (din steag); au devenit dependenți de publicitate și de câștigat au câștigat comozii, fără măduvă spinală. Difuzarea presei a fost vândută unui arab, s-au privatizat și ziarele. Adevărul, a cărui poluare e maximă din cauza știrilor false, a rămas doar titlu de ziar, cumpărat de Dinu Patriciu în 2006, pentru „operațiuni media”, apoi, în 2012, de Cristian Burci, acuzat de infracțiuni economice. Cum spune sentința populară? „De vrei să nu te creadă, spune adevărul”.

Editurile performante, ca Minerva sau Univers, au fost privatizate și ele. Avem case editoriale cu nume fâlos: Ars Longa, Ambra, Arthur, Demiurg, Gama, Noapte Albă, Pisica Neagră, Seven Stars... Redactori

de carte avizați, o, asta-i mai greu de găsit.

Opere complete Mircea Eliade? Dacă ne dă voie Norman Manea. Cât despre Cioran, ar fi de acord Marta Petreu, prefațată de același Manea, autorul volumului *Anii de ucenicie ai lui August prostul*, să se tipărească seria de autor Cioran? Cum, când filosoafa de la Cluj, membră a Academiei, îl vede fascist și-și republică în SUA, la Chicago, în 2005, lucrarea de tinerețe, cu prefața lui Norman Manea. Să știe America toată ce trecut „deochet” a avut Cioran, vârful eseisticii franceze: *An infamous Past: E. M. Cioran and the Rise of Fascism in Romania*.

În schimb, în primul număr postsocialist al „României literare”, despre care am făcut vorbire, opera proletcultistului V. M. Galan era propusă de un cronicar ca „prima reconsiderare necesară”. A *cincea roată la căruță*, antologia prea generosului Alex. Ștefănescu, apăruse la țanc din teascul Cărții Românești. Deșliu, autor de poezie deformantă, ca *Lazăr de la Rusca*, pe care ne-au silit, ca elevi, s-o știm pe de rost și s-o recităm la serbări școlare, revenise în prim plan, ca disident. Și câți disidenți închipuiți n-au ieșit pe strada noastră!

Ministrul Culturii l-a salutată pe primul reprezentant al clerului în CPUN: „un om care prezintă toate garanțiile, pastorul Tökes”. Ortodoxia lipsea. Femei „de bine”, deghizate în măicuțe, tulburau liturghia urând: „Teoctist antihrist!” Ei, mi-am zis: mai greșește și angelologul Pleșu.

A urmat (per)versiunea memoriilor. Victimele comunismului au rămas victime, cobaii au fost scuzați. Bogdan Teodorescu, de la revista „Convîngeri comuniste”, s-a culcat convins de Marx-Engels-Stalin și s-a sculat țărănist. Din aceleași convîngeri, turna – zice presa – la Securitate. Culmea e că scriitorii-activiști (sunt mulți și au indemnizații de merit) au încălecat cai mari și după acel Decembrie. Ca Mircea Radu Iacoban, al cărui portret de „scriitor-activist, legat ombilical de PCR-Securitate, compromis” îl face, în revista „Scriptor” de octombrie, 2024, Liviu Ioan Stoiciu, întrebându-se și întrebând „de ce nu e condamnat de scriitorii ieșeni măcar pentru imoralitatea publică de care a dat dovadă până la Revoluție”.

Și LIS, căruia Iacoban, ca președinte perpetuu al Filialei Iași a USB, i-a blocat „cu orice preț primirea în Uniunea Scriitorilor”, continuă: „deși nu mă mai surprinde nimic, există o complicitate, în general, în sânul scriitorimii române cu toți cei care au colaborat cu PCR-Securitate”. Așa se face că nu s-a ținut seamă de „Lista rușinii”, făcută de Monica Lovinescu. De ce? Pentru că Revoluția a fost confiscată de vulpoiul Iliescu și ai lui, care n-au primit pedeapsă pentru „infracțiune de genocid” după căderea perechii Ceaușescu. Cifrele-dovezi date de Varujan Vosganian: „au murit 1.166 de persoane, cea mai mare parte tineri. Ciudat e că aproape o mie au fost uciși după fuga cuplului Ceaușescu, iar peste o sută chiar după ce fugarii fuseseră executați la gardul unei unități militare din Târgoviște.” (lucr. cit., pag. 97). Eu cred că numărătoarea morților nu s-a încheiat, iar numele călăilor vor rămâne necunoscute multă vreme. În cuvintele lui Varujan Vosganian, de la pag. 98: „numele victimelor, stânjenitoare pentru cei care le-au supraviețuit, au fost uitate.” În loc ca moartea lor să fie un mandat divin pentru noi, supraviețuitorii. În dialogul Paler-Pleșu se spunea că nu se vreau plătiri de polițe. Dar s-au plătit tot victimelor, prin alte tehnici și mijloace. Ia să vorbești despre țară sau despre statul paralel, că Mândruță a lu' Brucan te face extremist.

Este în cartea (de data asta, nu a șopturilor, ci a strigătelor pe hârtie) un pasaj care m-a copleșit, mi-a cauzat o emoție puternică, pură. Un grup de răzvrățiți ocupase bulevardul din Piața Universității. Cum să facă față TAB-urilor, trupelor de asalt anti-tero cu aspect de coleoptere, scutierilor înarmați până-n dinți?

„Și atunci am făcut singurul lucru care ne stătea la îndemână, nu prea convinși la început, unii chiar descumpăniți, dacă nu de-a dreptul stânjeniți, urmându-ne unii altora pilda: am îngenunchat în fața lor.”

A urmat uruitul șenilelor, clefând ca niște fălci enorme de monștri. „Se auzeau roțile lumii scârșnind”. O mașină blindată ajunsese „la zece metri, nouă, opt”. Și, atunci, „cineva a avut ideea să se întindă pe pavaj, cu brațele în lături, în fața mașinii blindate care se apropia.” Răstignire pe crucea asfaltului? A fost tras într-o parte, în ultima clipă, de altcineva din grup. „Jertfa a fost amănată”, la patru după-amiază în București și tot atunci, la aceeași oră, la Timișoara, se trăgea în plin în manifestanți.

Mi-e greu să comentez altfel decât prin vorbele lui Rumi: „Când lumea te împinge în genunchi, ești în poziția perfectă pentru a te ruga.”

La închiderea acestor pagini, mi-am repetat principiul călăuzitor: să nu-mi pierd voința de a gândi liber. Și da, Domnule Varujan Vosganian: „avem multe lucruri de gândit, dar și de făcut.”

Îmi port cuiele cu mine

Umblu printre voi și nu mă vedeți,
îmi port cuiele cu mine,
crucea a căzut bucăți pe străzile orașului.

Zalele soldaților aleargă goale,
din ele cad umbre în genunchi.
E aproape minune că scuturile romane
plutesc în aer ca niște pânze umflate de vânt,
la granița nebuniei porumbeii devin corbi.

Preceptorul se-apropie cu câteva închipuiri
care îl sprijină în haine,
sunt acuzat că nu am plătit taxa de cruce,
nu am plătit nici cuiele, ruginite deja,
sau chiria la timpul scurs în deșertul clepsidrei,
nici cei treizeci de galbeni promiși
celui ce mi-a cântat în strună.

Dă ordin și nebunul orașului
mă prinde-n cuie de o poartă într-un gard.
Boc! Boc! Boc!

Bucăți de carne pică de pe mine
dezvelindu-mă
și abia acum mă simt trădat.

La trei zile
un rătăcit își face semnul porții.

Pierdut online

Te închizi în tine
ca și cum ai vrea să te ascunzi
de cineva, de ceva,
poate chiar de viața ta.
Și aștepti. Și tot aștepti.
Atât de mult încât ai uitat ce anume aștepti.
La vremea aceea importantă era doar așteptarea.

Se pare că
în timpul ăsta viața trece pe lângă tine
precum tu treci pe lângă necunoscuții din piață,
pe lângă legume ori pe lângă tine însuși,
cel din oglindă, fără să te recunoști.

Te trezește dimineața, altcineva știe că ești viu,
tu nu știi nici ce înseamnă,
știi doar că a început o nouă zi,
dar nu știi cu ce să începi,
nici măcar nu știi dacă ai ceva de început
sau ceva de continuat.

Cafeaua s-a răcit deja,
undeva o regină a îmbătrânit prin inimi la comandă,
nu îți găsești țigările,
și asta e mai important
decât cearta frecventă dintre SUA și Rusia,

Simboluri esențiale în poemul Luceafărul, de Mihai Eminescu

■ Continuare din pagina 11

„Dar această evadare nu se poate realiza decât prin intensitatea unei vieți interioare și nu în prelungirea indefinită a duratei: a ieși din timp înseamnă a ieși total din ordinea cosmică, pentru a intra într-o altă ordine, într-un alt univers. **Timpul este, deopotrivă, legat indisolubil de spațiu** (s.n.)” (Alain Gheerbrandt, 1990).

În poem vremea (timpul) încearcă în zadar, din goluri a se naște. Golul (vidul, vacuitatea, adică) este, la fel ca un centru al furtunii, un loc unde nu se întâmplă **nimic**, deși el (golul) este **centrul** mișcării: „Vacuitatea **se materializează în punctul central al lui vajra, în centrul imobil al crucii sau al zvasticii, principiu imuabil ori centru al rotației universale, punct fără punct, din care toate decurg și toate se întorc**” (Alain Gheerbrandt, 1990).

Vidul (golul) este absența absolută a oricui, este **punctul fără punct** ori, altfel spus, **punctul zero**: „În opoziție cu neantul, Vacuitatea poate fi comparată cu suita de numere, care nu are însă ca punct de plecare o unitate pozitivă sau negativă, ci **zero**” (s.n.) (Alain Gheerbrandt, 1990).

Evident, dacă interpretăm personajul Luceafărul ca fiind o reprezentare a interiorității fiecăruia dintre noi, admitem faptul că, în marile momente ale existenței noastre, ne întoarcem la punctul **zero** al propriei ființe, pentru a lua decizia cea mai bună. Este ceea ce face **Luceafărul**, revenind la momentul **zero** al omenirii: „A face vid în sine însuși (în sensul simbolic pe care îl dau acestui cuvânt poeziei și misticii acestei expresii), este a te elibera de vârtejul imaginilor, al dorințelor și al emoțiilor; înseamnă a evada din «roata» existenței efemere, pentru a nu mai resimți decât setea de absolut” (Alain Gheerbrandt, 1990).

Liviu Mircea

iar lumina de-afară nu mai poate privi înlăuntru,
ziua intră oarbă în camera ta, precum și-n tine.

Ți-ai petrecut jumătate din viață în realități virtuale,
iar cealaltă jumătate în drumul spre virtual.

Acolo te simți în largul tău,
acolo te simți real și util, acolo știi cel mai bine să fi erou, nemuritor sau VIP,
orice îți dorești tu din setări.

Într-un târziu, descoperi în tine
un mort, o șuviță de păr,
o ureche ce n-a auzit nimic
și o față necunoscută care ești chiar tu.
Te miri cu niște ochi mari care nu mai văd
pentru tine, te miri cum viul din tine poartă-n el
un mort, un mort nemeritat, un mort nedrept,
un mort necopt încă.

Apoi privești în gol,
poate în golul germinativ dintre 0 și 1,
iar tu nici nu știi în ce fel de gol te afli
sau spre care te îndrepti, un gol peste care
ninge cu indiferență, depresii și ecouri ratate.
Camera ta, locul în care crezi că trăiești,
e un cimitir de mucuri de țigări și cești goale
de cafea, doar demonul din tine trăiește cu adevărat
și computerul care-și deschide universul,
univers în care tu, doar tu ești Dumnezeu,
ori, și mai mult,
poate chiar un hacker.

Repar aripi în zbor

Aripile mele le porți tu,
tu te pricepi mai bine să aduci vise între noi.
Nimic nu e convenit,
nimic nu e trasat.

Mi-am luat o zi liberă, tu nu știi, nu știe nimeni.
Una din zilele în care
nu vrei să știi de nimeni și nimic.
Ascult muzică și, dintr-odată, vinul nu e destul.

În altă viață decât știu trăi am să dansez sirtáki,
am să chem plaje sub tălpi
și timpul ar putea uita de noi,
ascuns undeva în vreo scoică.

Aripile tale, azi, le port eu,
repar câte ceva la ele, prin spatele cuvintelor,
mă fac vinovat de ecoul din ele
și aerisesc între noi și cer.

De mâine voi schimba anunțul.
Schimbul de aripi se pare că e,
pentru sinucigașii din dragoste,
afacere zero.

Sunt un imigrant în mine însumi

Diasporei române

Picioarele îmi sunt atât de obosite
încât nu știu să mă ducă nici spre
drumul ales și nici spre cel din urmă
și totuși, împreună mergem mai departe.

Prin Germaniile străine și reci,
o muncă pentru care nu am fost educat
mă resuscitează de fiecare dată când
cad doborât de dorințe sau depresii.

Aici, atât de departe de vreun răsărit de-al tău,
mă îmbraci în tăceri
și învăț cât de adâncă poate fi fântâna singurătății.

Pare din nou că noaptea n-ar vrea să plece,
nici dimineți fără tine să mă trezească.

Agonizez, ca toți ceilalți, de altfel,
într-o politică
din care nu înțelegem nimic.
Începe să nu conteze cine sunt părinții
acestui haos meticulos,
nici lipsa de conținut a cauzelor,

doar salariul contează, doar salariul,
după care tânjim cu toții
ca după o nouă doză intravenoasă.

Între timp, am devenit o jucărie Lego
din care, în fiecare zi ori lună,
se pierde câte o piesă, se strică vreun organ,
o atitudine sau speranță,
care continuă să țopăie, imitând grotesc
o a dracului de insistentă veselie.

Imponderabil de frumos

Din când în când,
vine pe la mine să vadă ce mai fac, ce mai scriu,
din când în când,
mă întrebă dacă-s bine, dacă nu-mi lipsește ceva,
nu uită să se convingă și,
din când în când, se întâmplă să facem dragoste.

După aceea aprinde o țigară,
trage două-trei fumuri și mi-o dă mie.
Cu mersul ei de căprioară intră sub duș,
apoi se șterge, îmbracă o cămașă de-a mea,
pe care o miroase bine înainte
și face curat,
niciodată ordine! Nu! Nici vorbă!

Dintr-odată casa mea nu ar mai fi a mea,
memoria mi-ar fumege inutil,
lucurile ar dispărea în draci și,
odată cu ele, și muza.
Noroc că știe!

Din când în când, gătește și uneori îi reușește,
e fată bună căprioara mea,
nu e vina ei, îi place poezia, ori mi se pare mie.

După o noapte cu băieții,
când ceasul nu îndrăznește să-mi destăinuie numele,

am auzit bubuituri în ușă ori în capul meu,
și cineva mă scutura ușor.

– Vai de mine, dar ce-ai băut?
întrebă încercând să mă dezlipească de podea.
– Gravitația! Cred că am băut gravitația...

Pe dinăuntru eram bine, imponderabil de frumos,
așa că am adormit la loc.

Cântarul nopții

Mă privesc în oglindă.
Mă uit fix în ochii mei
și îl văd pe cel mai bun prieten.

Sunt mai liber decât am crezut că se poate,
mai curat decât m-au suspectat
și aș vrea să mă iubesc cum tu mă iubești.

În inima ta sunt un rege
ori poate chiar un fel de zeu,
iar în mine nu sunt mai mult decât o poartă,
da, o poartă
ce se deschide către nicăieri, nimic și confuzii.

Sunt liber, da,
mai liber decât am știut vreodată să fiu,
tot mai curat spre ultima poartă, și totuși,
aș vrea să mă accept măcar cum mă accepți tu.

Sub greutatea nopții,
a vârstelor și umbrelor din mine,
după atâtea îndoieli care țipă în noapte
cred că sunt surd,
nu îmi mai aud inima.

Tu oare o mai auzi?
Salveaz-o dacă poți!

Încă un pahar cu vin,
încă o poveste despre rateurile mele,
ce mai contează?
Ochii tăi stau înfipti în mine
sprijinind umbra ce încet, încet iese
ca o lungă sângerare.

Lumina nu se stinge niciodată de tot.

Mihai Eminescu – 175 de ani de la naștere.

Teme și motive orientale în poezie

Florentin POPESCU

Astăzi, la o sută și șaptezeci și cinci de ani de la ivirea pe lume a celui mai mare poet român, moștenirea literară a acestuia este încă departe de a-și fi epuizat tezaurul de idei și de teme, în ciuda faptului că de la moartea lui, survenită în 1889 și până astăzi s-au scris zeci, poate chiar sute de studii și cercetări, atât la noi cât și în afara granițelor țării. Acest adevăr de domeniul evidenței chiar și pentru un școlar demonstrează, dacă mai era nevoie, încă o dată că trecerea timpului nu numai că nu l-a umbrat în vreun fel pe poet, ci dimpotrivă, opera lui a căpătat și capătă noi și noi străluciri, atât prin valoare și frumusețe cât și prin ideile de o mare actualitate – semne ale unui vizionar care și-a depășit vremea și spațiul în care i-a fost dat să trăiască, înscriindu-și numele alături de mari creatori ai Europei și ai lumii.

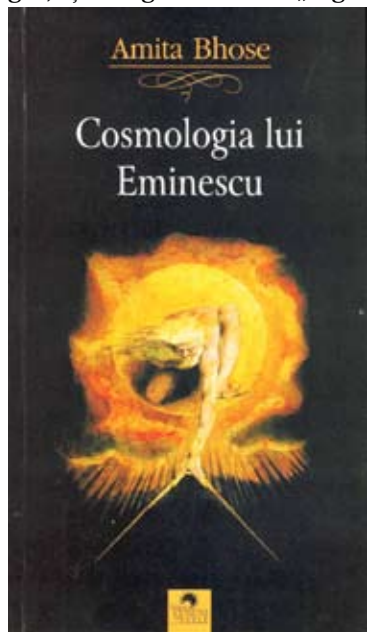
Dacă poezia lui Eminescu a fost/este cercetată din varii unghiuri de către generațiile de critici și istorici de ieri și de azi, nu mai puțin investigată a fost și este formația de cărturar cu o gândire enciclopedică, formată și modelată prin lecturi din toate domeniile (de la literatură și filozofie și până la matematici, astronomie ș.a.). Curiozitatea, spiritul neliniștit, dorința necentenită de informare l-au determinat pe poet să studieze până și sanscrita și alte idiomuri care de regulă intră mai rar și mai puțin în atenția unui creator de literatură și cu atât mai mult în aceea a unui poet. Că toate aceste studii i-au folosit lui Eminescu în lirică și în activitatea de ziarist este, așijderea, un adevăr evident pentru cei ce se apleacă asupra scrierilor lui.

Prin aceste răduri ne-am propus să punem în lumină câteva din creațiile în care bardul, în chip imaginar, dar totodată și bine informat, a lăsat gândul și pana să cuture spațiile orientale, reușind să dea la iveală texte emblematice, antologice.

Privind lucrurile cronologic, cel dintâi poem de inspirație orientală este *Egiptul*, apărut în revista „Convorbiri literare” din 1 octombrie 1872. Este vorba, desigur, de o evocare imaginară, susținută de lecturi, întrucât se știe că Eminescu n-a călătorit niciodată în Orient, deplasările lui, câte vor fi fost, netrecând dincolo de granițele Europei. Cum, desigur, era și firesc pentru un poet fascinat de istorie și cu o imaginație bogată, Eminescu își începe evocarea cu descrierea Nilului, cel mai mare și mai lung fluviu din lume, care străbate Egiptul de la sud la nord: „Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de maur, / Peste al cerul d-Egipt desfăcut în foc și aur; / Pe-al lui maluri gălbii, șese, stuful crește din adânc, / Flori, juvaeruri

în aer, sclipesc tainice în soare, / Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare, / Alte roșii ca jeratec, alte-albastre, ochi ce plâng. // Și prin tufele de mături, ce cresc verzi, adânce, dese, / Păsări îmblâzite-n cuiburi disting penele alese, / Ciripind cu ciocu-n soare, giugulindu-se cu-amor. / Inecat de vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară, / Nilul mișcă a lui legendă și oglinda-i galben-clară / Către marea liniștită ce îneacă al lui dor. “. Ca într-o viziune pe care noi cei de azi am putea-o numi „cinematografică” poetul își mută privirea către „câmpii verzi și țări ferice”, situate pe malurile celebrului fluviu. Între contururile de vechi cetăți ce se întrevăd în depărtare Eminescu descoperă Memfisul cu „cu zidurile-i antice, / Mur pe mur, stâncă pe stâncă, o cetate de giganți”, viziune ce-l poartă numaidecât în vremuri demult apuse. „Sunt gândiri arhitectonice – ne spune poetul în continuare – de o grozavă măreție! / Au zidit munte pe munte în antica lor trufie, / I-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanț // Și să pară răsărită din visările pustiei, / Din nisipuri argintoase în mișcarea vijeliei, / Ca un gând al mării sfinte, reflectat de cerul cald / Ș-aruncat în depărtare... Colo se ridic trufaze / Și eterne ca și moartea piramidele-uriae, / Racle ce în cap în ele epopeea unui scald. “.

După trasarea tabloului, realizat în cel mai pur și exact stil romantic, bardul propune cititorilor lui o viziune nocturnă asupra locului, pe când „Nilul doarme și ies stelele din strungă”, iar „Luna-n mare își aruncă chipul și prin nori le-alungă”, își imaginează cum „rege-

le: în haină de-aur roș și pietre scumpe” deschide o ușă și intră în marea piramidă „să vadă acolo tot trecutul” și „I se rumpe / Al lui suflet când privește peste-al vremurilor vad. “. Dar totul este doar o iluzie, o închipuire, fiindcă „În zadar caut-al vieții înțeles nedelegat. “.

Noaptea, liniștea, taina locurilor stimulează imaginația poetică și, în plus, în toată nemiscarea din jur Nilul, martorul milenar al tuturor întâmplărilor, ca și al trecerii inexorabile a timpului, rămâne sin-

gura ființă de la care s-ar mai putea afla ceva: „Râul sfânt ne povestește cu-ale undelor lui gure / De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure, / Sufletul se-mbată-n visuri care-alunecă în zbor. / Palmii risipiți în crânguri aurii de-a unei lunei rază, / Naltă zveltele lor trunchiuri – Noaptea-i clară, luminoasă, / Undele visează spume, cerurile-nșiră nori. “. În acest halou, romantic prin excelență, obsesia poetului rămâne străvechea cetate a Memfisului, fondată de faraonul Menes la sfârșitul mileniului 4 î.e.n., pe vremuri o reședință regală până în secolul 4 e.n., când, după triumful creștinismului a început să decadă.

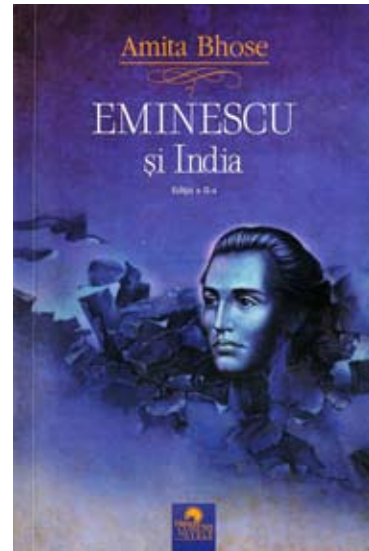
Pe aripile imaginației bardul vede ca prin vis un mag „pază răzbnării” față de „regii pătați de crime” și față de „preoțimea desfrânată”. Citind însă „semnul întors” magul a atras furtuna deșertică ce a acoperit „orașe, ca giganți sicriuri”. Pe când „luna argintește tot Egiptul antic” sufletul poetului „visează toată-istoria străveche”.

Gândit treaptă cu treaptă și vers cu vers prin imagini de o rară, cuceritoare frumusețe, poemul se încheie într-un chip triumfal, meditația asupra scurgerii veacurilor și milenilor fiind îmbrăcată în metafore ce sugerează clipe de reculere și reflecție: „Râul Marea-n fund clopote are care sună-n orice noapte; / Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere de-aur coapte; / Sub nisipul din pustie cufundat e un popor, / Ce cu-orașele-i deodată se trezește și se duce / Sus în curțile din Memfis, unde-n săli lumină luce; / Ei petrec în vin și-n chiot orice noapte pân-în zori. “.

Memento mori, poem de mai mare întindere, în care evocarea istoriei milenare a omenirii (văzută „selectiv” – prin marile ei imperii, dar și prin legendele și miturile care au străbătut veacurile și au rămas în memoria colectivă) se îmbină armonios cu reflecțiile autorului, pe canavaua gândirii filozofice eminesciene, include în prima lui parte și textul *Egiptului* ca secvență a răbojului milenar pe care au fost înscrise momente din trecut. „Topit” dacă se poate spune așa în arhitectura îndelungii meditații din *Memento mori* (*Panorama deșertăciunilor*, cum a fost subintitulat acesta de către poet) ne apare fereastră de început în cronologia evenimentelor. Acestuia îi urmează tablourile, ori mai bine spus suita de tablouri din Orientul Mijlociu, deosebit de inspirate de evenimentele istorice propriuzise. Și aci Eminescu recurge mai întâi la o „punere în scenă”, la conturarea unui cadru sugestiv pentru ceea ce dorește să evoc. „Vezi Iordanul – scrie el – care udă câmpii verzii Palestine; / Dintre vii cu struguri de-aur se ridic mândre coline, / Pe Sion, templul Iehovei, o minune îl privim; / Codrii de maslin s-amestecă printre lunci de dafin verde, / Chidron scaldă-n unda-i clară ierburii mari – ș-apoi se pierde / În cetatea ce-n văi doar-

me – miticul Ierusalim. / Și în Libanon văzut-am rătăcite căprioare / Și pe lanuri secerate am văzut mândre fecioare / Purtând pe-umerele albe auritul snop de grâu. / Alte vrând să treacă apa cu picioarele lor goale / Ridică ră rușinoase și zâmbind albele poale, / Turburând cu pulpe ne-tezi fața limpedelui râu. “.

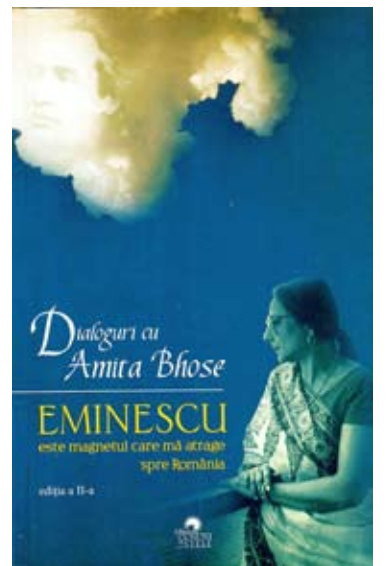
Însă cu deosebire pe evocatorul liric îl preocupă figurile intrate în istorie și în legendă. El îl „vede” mai întâi pe regele David „în lacrimi rupând haina lui bogată / Zdrobind arfa-i sunătoare de o marmură curată, / Genunchind să-i ierte Domnul osânditul lui păcat. “. Apoi pe „Solomon, poetul-rege, tocmind glasul unei lire / Și făcând-o să răsune o psalmodică gândire, / Moaie-n sunetele sfinte degetele-i de profet; / El cânta pe îm-

părutul în hlamidă de lumină, / Soarele stătea pe ceruri auzind cântarea-i lină, / Lumea asculta uimită glasul-i dulce și încet. “.

La ieșirea din templul sacru același rege Solomon „lasă gândul lui să cadă, / Căci amorul îl așteaptă cu-a lui umeri de zăpădă”. Un amor trăit, desigur, în compania unor femei („Brune unele ca gânduri din poveștile asire, / Alte blonde cu păr de-aur – vise tainice de Nord. “. Însă totul a dispărut, a fost îngropat în nisipurile deșertului, în noaptea istoriei și a legendei, iar cele ce se înfățișează poetului duc rațiunea și judecata în spațiul deșertăciunii: „Și popor și regi și preoți îngropați-s sub ruine. / Pe Sion templul se sparge – nici un arc nu se mai ține, / Azi grămezi mai sunt de piatră din cetatea cea de ieri. / Cedri cad din vârf de munte și Livanul pustiește, / Jidovimea risipită printr-secole rătăcește – / În pustiu se înalță-n soare desfrunziții palmieri... “. Se poate afirma, fără teama de a greși că *Memento mori* (cu citatele pe care le-am produs, ca și cele care le succed, referitoare la cultura și civilizația Greciei antice, a Romei, cu istoria și miturile Daciei preistorice) reprezintă o neconținută meditație asupra condiției umane în general și totodată a trecerii timpului.

Pus în această situație poetul nu numai că ajunge la concluzia că totul e deșertăciune, ci și că ar fi o dulce iluzie, inutilă, să capete nemurirea. „Dar la ce să beau din lacul ce dă viață nesfârșită – scrie el – / Ca să văd

istoria lumii dinainte-mi repetită, / Cu aceleași lungi mizerii s-obosesc, sufletu-mi mut? / Și să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum mor. Și toate / Cu virtuți, vicii aceleași, cu mizerii repetate... / Vrei viitorul a-l cunoaște, te întoarce spre trecut. “. Resemnarea și refugiul în fața morții, crede Eminescu, se află într-o picătură din „vinul poeziei și-al gândirei”. De aci și concluzia întregului poem: „Și de-aceea beau păharul poeziei înfocate. / Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedelegate / Să citesc din cartea lumii semne, ce noi nu le-am scris. / La nimic reduce moartea cifra vieții cea obscură – / În zădar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură, / Căci gândirile-s fantome, când viața este vis. “.

Pe lângă *Memento mori*, poem emblematic pentru gândirea filozofică și viziunea eminesciană asupra vieții și a morții, a istoriei și a trecutului îndepărtat al omenirii, poetul a mai recurs și la unele trimiteri (pe care le-am numi ocazionale) în acest sens: „În zadar râuri în soare / Grămădești-n a ta gândire / Și câmpiile asire / Și întunecata mare; // Piramidele-nvechite / Urcă-n cer vârful lor mare – / Nu căta în depărtare / Fericirea ta, iubite! “ (*Floare albastră*); „În pădurile antice ale Indiei cea mare, / Printre care, ca oaze, sunt imperii fără fine, / Regii duc în pace-eternă a popoarelor destine / Închinând înțelepciunii viața lor cea trecătoare. “ (*Dumnezeu și om*). În *Rime alegorice* imaginea peisajului saharian îi folosește lui Eminescu la construcția unei viziuni macabre, în care se închipuie pe sine mort: „De prin deșerturi lungi și depărtate, / În șiruri vin scheletele uscate. / Pustiu-atunci, cu caravane-sate, / Dormea ca mort sub luna care bate. // O caravană lângă mine trece, / Înaintea ei vine-o suflare rece. / În șiruri lungi se strecoară și se strecoară: / Eunu-măr unul, număr doisprezece. “.

Într-un poem mai puțin cunoscut și aproape deloc comentat de critici (*Pentru păzirea auzului*) Eminescu vorbește despre „Asirienii antici din Asia departe” care ar fi avut obiceiul barbar de a se distra cu muzica și cântările unor tineri pe care mai înainte i-au schilodit spre a le face, în concepția lor, vocea mai frumoasă. Acei asirieni

Alexandru
MORARU

Răsărind în apus

Olimpia Sârb este, cu deosebire, poetă. Dar harul ei creator nu se oprește aici, căci, pe lângă versuri, se exersează și în proză. Mai mult, cochetă și cu pictura într-un triptic artistic susținut de pasiunea vie pentru frumos și înălțare spirituală.

Absolventă a Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Filologie (secția Limba și literatura română – Limba și literatura engleză), Olimpia Sârb a publicat, de-a lungul anilor, un număr de cărți. Respectând cronologia, la capitolul „Poezie”, le (re) amintim: *Zilnica retragere/That Endless Cry* (Poezii/Poems), Editura Eurobit, Timișoara, 2011 (ediție bilingvă, română-engleză); *Ceva mai mult decât prezentul simplu*, (Poezii), Ed. Eurobit, Timișoara, 2011; *Scrisori imperfecte către un violonist*, (Poezii), Ed. Eurobit, Timișoara, 2011; *Rainbow Poems* (Poetry), Ed. Solness, Timișoara, 2013 (limba engleză); *Fetița cu pantofiorii roșii, motanul Toto și alte copilării...* (Poezii pentru copii), Ed. Eurobit, Timișoara, 2013; *Jurnalul unui an ploios/The Diary Of A Rainy Year* (ediție bilingvă română-engleză), poezii, Timișoara, Ed. Solness, 2015; *Poezii de dat uitării/Poems To Be Forgotten* (ediție bilingvă română-engleză), Poezii, Timișoara, Ed. Eurobit, 2021; *Insula fără sunete/The Deaf Island* (ediție bilingvă română-engleză), poezii, Timișoara, Ed. Eurobit, 2021; *Scrisori imperfecte către un violonist*, ediția a II-a, poezii, Ed. Eubee, Timișoara, 2024.

La cele de mai sus adăugăm romanul *Vulpes destinului*, Ed. Solness, Timișoara, 2018. Iată, așadar, o zestre editorială grăitoare atestând randamentul ziditor al autoarei. Potențial ilustrat și de cea mai recentă apariție de sub teascuri – volumul „NUMAI CU EA”, Editura Eubee, Timișoara, 2024.

În cartea de față vorbim de o scriere forțată din 79 de nuclee epice și care, asamblate iscusit, dau coerența (și consistența) unui edificiu romanesc propriu-zis. Conceput la persoana a III-a, „NUMAI CU EA” e articulat adecvat, fluent, asigurând o lectură interesantă reflectând experiența eroinei în areal alogen din postura de îngrijitoare în familiile unor cetățeni austrieci.

Ca surplus de explicitare, intertitlurile ghidează cititorul spre o mai bună înțelegere a conținutului cuprins în file, fără a fi, însă, didactice. Predomină elementul concret, priza la real, în detrimentul spațiului ficțional, care, mai restrâns, are rolul de pasaj aglutinant. Dozajul e potrivit, facilitând acea „rotunjime” textuală surprinsă în echilibru narativ, concentrare optimă și o solidă componentă autobiografică.

Odată preluată slujba, Călina – personajul principal – se supune unor reguli stricte și rigide, tipice pentru mentalitatea saxonă: rigoare, punctualitate, ordine și disciplină. Peste tot – atitudini severe, exigențe monomane, asprimi recurente ilustrând raporturile de servitute dintre slugi și stăpâni. Oglindind aerele lor de superioritate și aroganță derivând atât din structura psihologică intrinsecă, cât și ca reminiscență a fumurilor imperiale de odinioară. „Austriecii cred că

n-am văzut în viața noastră o carte, că n-am fost la un muzeu, că nu avem școli. Ne cred niște analfabeți. Să-i ia naiba!!!”, răbufnește protagonistă, la un moment dat, vexată de trufia și prejudecățile lor anacronice. (pag. 51). În fond, stereotipuri și clișee vânturate intens și provocator. Numai că, referitor la ea, realitatea era taman pe dos. Din notațiile în jurnalul intim ni se relevă o ființă sensibilă și cultivată, însetată de frumosul natural și de cel estetic, cititoare asiduă și pictoriță în devenire. Pe scurt – un cumul de virtuți artistice în derulare „mocnită”, din absența cadrului oportun de manifestare deplină. Sens în care Călina reinvie spusele funcționarei firmei cu care semnase contractul de prestări servicii: „Draga mea, ore întregi vei plânge în pumni și te vei întreba ce cauți în Austria. Cât ești la muncă, doar vei miroși Austria. O vei admira de la fereastră și te vei plimba împingând un scaun cu roțile, în care zace un neputincios. La atât se va reduce momentul de cultură pentru tine. Cât privește Viena... draga mea, te sfătuiesc să te obișnuiești cu gândul că vei merge la țară. Avem cazuri numai la țară.” (pag. 18).

Acționând la consemn, zi și noapte, Călina ajunge, nu rareori, la capătul puterilor. Rolul ei nu se rezumă doar la administrarea medicamentelor și a tratamentului, în general. Ea trebuie să facă de toate, să țină minte tot, fără greș sau ezitare: spală, gătește, curăță, ca o veritabilă „fată în casă” aservită robotei prelunge. Indiferent de oră, la apelul pacientului, musai să i se înfățișeze degrabă pentru a-i satisface întocmai cerințele presante. Sarcină de care eroina se achită continuu, cu răbdare și blândețe, având în vedere materialul uman cu care interacționează și de starea cărui răspunde nemijlocit. Tocmai de aceea se și străduiește să se achite prompt și bine de obligațiile asumate, la care adaugă, de regulă, și un surplus de empatie iscată din milă și respect.

Mereu la dispoziția altora, mereu în prag de alertă, pentru a împlini nevoile vitale ale suferinzilor și pe care proprii copii nu mai vor să-i oblađuiească, pasând îndatorirea în cărușă persoanelor racolate din țări străine. „Cu atâtea pe cap, Călina se teme că, până la urmă, iureșul grijilor o va transforma într-o păpușă trasă cu cheia.” (pag. 84).

Ipostaza de menajeră nu i se potrivește, dar n-are încotro, căci uneori viața te debarcă pe țărmuri nedorite. Asta ține de harta destinului fiecărui semen, fără putința de-a o modifica. Sens în care trebuie să-și finalizeze pozitiv contractul, altminteri, din pricina referințelor virtual nefavorabile, nu va mai putea ocupa, în viitor, o asemenea slujbă. De aici și fricile ei recurente, chiar spaima că nu va rezista într-un mediu necunoscut, concurrent și potențial ostil.

Prejudecăți, xenofobie și înfumurare, întrucât „Africa și Europa de Est nu au ce căuta în Austria. Pentru că, știau ei, nu sunt destul de civilizate pentru o țară ca a lor.” (pag.106). În pofida acestor remarci denigratoare, protagonistă nu e vindicativă sau resentimentară. Dimpotrivă, îndură cascada ofenselor cu stoi-

cism, refugiindu-se constant în anvelopa protectoare a autoîncurajării salvatoare și, totodată, conservantă.

Aducând în prim-plan condiția femeii în postura de servitoare la alogeni, romanul este, privit (și) din perspectivă sociologică, de certă actualitate. El dezvăluie veridic drama despărțirilor temporare sau definitive. A rupturii de vatră. A abandonului familial și a fracturilor identitare induse de îmbrățișarea deseori necritică a etosului extern. Și mai relevă un aspect: intensitatea și numărul corvezilor. Conaționalele noastre hămălesc pe brânci în contul unei plăți pe care aici, în România, n-o pot avea – motiv esențial pentru a argăți în Vestul prosper și ispititor.

Fie și vremelnică, dezrădăcinarea lasă urme în mintea și sufletul eroinei, bulversând-o neechivoc: „Acasă oamenii o așeau pe cea mai de jos treaptă, iar acolo, în Austria, până o cunoșteau, se fereau de ea și o storceau de vlagă.” (pag. 59). Insidiosă, umiliță alternează cu epuizarea într-un angrenaj demolator și persistent: „Călina s-a obișnuit cu disprețul pe care i-l arătau unii. Era un dispreț fățș, ca și cum ar fi umblat cu hainele rupte și murdare, ca și cum mirosul omului pe care îl îngrijea s-ar fi impregnat în pielea ei tânără. Nu-i spunea nimeni nimic dezamăgitor, dar simțea mijind pe chipul lor o bătaie de joc nedisimulată.” (pag. 59).

Perioadele de travaliu la diferite case (Frau Elsa, Doamna Anna și Herr Bernhard) au avut și momente mai relaxate, dar ele au fost scurte și rare, fiind eclipsate de efortul cotidian aferent slujbei. Și, mai mult, chiar de o agresiune sadea: (...) „Odată (...)

a simțit o lovitură puternică în spate. S-a întors «Călina - n. r.» înmărmurită, Herr Bernhard, făptașul, fățarnic, netrebnicul, o altoise fără vreun motiv cu bastonul. Se sprijinea cu amândouă mâinile în baston și o privea triumfător.” (pag. 182). Printre avansuri indecente, subestimare, hamalac normat și pretenții cu ghiotura, eroina răzbește la mal. O ajută firea sa optimistă, bonomia înmăscută, deferența aproape de semenii. Și, nu în ultimul rând, credința în viitorul mai fast și mai uman aici, în patria natală, România.

Discretă și, în parte, retractilă, cu bun-simț și empatie ziditoare, Olimpia Sârb încheagă revelator datele universului romanesc calate pe memoria afectivă și acumulare evenimentială. În „NUMAI CU EA”, descrierăm nu doar tribulațiile personale, intime, ale autoarei, ci, prin extrapolare, și calvarul sutelor și miilor de surate care, vitregite de soartă, au luat calea Occidentului, unde au cunoscut și cealaltă fațetă a lui. Una cinică, nefardată, departe de strălucirea reclamelor difuzate cu toptanul. O imagine rece, dură, în care zâmbetul protocolar, de întâmpinare, coexistă cu surâsul fals-malițios derivând din ideea unui ascendent moral și cultural discutabil. Singurul adevăr pe care (încă) se pot sprijini beneficiarii apusei ai trudei palmasilor estești se rezumă la discrepanța economică. În rest...

Însuși titlul acestui roman-jurnal e sugestiv în ce privește devotamentul afișat la îngrijirea bătrânilor. Căci, până la capăt, Călina a fost, incontestabil, „NUMAI CU EA”. Sau numai cu ei, adică cu pacienții pe care i-a tratat cu respect, tact și omenie.

* Olimpia Sârb - *Numai cu ea* - Editura Eubee, Timișoara, 2024

„Ce nu se-mbată însă nicicând cu dulce vin/ Ci cu cântări molateci, cu-al glasului suspin./ Ei schilodesc băieții ca glasul să-l subție./ Ca gura lor ca gura muierilor să fie./ Păreau c-a lor ființe sunt cu muieria gemeni./ Cântau cu glasul dulce și rugător asemenea./ La cântări desfrânate ei ascultau cu haz./ Se îmbătau de patimi, se îmbrăcau cu-atlaz/ Și numai în odihnă și-n desfătări de rând./ Culcați pe sub umbrare, trăiau ei putrezind/ În dulce lenevire și nu erau destoinici/ S-asculte glasul aspru al trâmbiței războinici./ Hrânindu-și nălucirea cu gânduri moi, băieții./ Să pară cântărețe – că li sunt cântăreții.”.

Din galeria temelor și motivelor orientale eminesciene nu putea lipsi un poem-poveste de dragoste, imaginat cu toate detaliile exterioare și interioare. El se cheamă *În căutarea Șeherezadei*. Și aci este prezentat mai întâi cadrul natural: „Munții înalți la cer străbat, se vede;/

Văi cu izvoare s-adâncesc sub soare/ Și dealuri mari păduri înalță-n spete:// E Orientul. Codrii cu grandoare./ Cu vârful nați vor norii să-i desfete./ Cetăți prin ei își pierd a lor splendoare.”. În peisajul cu pricina poetul află un serai (pe care, în treacănt fie spus, bardul îl descrie cu întregul lui fast, cu bolți înalte, cu covoare străjuite de mari glastre de flori, cu catifele și baldachine, în fine cu toată recuzita unor astfel de lăcașuri) unde trăiește însăși Șeherezada care „Frumoasă e în visu-i de plăcere./ Cu fața albă ea luminează sala/ Și ochii ei izvoare de mistere./ Mari și adânci tăiași-s ca migdala/ Și-n păru-i negru corpu-i de zăpadă/ E cufundat – o virgină Itală.”. De aci încolo faptele se petrec într-o simplitate de nebanuit: „Cine-ar vedea fără în genunchi să cadă?/ Am îngenuncheat. – Eu am știut, străine./ Că ai să vii – a dorurilor pradă –/ Ca să m-ascuți și să duci de la mine/ A-nțelepciuni

nii și-a frumșetii floare./ Să luminez gândirile din tine./ Eu am știut – profeta vrăjitoare –/ S-atrag cu-a tainelor și-a basmei rază/ Poeți cu inimi ceruridoroare./ Ridică-te și vino de te-așează/ Ici, lângă mine, sui pe perna asta.../ Cu brațu-i gol și alb ea o-nfoiază./ Am ascultat... M-am răzimat cu coasta/ De dulci gătite perne – iar genunchiul/ Plecat... c-adoratori din vremea voastră.”.

În volumele *Eminescu și India*, *Cosmologia lui Eminescu* și *Eminescu este magnetul care mă atrage spre România*, precum și în studiile publicate în presa de la noi în anii '70-'80 ai veacului trecut, renumita cercetătoare Amita Bose a purces la o atentă și minuțioasă analiză a creațiilor lui Eminescu, stabilind o serie întreagă de filiații între ele și capodoperele indiene *Vedele*, *Upanișadele*, *Rāmāyana*, avansând idei și teze prin care a demonstrat – cu citate revelatorii – că opera

marelui poet român atestă legături indubitabile cu mitologia Indiei. Mai ales în volumul *Cosmologia lui Eminescu*, o antologie alcătuită de d-na Carmen Mușat-Coman, apărută în postumitatea autoarei Amitei Bose, izvoarele de inspirație și posibilele trimiteri la spațiul indian sunt detaliate și comentate sub titluri ce par a vorbi, ele singure, de demersurile comentatoarei: *Cine-i bătrânul dascăl din „Scrisoarea I”?*, *Cosmologia indiană și „Scrisoarea I”*, *Filosofie și mitologie indiană în „Sărmanul Dionis”*, *Trecearea la Vede*, *„Repaos” și „chaos”*, *Cosmologia lui Eminescu*. Categorie, dincolo de unele supoziții și presupuneri, textele eminescologice îndeamnă la reflecții și meditații și în mod sigur sugerează lectura poeziilor lui Eminescu printr-o nouă și nu de puține ori fascinantă grilă – ceea ce nu le scade cu nimic valoarea, adevărind, între altele, cât de bine și exact era inițiat

marele poet în cultura indiană și în cea universală. Temelor și motivelor orientale, astfel reci, dacă nu cumva chiar încremenite în cărțile de istorie și-n literatura orală, geniul eminescian le-a dat culoare și fior poetic, conferindu-le totodată și o nouă viață, mai lesne de cunoscut și de acceptat de către noi modernii. Ceea ce, până la urmă, este cel mai important.

Iar nouă nu ne rămâne decât să încheiem cu ceea ce mărturisea, inspirată, Amita Bose după prima întâlnire cu lirica marelui poet: „Descopeream o întreagă lume, în care Orientul se întâlnește cu Occidentul, Europa se unește cu Asia, finitul se „dez-mărginește” și granițele se șterg. Poezia lui Eminescu în totalitatea ei – de la oda funerară *La mormântul lui Aron Pumnul* până la epitalful purificat al poetului, *Mai am un singur dor* – mi s-a dezvăluit astfel ca o melodie neîntreruptă, îngemănând toate hotarele timpului și ale spațiului.”

„Eminescologul este un înțelegător profund de Eminescu..”

❖ Interviu cu istoricul și criticul literar Stan V. Cristea ❖

George MOTROC

George Motroc:
Domnule
Stan V. Cristea,
sincere
felicitări
pentru cele
mai recente
cărți
ale dvs.:
„Eminescu.

Reflectări în imaginarul actualității” și „Eminescu și Teleormanul. Un caz pentru istoria literară”, ambele din 2024! Astăzi, când aniversăm 175 de ani de la naștere, vă propun să vorbim despre primul titlu, iar pe celălalt volum să-l aducem în discuție într-un nou interviu, pe 15 iunie... Dar, înainte de toate, o să vă cer să ne spuneți de când lucrați la aceste două proiecte despre Eminescu?

Stan V. Cristea: Stimate Domnule George Motroc, vă mulțumesc pentru provocarea acestui interviu, care este publicat imediat după împlinirea a 175 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, eveniment ce ar fi trebuit să se bucure de o mai mare atenție din partea instituțiilor de cultură și a revistelor literare. Dar aceasta este o altă problemă, asupra căreia nu vreau să insist mai mult. Și ca să vă răspund la prima întrebare, vă mărturisesc că preocupările mele privind-l pe Eminescu, mai precis în legătură cu relația „Eminescu și Teleormanul”, au început de prin 1989 și au condus la acumulări de informații și reflecții pe care le-am propus în spațiul public, până la urmă, sub titlul *Eminescu și Teleormanul. Un caz pentru istoria literară*. Acesta este proiectul meu, celălalt volum fiind, evident, un pendant care aduce lămuriri suplimentare. De fapt, eu am trei proiecte esențiale, care îi au în vedere pe: *Eminescu, Noica, Preda*, finalizate fiind doar cele referitoare la Eminescu („Eminescu și Teleormanul. Un caz pentru istoria literară”) și la Preda („Marin Preda. Anii formării intelectuale: 1929-1948”) și „Marin Preda. Biobibliografie”, în lucru rămânând cel care se referă la Noica („Constantin Noica. Biobibliografie”).

Cu voia dvs., tot înainte de a vorbi despre prima dvs. carte, o să vă cer și o definiție personală a eminescologului... Ce este, dar și ce nu trebuie să fie un eminescolog?

St. V. Cr.: După opinia mea, eminescologul este acel istoric și critic literar care, cu știință și onestitate, își concentrează atenția asupra unei mai bune cunoașteri a vieții, personalității și operei lui Mihai Eminescu, preocupându-se pentru „iluminarea” acestora din unghiuri identificate cu claritate și analizate din perspective cât mai apropiate de esența spiritului eminescian. Eminescologul este un înțelegător profund de Eminescu, nu un simplu autor de texte care privesc biografia sau opera acestuia.

În ceea ce privește „Eminescu. Reflectări în imaginarul actualității”, o primă mirare: De ce ați ales să începeți cu volumul corespondenței dintre Mihai Eminescu - Veronica Micle?

St. V. Cr.: Volumul meu cuprinde un număr de 16 „cronici de întâmpinare” la cărți despre Eminescu, pe care le-am orânduit nu după cronologia apariției lor în unele reviste, ci în logica firească, pornind de la biografie către chestiuni de o anume importanță și către unele concluzii ale momentului actual în eminescologie. Așa încât, cronică privind „Romanul epistolar al iubirii” dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle era firesc să se afle la începutul cărții. Epistolarul deosebește relația dintre cei doi, din anii 1878-1883, sub aspectul iubirii celor doi îndrăgostiți și al planului de a se căsători, însă aduce multe lămuriri și despre bolile lui Eminescu, des-

pre activitatea sa la ziarul conservator „Timpul” și despre unele tribulații de creație, fiind astfel de o importanță deosebită pentru eminescologie.

Dincolo de interesul publicului, totuși, mă întreb și vă întreb: Oare, chiar dacă este vorba despre Mihai Eminescu, avem dreptul să facem publice niște scrisori considerate oricum niște documente private?

St. V. Cr.: Nu spun eu o noutate, dar în ceea ce îl privește pe Eminescu este important să știm, dacă nu totul despre el, ca om și creator, cel puțin tot ceea ce poate fi accesibil la un moment dat. Dar să știm totul nu va fi posibil niciodată, fiindcă mereu se va găsi ceva de descoperit, de evaluat și de înțeles. În legătură cu perspectiva publicării unor documente private, de pildă, știm că filosoful Constantin Noica, de la care avem, pe urmele lui Nicolae Iorga, cea esențializată definiție a lui Eminescu – „omul deplin al culturii române” –, atunci când se zbătea pentru facsimilarea manuscriselor eminesciene, la obiectiile unora: „Cum să publici 42 de liste de rufe date la spălat?”, le răspundea: „Nu le publicăm, dar le facsimilăm!” Orice rând scris de Eminescu este, așadar, important pentru cunoașterea operei sale, a personalității sale și a destinului său în cultura română.

...Ar mai fi o altă dilemă: Credeți că Eminescu ar fi fost de acord cu tipărirea scrisorilor respective, fie și postum?

St. V. Cr.: Această dilemă pare a fi greu de „des-legat”. Dacă avem în vedere episodul cu „pezevenchiul cel de grec” – nimeni altul decât I. L. Caragiale –, căruia Veronica, vrând să se răzbuie, cumva, pe iubitul ei, cu care era „certată”, îi dăduse unele scrisori ce conțineau referiri nu tocmai favorabile despre „faimosul cerc literar din București” și despre Titu Maiorescu, de pildă, atunci ne putem închipui că Eminescu n-ar fi dorit ca scrisorile sale să devină publice. Ar mai fi și episodul cu „caietul” cu poezii, pe care i-l dăduse lui Alexandru Vlahuță, sub jurământul că nu va fi publicat decât la 100 de ani de la moartea sa, despre care a lăsat unele mărturii I.D. Ștefănescu, ginerele prozatorului. Și acest episod ne conduce la ideea că Eminescu părea să fie parcimonios în ceea ce privește accesul publicului, în postumitatea sa, la unele mărturii care-l privesc. Dar nu avem o dovadă concretă.

Prima cronică din cartea dvs. dedicată unui eminescolog este cea despre Nicolae Georgescu... Realizați o trecere în revistă a cărților domniei-sale și acordați o atenție specială tot celor despre relația Mihai Eminescu - Veronica Micle; despre cei doi folosiți sintagma „infernuri paralele”... Sunteți de acord să ne-o explicați?

St. V. Cr.: Înainte de a răspunde la întrebarea directă pe care mi-o adresați, precizez că eu n-am mers expres pe urmele lui Constantin Cubleşan, unul dintre eminescologii de marcă de astăzi, căruia îi datorăm prezentarea, în cele 12 volume publicate până în prezent, a celor mai importante cărți despre Eminescu, apărute din 1990 încoace – în orice caz, a celor care contează pentru eminescologie –, demers pe care, parese, dintr-un motiv încă neprecizat, nu-l mai continuă, deși el s-a dovedit extrem de important pentru evaluarea stadiului la care a ajuns, astăzi, receptarea lui Eminescu. Eu am comentat doar unele cărți care i-au fost dedicate, și n-am ur-

mărit, în niciun caz, să fac evaluări de ansamblu asupra contribuțiilor unor eminescologi. Cu atât mai puțin aş putea să spun că unora dintre ei le-am acordat o atenție specială, acest fapt nu poate fi pus nici pe seama numărului de cărți comentate ale fiecăruia dintre ei, și nici pe seama unor încercări de a cuprinde într-o apreciere generală toate contribuțiile acestora, mai degrabă, am comentat – cum se și vede prea bine din cuprinsul cărții mele – unele dintre ultimele lor apariții editoriale în câmpul eminescologiei. Este și cazul lui Nicolae Georgescu, căruia i-am citit și comentat doar două cărți – *Politică și poezie. Viața Veronicăi Micle lângă Eminul ei iubit* (din 2021) și *Ziarul Timpul, acuzat în Parlament* (din 2023). Cum am arătat deja, prima carte reia, cu adăugiri, alte trei volume anterioare și este doar

în aparență o carte despre „Viața Veronicăi Micle lângă Eminul ei iubit”, ea dând deopotrivă seama și despre „Viața lui Eminescu”, privită în această oglindă care o arată pe „Veronica prin Infern”. Este vorba, până la urmă, de o oglindă în care sunt urmărite biografiile paralele ale celor doi, sau, mai degrabă, infernurile paralele prin care trec în viața terestră (determinate de interferențele sau implicațiile politice în biografia celor doi, de mentalitatea epocii, alimentată și de animozitățile pe care aceștia le-au stârnit). Cartea este impregnată fără opreliști de vastă informație pe care o mănuieste autorul,

iar a spune că Nicolae Georgescu este, la ora de față, vocea cea mai autorizată în eminescologie este aproape un truism, acest fapt fiind dovedit de cărțile publicate până acum, dar și de edițiile critice din opera lui Eminescu, dintre care aş aminti doar două: *Opere: Poezii*, ediție critică, cronologie, note și variante de Perpessicius, introdusă de Eugen Simion, cu diferențe textuale și un comentariu asupra ediției Perpessicius (2013), și *Poesii*, ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al ediției princeps (2021). Cât privește cel de-al doilea volum, trebuie să spun că temele sale, într-o asamblare arborescentă, deși diverse, servesc scopul final subordonat ideii de a fi mai bine cunoscută ziaristica lui Eminescu, îndeosebi cea de la ziarul conservator „Timpul”, inclusiv prin evaluarea surselor, dimensiunilor și implicațiilor sale în viața politică a momentului.

O carte foarte interesantă este cea a dlui Zenovie Cârlogea – „Dicționar monografic. Oameni din viața lui”. Dintre cei mai importanți oameni din jur, poate fi bănuț sau chiar considerat Titu Maiorescu un asasin fie și indirect al fiului său spiritual?

St. V. Cr.: Cartea lui Zenovie Cârlogea (din 2019) dă seama, după cum suntem avertizați încă din titlul ei, despre „oamenii din viața lui” Eminescu, prezentați în ordine strict alfabetică, „de la membrii familiei și rude, la prieteni și neprieteni, colaboratori și cunoscuți de-a lungul celor aproape patru decenii de existență”, ideea principală a cărții fiind aceea de a fi readus în prim-plan „Omul, în diferite etape ale vieții sale, văzut într-o ipostaziere poliedrică și multirelațională”, mijlocind astfel o mai bună cunoaștere „a omului, operei și epocii respective”. Cartea este importantă pentru că adună la un loc informații atât de disparate, dar care pot să conducă la o imagine integratoare asupra prezenței fizice și intelectuale a

lui Eminescu în epocă. Pe de altă parte, dintre „oamenii din viața lui” Eminescu nu putea lipsi Titu Maiorescu, cel care a avut un rol determinant în formarea sa intelectuală și în cariera sa profesională – aceea care a fost și cum a fost –, despre care există și opinia, cum spuneți, că poate fi bănuț sau chiar considerat drept „un asasin fie și indirect al fiului său spiritual”, însă, prefer să nu vorbesc despre acest subiect, lăsându-i pe cei care știu mai multe să o facă, dar pe bază de argumente și dovezi irefutabile. De dragul doar de a mă afla în treabă, n-am s-o fac.

Nu lipsește din cartea dvs. un nume precum Theodor Codreanu... Cum poate fi sintetizat rolul jucat de Theodor Codreanu în eminescologia contemporană?

St. V. Cr.: Ceea ce am precizat în legătură cu Nicolae Georgescu este valabil și în cazul lui Theodor Codreanu, căruia i-am comentat doar o singură carte, *Hyperionice* (din 2019), dintre atâtea consacrate lui Eminescu, unele dintre ele vizând „dubla sacrificare” a lui Eminescu, ori „captivitatea «nebulniei»” acestuia, altele centrate pe dimensiunile operei eminesciene (dialectica stilului, modelul ontologic, mitul și controversa eminesciene), cea la care m-am oprit fiind axată mai ales pe centralitatea canonicului literar eminescian. Spre deosebire de Constantin Cubleşan, care citește cărți cu referire directă la Eminescu, Theodor Codreanu citește și cărți ce vizează indirect eminescianismul, cum este cazul celor datorate lui Ioan Lupăș, Mircea Eliade, Vintilă Horia, George Remete, Ștefan Afloroaei, Mircea Platon, Robert D. Kaplan. Ceea ce relevă în mod esențial este centralitatea lui Eminescu în fiecare demers în parte, fără a ocoli subiectele sensibile, ba din contra. Textele sale sunt mai mult decât eseuri sau studii, sunt analize hermeneutice impregnate la maximum de știință (de știința eminescologiei! – dacă ne este permis să ne exprimăm așa), încât pot afirma că Theodor Codreanu este un foarte bun cunoscător al vieții și operei lui Eminescu, unul dintre cei mai avizați din ultimele decenii.

Despre „un eminescolog de marcă” precum Cassian Maria Spiridon scrieți, citez: „prin întregul său demers, Cassian Maria Spiridon dovedește nu doar o bună cunoaștere a operei eminesciene, a celei poetice, dar și a celei publicistice”. Din această ultimă perspectivă, cum trebuie să ne raportăm azi la ziaristul Eminescu?

St. V. Cr.: Cartea mea cuprinde și comentariile la două cărți despre Eminescu publicate de Cassian Maria Spiridon, *Eminescu, ziarist politic* (din 2019) și *Poetul nopții și mitul Luceafărului* (din 2023), care argumentează suficient de bine, așa cum relevați, că autorul lor „dovedește nu doar o bună cunoaștere a operei eminesciene, a celei poetice, dar și a celei publicistice”. Eminescologul ieșean se înscrie în rândul celor mai avizați cunoscători ai publicisticii emi-

Doina BĂLȚAT

Elegiile Ninei Ceranu

Poezia Ninei Ceranu este predominant evocatoare, cu o tonalitate meditativă și o profundă sensibilitate față de complexitățile vieții și trăirilor umane. Stilul său liric explorează teme universale, precum nașterea, copilăria, dragostea, suferința, efemeritatea existenței și căutarea identității, autoarea exprimându-se într-un limbaj rafinat și plin de imagini poetice memorabile. Poemele, în număr de nouă, sunt scrise în vers alb, cu o bogată încărcătură lirică. Poeta își dezvăluie sinele în propriul univers poetic prin cernerea întâmplărilor lăuntrice. Sunt prezentate, pe lângă tradiții și obiceiuri, unele superstiții, credințe populare transmise, în lumea satului, de la o generație la alta.

Poemul „**Nestăpânite rusalce**” este în perfecția armonie cu titlul volumului în discuție, rusalce – duhuri ale lacurilor, pădurilor și câmpiilor, materializate în fete frumoase îmbrăcate în alb, îi atrag și îi înecă pe tineri – simbolizează obstacolele, pericolele cu neputință de înlăturat de către ființele umane pe acest drum al apelor-destin: „*De dansul călușarilor/ Puțin amețite./ S-au dus nebunele./ Să cutreiere./ Să-și aleagă împărăția în lume./ Din câmpia cea mai de șes./ Până-n creierii munților*”. Aici se regăsește legătura cu trecutul: „*«Morții din grădina»/ Stau zâmbitori/ În pozele lor de pe cruci*” a unui prezent firav, incert: „*Și noi,/ O mână de suflete./ Ca și flora spontană./ Ne-nsoare poezia*.” Menestrelul, prin cântecele sale „*Plecate spre cer*”, vestește înălțarea la cele veșnice „*Și-a lui./ Și-a altuia/ La un capăt de zi*”, iar după marea trecere totul se schimbă: „*Cuvintele se vor așeza cuminte/ Peste alte cuvinte*...”, iar poezia ar putea fi „*rece./ Ca și când am decupa-o/ Din gheață*...”.

Un veritabil pastel se dovedește poemul „**Vor mai înflori zile ca acestea**...”, versuri evocatoare care descriu tihna și frumusețea satului, după o zi caniculară, atunci când „*Soarele se duce-n ale lui./ Hai-hui/ Să-i lase loc lunii*”. Tabloul îl transportă pe cititor într-un loc liniștit și fermecător, unde fiecare detaliu aduce la viață frumusețea și tainele nopții. Este o invitație la visare și contemplație, oferindu-ne un moment de relaxare într-un colț de natură feerică: „*Satul și-a tras obloanele./ [...] În noapte./ Satul va versu în somn*”. Poeta parcă se teme de liniștea tăcerilor când „*Singurătățile-s/ Ele-înde-tele*...” undeva, dincolo de timp, căci „*Timpul a rămas pe-dinafară/ De facerea lumii*”. Da, satul natal rămâne vatra unui echilibru spiritual spre care se întorc, peste ani și ani, toți aceia care au plecat să cutreiere lumea, ca spre un paradis regăsit. Revin lângă lumea veche și nouă, unde-și caută clipa de liniște, vindecarea. Emoționant poem de evocare a lumii satului, versurile curg exact ca apa care duce și oglindește viața în același timp... Prezența sacralului în inima acestei lumi are și ea atributele veșniciei: „*Din amvonul lui Dumnezeu/ Vor mai înflori zile ca aceasta*...”, dar această convingere a autoarei aduce și o atenționare: „*Cine nu va primi/ Împărăția lui Dumnezeu/ Ca un prunc./ Nu va intra în ea*”.

Un poem răscolitor este „**Știma**”, purtând dedicația „*Fiiței mele, in memoriam*”, despre a cărei apariție în viața mamei ni se spune: „*Așa venise ea de departe./ După setea unui vis/ Ca o rusalcă./ Ca o știmă./ Ca o stranie făptură./ Cu lumină într-o cupă de ar-*

gint”. Sintaagma „*setea unui vis*” reprezintă acea umbră veșnică a inimii femeii doritoare de a deveni mamă, iar materializarea dorinței – fiica, în acest caz, devine o fărâma de lumină care îi umple sufletul mamei cu strălucire și bucurie. Argintul este asociat frecvent cu divinitatea și forțele benefice, de aceea „*cupa de argint*” devine purtătoare a luminii. Culoarea argintului fiind simbol selenar, poate amplifica conexiunea cu energia lunii oferind protecție împotriva schimbărilor de stare de spirit. Tot cu rol de protector este referirea la ființa acvatică mitică (rusalca sau știma) cu care mama iubitoare o compară, socotind-o a fi o ființă magică, „*stranie făptură*”, capabilă „*Să planteze în pământul arid/ Sămânța iubirii*”, veritabil far luminos în întunericul necunoscut ce va urma. Relația mamă-fiică sugerează o simfonie a emoțiilor, un legământ inextricabil între două suflete care rezonază *acici și dincolo*, este o dragoste veșnică, inexprimabilă... Finalul poemului o prezintă pe fiică „*Rătăcind pe căi neștiute/ [...] Către înălțimile Olimpului*”, purtând cu sine „*Macii roșii ai verii*”, simbolul tinereții, al vârstei la care pe tălpile ei au rămas doar „*Urmele depărtării*”, pe acel drum al *dalbului de pribeag* ce duce spre pace și odihnă veșnică, potolindu-i dorul de divinitate: „*Să ducă în rai/ Odihna ei și-a apelor./ Dorul ei rătăcitor*”.

Dacă până acum viața, destinul uman a fost o metaforă a „*apelor care ne poartă*”, în poemul „**Trenul acela**...”, cu dedicația „*Fratelui meu, Gelu, in memoriam*”, viața este văzută ca o așteptare pe un peron de către frate: „*Trenul, trece trenul prin fața mea./ Prin viața mea./ Vagonul din spate încă nu s-a oprit... să mă ia*.” Ființa umană este conștientă de relația viață-moarte, din acest motiv o socotește pe ultima ca pe un drum final. Este adus în discuție Ulise, eroul unei călătorii pline de aventuri, încercări și obstacole în care oricare ființă umană se poate regăsi căutându-și propria identitate, patria spirituală. Iar acest ultim drum se face cu demnitate, în singurătate: „*Ca un Ulise care visează frumos./ Mai am un drum de făcut.../ În curând voi ajunge la capăt./ Singur*.” Nu pare o atitudine fatalistă, ci una firească și care nu constă în dorința de a-și grăbi ori de a-și întârzia finalul, ci în supunerea liber consimțită la legile firii, conștient fiind că moartea este un fenomen natural, firesc și iminent, care acționează, mai devreme ori mai târziu, asupra a tot ce presupune viața: „*Nu e spaimă în liniștea aceasta/ Tocmită de mine/ Cu stelele care schimbă tura./ Cu luceafărul./ Paznic la porțile raiului/ [...] Mă voi lăsa în voia sorții./ Voi accepta./ Fără să vreau./ Și gândul morții./ Al ultimei sale umiliri*.” Moartea, acest fenomen logic se consume inițial în plan filozofic, ceea ce exprimă atât lirismul poemului, cât și accentele de meditație asupra dispariției, a „*ultimei sale umiliri*.” Este un poem cu rol de rămas bun, scris din iubire pentru fratele prea devreme plecat *dincolo*: „*Ultima iubire îmi va face cu mâna/ Din acest poem început/ Peste care pleoapele timpului/ Se vor lăsa grele de somn*.” Pentru acest bun rămas, fratele-călător se confesează: „*Nu voi fi pregătit./ Nu voi ști ce să fac cu ultimul vers*”, născându-se dilema: „*Să-l zidesc în statuie?/ Ori să-l ascund în inima mea./ În carnea mea./ În sufletul meu*...”.

Poemul „**Neîntoarcerea**”, ultimul din volum, redă visul nocturn al poetei în care îi apare mama cu preocupările din timpul vieții, așa cum și-o amintea: „*Pu-se mama ouăle sub cloșcă./ Bănuțul, cercel în lumina soarelui./ Lumina lumina viitoare*”. Totul pare

să reîntre într-un normal, într-un firesc: „*Era bine*.” Doar ieșirea din vis o trezește la trista realitate și își amintește: „*Dar acum mama e/ Pământ de flori sau... de viață*”. Visul cu mama se reia în două ipostaze: „*Și-o visez./ În nopți ce se trec cu greu./ E «acasă»./ Acasa mea*”. În prima ipostază nu se poate realiza conectarea cu mama, poeta confesându-se: „*Mă dă la o parte./ Ca și cum aș fi fost ceva fără folos în calea ei./ [...] Dinspre ea nu se vedea nicio bucurie/ Care să învie, să umple masa./ Și ochii-mi de voieșie*.” A doua ipostază o prezintă pe mama preocupată doar de fiica sa, căreia îi oferă în mod simbolic îndrumare, parcă anume pentru alungarea suferinței datorate plecării sale *dincolo*: „*Mama, cu mințile duse har-hui./ Îmi dă un*

vas/ Cu var pentru vâruit vise urâte./ Să le dau o față de sărbătoare.” În timp ce îi oferă „*O mână de țărână [...] Dintr-o sâcsie, tichuită din pământ de oase*”, îi permite să rupă un lăstar „*Dintr-o mușcată creată*.” pe care să îl înfigă „*în pământul de flori*”, un fel de lecție-simbol cu referire la modul în care lăstarul rupt (semn al morții) poate fi răsădit (semn al renașterii, în alt loc și sub o altă formă). În acest timp, „*mama de fum*” dispăre, lăsând în urmă doar suferința fiicei: „*Din ea rămâne doar o părere./ Și-o tristețe care mănecărcă/ Afară din visul-abis*”. Comunicarea poetei cu mama plecată pe drumul neîntoarcerii, așa cum sugerează și titlul poemului, nu mai poate fi posibilă în plan fizic, ci doar prin intermediul visului, somnul fiind socotit o fărâma din moarte: „*Nu se bucură că mă vede./ Dar îmi vorbește clar./ Cum o făcea înainte de plecarea-mi/ Și apunerea-i/ În depărtare*.” Se simte aici regretul tardiv al părăsirii vetei părintești, implicat al mamei, sugerat de „*plecarea-mi*”, termenii care corespund cu „*apunerea-i*”, referire la moartea mamei, sporind în același timp „*depărtarea*” de orice fel între cele două protagoniste.

Volumul de versuri la care ne-am referit reprezintă o oglindă elegiacă a istoriei personale a Ninei Ceranu, căci fiecare poem are ceva de excavație arheologică, deoarece ia în seamă, în fiecare moment, toate straturile de timp suprapuse care îi conferă sens. S-a putut observa destul de ușor capacitatea autoarei de a aduna laolaltă detalii cotidiene exacte pe care le-a transfigurată artistic, însă păstrând întreaga putere de sugestie, rememorând o lume a unui loc și a unui timp, victimă însă în vântul istoriei, lume apropiată sufletește autoarei, de unde și nota elegiacă a poemelor, căci sentimentul timpului devastator se întrețese cu accentul nostalgic al evocării satului de odinioară, a familiei autoarei în special, constituindu-se într-o confesiune sinceră și firească.

* Nina Ceranu, *Apele care ne poartă*, Ediție bilingvă (română – sârbă), Traducere: Ivo Muncian, Editura Eubee, Timișoara, 2023, 122 pag.

nesciene, alături de Al. Oprea, D. Vata-maniuc, Nicolae Georgescu și Teodor Codreanu, fiind totodată și un editor competent al acesteia, iar prima carte comentată de mine reprezintă, mai ales, o lectură nouă și obiectivă a publicisticii politice a lui Mihai Eminescu, prin intermediul marilor sale teme și al reflexelor în actualitate, întregind înțelegerea și valorizarea acesteia într-o perspectivă menită să-i lumineze mai bine profunzimea și militanțismul organicist și curajos. Cartea lui Cassian Maria Spiridon demonstrează, de asemenea, că ziaristul Eminescu – întocmai ca și Poetul Eminescu – este mereu în actualitate.

Trecerea în revistă a celor mai importante și recente cărți despre Eminescu se încheie cu un titlu devenit de referință, din 2023, care aparține lui Constantin Cubleșan - „*Defăimarea lui Eminescu*...” În loc de concluzie, cât de mult a avut de suferit de-a lungul timpului imaginea lui Eminescu din cauza unor oameni care au dorit să distrugă acest mit?

St. V. Cr.: Cartea lui Constantin Cubleșan, *Defăimarea lui Eminescu*,

este importantă pentru eminescologia de azi întrucât pune în evidență „*chipuri și măști ale defăimării*”, adică o serie de modalități alese de diverși autori spre a-l „*demola*” sau „*defăima*”, direct sau indirect, pe Eminescu, pledând depotrivă și pentru o înțelegere a operei și personalității acestuia dintr-o perspectivă complexă, social-istorică și literar-estetică, care amendează drastic falsele și incorectele nuanțări proprii încercărilor de demitizare și de defăimare a celui fără de care, cum susținea Emil Cioran, națiunii noastre nu i-ar fi revenit niciun rol în istorie. Venerabilul eminescolog clujean aduce în discuție intervențiile primilor detractori ai lui Eminescu (Petre Grădișteanu, Al. Grama, Aron Densușianu), apoi „*Cazul Eminescu*”, abordat de revista „*Dilema*” (nr. 265/1998), ori alte „*metode de demolare a statuii lui Eminescu*” (și preferăm să nu dăm aici numele celor la care eminescologul se referă), sau altele care interferează cu acestea, inclusiv cazul istoricului Aurel Boia, autor al volumului „*Mihai Eminescu, românul*

absolut” (din 2015), a cărui concluzie este că mitul Eminescu e la fel de inoportun ca și poetul național, întrebarea fiind: în numele cui vorbește el?, exegetul clujean arătând că istoricul este liber să-și expună opiniile, numai că, vorba sculptorului Romul Ladea, „*e bine să te uiți, întotdeauna, în gura cui zice!*” În fine, dacă unii vor să nu-l mai considere, astăzi, pe Eminescu drept „*poet național*”, n-au decât să pledeze în această cauză – spune Constantin Cubleșan –, întrucât democrația actuală dă dreptul oricui la exprimarea liberă a opiniilor, cum se și întâmplă în realitate. Dar apare, în subsidiar, o altă întrebare: De ce o majoritate, care prețuiește opera lui Eminescu, trebuie să accepte gusturile, preferințele, grila valorică a celorlalți, mai puțini la număr, dar mai gălăgioși? Pe de altă parte, întrucât încercările de a spulbera mitul și ideea de poet național a lui Eminescu n-au cucerit masa largă de cititori, atunci partizanii corectitudinii politice au început a-i defăima opera și personalitatea în fel și chip. De aici, alte

obsedante întrebări: De ce atâta ură împotriva lui Eminescu? De ce trebuie să ne descotorosim de el, intrând acum în Europa? Și mai mult: De ce am crede în vorbele unor literați care fac o politică dubioasă de defăimare a lui Eminescu? Ce fel de politică fac ei și în favoarea cui o fac? Acestor întrebări, devoalând conținutul și ideile din cărțile analizate, a încercat să răspundă eminescologul clujean prin demersul său de factură polemică, pledoaria sa fiind susținută, implicit, și de reacțiile de bun simț, ce vin pe logica impecabilă a concluziilor, pe care le are pe parcursul analizelor, cu argumente ce nu pot fi ignorate. Răspunsul la întrebarea: cât de mult a avut de suferit de-a lungul timpului imaginea lui Eminescu din cauza unor oameni care au dorit să distrugă acest mit?, comportă o dezbatere mai largă. Dar întrebările lui Constantin Cubleșan ar fi trebuit să capete, cel puțin parțial, unele răspunsuri în acest an, la împlinirea a 175 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu. Însă, cum ar spune-o Constantin Noica, „*N-a fost să fie!*”...

Noi drumuri, aceeași farsă!

Drumuri cârpite,
speranțe second-hand!

Christian W. SCHENK

An nou, aceleași promisiuni reciclate! În fiecare ianuarie, ne entuziasmăm pentru un viitor luminos, de parcă nu am trăi, **eu cel puțin „doar” literar**, în România, unde „luminozitatea” vine mai degrabă de la reflectoarele DNA decât de la vreo reformă reală. Ne prefacem că totul începe de la zero, că avem „oportunități nescrise” – când, în realitate, scriitorii noștri abia își pot permite hârtia pe care să le scrie.

Ne încurajăm să visăm din nou, dar cine are timp de visat când facturile se plătesc greu, iar cultura e finanțată cu resturi? Ne spunem că „schimbarea e posibilă”, dar schimbarea noastră are mereu aceeași formă: aceleași fețe, aceleași discursuri, aceleași festivități inutile, în timp ce revistele literare dispar una câte una. Ne spunem că „suntem arhitecții propriului destin”, dar materialele de construcție sunt în monopolul celor care nu citesc.

Literatura? Doar un decor prăfuit! Se vorbește despre „așteptări de la revistele literare”. Ce reviste? Cele care nu primesc finanțare? Cele care publică aceiași autori în fiecare număr, ca într-o frăție medievală? „Curaj și relevanță” – da, ar fi minunat! Dar cine să aibă curaj? Cine să fie relevant într-o țară unde cultura e ultima pe lista de priorități, undeva sub fondurile pentru panseluțe?

Revistele literare sunt „spații vii”, doar că unele sunt mai vii decât altele, în funcție de cine le patronază. Scriitorul român este între un permanent exil și pomana statului! Se vorbește despre „libertatea literaturii”, dar ce înseamnă asta în practică?

Că fiecare scriitor trebuie să-și facă singur PR, să-și traducă singur cărțile și să-și găsească singur cititorii, pentru că sprijinul oficial vine doar pentru cine trebuie? Că traducerea din română se fac doar dacă au aprobarea „păzitorilor culturii”? O fi literatura noastră un „tezar de idei”, dar cum să-l exportăm când nici măcar acasă nu știm să-l apreciem?

În fiecare an, sperăm că ceva se va schimba. Dar speranța asta ar trebui să fie altceva decât un surogat ieftin pentru acțiune. Nu mai trebuie să „așteptăm” nimic. Trebuie să cerem. Nu mai trebuie să „sperăm” că ne vor lua în serios. Trebuie să forțăm realitatea să o facă. Speranță: un alt sezon din telenovela națională...

Așa că întrebarea nu e „Ce putem aștepta?”.

Întrebarea e „Ce ne mai permitem să tolerăm?”.

Dacă răspunsul e „aceleași drumuri cârpite și aceleași promisiuni goale”, atunci să ne pregătim pentru încă un an de literatură supraviețuind în ciuda, nu datorită, sistemului!

Maggie Harris

O împrăștiere de graiuri (din târâmurile suspendate)

împrăștiați precum semințele, ridicați pe aripi purtați doar de tălpile picioarelor, plutind pe apă, pești ce se preling, gâfâind răgușit, din albiile uscate ale râurilor

păstrăm în minte aceste semne ale călătoriei noastre pământ străin, tălpi adâncite căci nimeni nu a venit să ne întâmpine cântând melodiile căminului pierdut

ne aducem aminte de bătațiile din întuneric șoaptele venite din întuneric creștem precum semințele în întuneric descifrând noi coduri morse.

am privit și am ascultat căutând lumina acum pe uscat și pe apă, tren sau barcă casă/bloc privighetori se trezesc privighetori se trezesc din aceste tuneluri întunecoase ale sufletelor noastre.

Un poet în Lascaux

Iată-mi nobilul cal, unicornul așteptând cu răbdare în hambarul său. Nimeni nu mai aude răsuflarea lui frântă, urmărind migrarea pașilor grei în întuneric.

A sângerat din adâncurile lumii. Îi simt coarnele catifelate și blânde aproape retrăiesc acea vară melancolică printre fisuri de piatră, crăpate de apă.

Povestea continuă; chiar și în acest loc imaginar unde pașii lor poartă ecrane lucrurile mărunte - un cal răsturnat cu coama în sus cerbi alergând pe malul râului; aproape le pot auzi ecoul copitelor bătând în tăcere privirea lor se rotește încet urmărindu-mă cum trec.

După Botez

Descătușat din umbrele de piatră veche; tonul sfințit al preotului, și băncile reci de stejar rânduie cu strictete, raze de soare se întind pentru a ne încălzi oasele

lumina se răspândește pe hainele noastre ca niște sabii de lumină bumbac și chintz, flori plutind în văzduh. bebelușul, un copil plin de bucurie, se încântase să fie uns,

era tovarășul soarelui; zâmbetul larg ca râul Iordan, piciorușele-i rotunde zburdând de fericire în fața căldurii și a săruturilor

căzând ca mană. nu știa el despre Indiile de Vest sau de cântările batișturilor de peste apă, sau de membrele albastre ale lui Ganesh sau Mamawata; ci doar fusese ridicat din întuneric și salvat.

Cântecul de jale al Arcticii

Sunt mesagerul poporului meu. Nu vin cu arginți sau diamante, înlănțuiri sau ținuturi fără promisiuni.

Stâncile noastre stau acum goale, fără gheață, fără strălucirea aripilor și a ciocurilor, cerul pustiu.

Noi, cei mulți care ne-am rostogolit, aruncat, înnotat supraviețuind în mările bogate acum suntem puțini

Cândva mamele adâncurilor ne-au alinat cu cântece adânci și răsunătoare

Maggie Harris este o poetă originară din Guyana, America de Sud și stabilită în Regatul Unit. Este cunoscută pentru explorarea tematicilor legate de identitate, migrație și rădăcini culturale, Harris îmbină în poeziile sale imagini vivide și sensibilități profunde. A câștigat mai multe premii literare, inclusiv Premiul Guyana pentru Literatură, și este apreciată pentru abilitatea sa de a da glas experiențelor diasporice printr-un stil liric și autentic.

Prezentare și traducere:
Adina-Gabriela VĂCĂRELU

ne-au încălzit cu poveștile despre alte mări îndepărtate atât de adânci încât doarv isam la ele.

Apoi au venit oamenii și vapoarele. I-am privit și i-am urmat, curioși nepregătiți pentru loviturile grele, trăgând după copiii noștri, cu pielea lor fină de bebeluș. Vapor după vapor după vapor, fior.

Uleiul plutea pe ape, întunecate, stătute, ne învăluia în strănsora-i malefică, se furișă în adâncuri, acoperind tot ce trăia pentru a ne reține. Din târâmurii apropiate și îndepărtate, cerul aduce ploaie galbenă, cu otrăvuri nenumite. Mările fierbinți se înalță, pierzându-se în lumina zilei.

Însă ei vin, uriașele nave se aruncă din zare, camerele le urmăresc pe roți. Vin să privească, să tulbure mamele noastre dătătoare de viață. Ouăle vin tot mai rar.

Nu-ți aduc nimic decât aceste cuvinte. Aceste cuvinte sunt tot ce îți aduc. Eu sunt ultimul mesager ascultă-mă.

(1909 - 1999)

Erik von Kuehnelt-Leddihn

■ Continuare din numărul 132

Au urmat luni de profundă neliniște și frământare. Convingerea privind existența lui Dumnezeu i-a răscolit pe amândoi până în adâncurile conștiinței, iar uneori Uljan lupta cu exasperare și încăpățănare împotriva cunoașterii sale mai profunde. Odată ce noile sale remarci se bazau pe adevăr, atunci drumul său n-a fost greșit, la fel ca și norii împrăștiați care, noaptea, fac deodată strașnică lumina Lunii peste ogoare, la fel de neașteptat cum ignora el toată realitatea, de la orizont la orizont. Uneori, Barrikadka venea seara la el și stătea la pervazul ferestrei, în vreme ce afară automobilele făceau hărmălaie, iar reclamele luminoase pulsau. Vis-a-vis, în diagonală, sclipa o reclamă roșie: „Cel mai sănătos este răsul!”. Lumea de afară devenise indiferentă, atât lui cât și ei. Mai mult de atât – străină și aproape ostilă. Aveau un secret comun: iubirea lor. Mai apoi, încă unul și mai mare: Dumnezeu! Iubirea unuia pentru celălalt era ca un fluviu mare și liniștit, iar Dumnezeu ca o dinamită mocnind. Dumnezeu era o neliniște proiectată în interior, care nu-i lăsa să gândească în liniște, să trăiască liniștit, să doarmă liniștit în lumea asta lipsită de Dumnezeu. El domina discuțiile lor...

Ei au observat, că *El*, o persoană – nu un simbol palid, un principiu, o lege matematică, ci o persoană care premedita, indica, prevedea o invazie în viața și în diriguirea oamenilor. Ei simțeau ochii lui Dumnezeu zăbovind asupra lor. Ochii săi și zâmbetul Lui trist și iertător. Uljan vedea acum cât de inumană și atee era viața în jurul său. „Tot ceea ce este uman este divin!”, i-a spus el ei. „Nici nu poate fi altfel, căci așa e scris în Scriptură, El ne-a făcut după chipul Său!”

Amintirile din anii de școală, din anii copilăriei, îi erau încă vii și proaspete. Vedeau încă dinaintea ochilor unele pagini din Biblie – literele, imaginile, coperta din piele. Iar ea îl întrebă: „Cine a fost Hristos? Cine a fost Maria? Cine au fost sfinții? – La noi, în orele de istorie, asta e doar sugerat...”

Explicația stridentă era de acum dinainte. Preoții pe străzile New Orleansului, iezuiții în colegiul său, sfioșii, intrigantele hiene ale asociațiilor catolice, prefectii confreriilor de la Washington și cardinalii curiei din jurul Papei filipineze de la San Francisco – toate acestea nu pot să dărâme Adevărul. Iar pentru înapoiere era acum prea târziu, căci aici nu erau nici fii de milionari, nici iahturi de plăcere, iar el era irevocabil Uljan Karlovitsch Krassnosnamjev și nu Owen A. Boynton din Upper Marlboro, Maryland. Iar aici mai era și Barrikadka Pjetrovna – iubita sa, nu doar iubită, ci chiar soția sa. Drumul început trebuia mers până la capăt. Acest drum era amar. Era însă singurul lui drum.

Barrikadka s-a înscris la un curs seral al facultății de istorie a Universității Dzerjinski. Asta îi dădea posibilitatea să împrumute cărți la biblioteca Lenin, cărți religioase din trecut.

Dar și el era impresionat de bogăția acestei biserici și acestei credințe, pe care, imprudent, o părăsise; acum însă credea că vede iarăși Calea, Dumnezeu i-a făcut dinainte semne cu toiagul invizibil pe nisip și l-a îndemnat să-l urmeze. Probabil, așa își spuse el, Dumnezeu a vrut să-l găsească în această țară, acolo unde El trona în tabernacolele Capelei Misiunii. Cu siguranță, Dumnezeu a vrut ca și Barrikadka Pjetrovna, prin el și el prin ea, să se apropie iarăși de Hristos. Din cer s-a coborât, pentru el și pentru Barrikadka, o mână puternică, care îi călăuzea într-o mare călătorie. Deseori, această mână binevoitoare și puternică poposea pe poteca lor ca să-i binecuvânteze. Uneori, însă, ea atârna greu ca o povară sfântă pe umerii lor, precum fâgăduința smereniei întru Hristos.

Într-una din ultimele nopți calde, Barrikadka stătea până la genunchi în apa deloc adâncă a râului Moscova, iar Uljan Karlovitsch o boteză în numele Tatălui, al Fiului și Sfântului Duh. Apoi au îngenunchiat îm-

Îngerul căzut sau Moscova 1997 [fragment]

Dumnezeu scrie tocmai pe linii strâmbe

preună la mal și și-au jurat credință conjugală până la despărțirea prin moarte. În inimile lor, și-au jurat ca dragostea unuia pentru celălalt să o păstreze până în eternitate. Vântul lin, care în noaptea aceea le trecea peste păr și obraz, li se părea a fi respirația divină, care îi învăluia.

Toamna târziu, medicii au constatat că Barrikadka este însărcinată și că așteaptă un copil în luna mai a anului viitor. Pentru Uljan ea nu se mai numea Barrikadka, ci Maria, dar el nu a îndrăznit niciodată să-i rostească numele, asta pentru ca să nu se obișnuiască, căci pericolul de a se trăda altora ar fi fost mult prea mare.

Așteptarea nașterii copilului a trezit în ei bucurie și suferință în același timp. Era miraculos să fie parte la creația divină, mai apoi era dureros să trebuiască să te gândești la despărțire, căci în Casa de nașteri a statului nu se putea să păstrezi copilașul decât cel mult trei săptămâni. Cu vechiul compromis stalinist al familiei s-a terminat definitiv; chiar și căsătoria a fost desființată. Totuși Uljan și Barrikadka se consolau cu timida speranță că vor reuși să urmărească drumul vieții copilului și, cândva, mai târziu, ființa dăruită de Dumnezeu și răpită de oameni, să o poată reprimi. Uljan Karlovitsch avea pretutindeni relații, se tutuia cu membrii Comitetului Central și avea decorația *Drapelului Roșu*. Conta drept cel mai de succes producător al URSS, iar fuga sa din America i-a creat aura unui erou comunist.

La începutul lui mai, Barrikadka a mers la Casa de nașteri a statului din cartierul Constructorul. Ea a fost oarecum stângace cu Uljan în locuința ei, înainte ca să o ducă la spital, când el a îngenunchiat dinaintea ei; apoi s-au rugat îndelung împreună și s-au îmbrățișat. După care, la fel de tăcuți ca și înainte, au coborât treptele și, orbiți de lumina soarelui primăvăric, au urcat în mașină. În fața spitalului, el i-a strâns încă o dată mâna, i-a privit ochii veseli-triști, după care, fără să se mai uite în urmă, cu un sentiment nostalgic, s-a grăbit spre fabrică.

În zilele care au urmat, imediat după serviciu, se grăbea să ajungă în cartierul Constructorul și se interesa la Casa de nașteri „La barza roșie” de Barrikadka Pjetrovna Kulikov. O soră mai în vârstă, cu fizionomie de delincvent și un șorț de cauciuc plin de sânge, îl opri pe culoarul etajului doi. Unde vrea să meargă, l-a întrebat ea? La cetățeanca Kulikova, spuse el. E pe moarte, spuse sec sora. El să se grăbească de acum și să închidă ușile cu grijă, continuă ea.

Barrikadka pe moarte....?!

Câteva minute mai târziu, el îngenunchie lângă un pat de fier pe roți mici de cauciuc, apoi luă mâinile unui trup galben ca ceara între mâinile sale, în vreme ce era privit cu o curiozitate tâmpă din celelalte paturi și cu o infirmieră prost dispusă lângă el, desenând o curbă a temperaturii pacientului.

„Maria”, șopti el încet, „Maria”....”

Ea a încercat să dea aprobator din cap și să articuleze cuvinte. „Mă înalț la Hristos”, îi ieși gâtuit de pe buze.

El îi vorbi din când în când foarte încet, iar din privirea ei, așa credea el, că ea îl mai înțelege. Ca să facă semnul crucii pe fruntea ei, pe buze și piept, n-a îndrăznit.

Între timp, în sala de alături a început să răcnească un aparat de radio. Lume venea și pleca. Un medic a dat de câteva ori de-o parte pătura de la picioarele Barrikadkăi, ca să-i tasteze pulsul la gleznă.

O jumătate de oră mai târziu ea era moartă.

Asta însemna așadar pentru el, să se ridice, căci patul trebuia în altă parte, iar o soră a pus zgomotos o sticlă de Lysol pe masă. Atunci el s-a ridicat, iar infirmiera îi întinse șapca.

„De ce?” întrebă el într-un târziu, bâlbâindu-se. „De ce?” Abia după o vreme își aduse aminte ce voia să spună. „Așadar nu se putea face nimic...s-o ajute...”

Sora, care încă ținea în mână șapca sa, îl privea somnoroasă și curioasă de alături.

Baticul îi lăsa o suviță de păr pe față.

„Pterosanul 3 a fost”

„Pterosanul 3?”

„Desigur. Pterosanul să fie folosit numai la grupa de sânge A. Iar Kulikova avea grupa O. Tovarășul doctor Motzkin a vrut să încerce și la grupa O, dacă în prealabil se injectează insulină...”

Uljan privea stupefiat. „Da...”

„Kulikova a avut o mică sângerare, și atunci doctorul a vrut să încerce. Cu asta a reușit exact contrariul. Sângele a pierdut coagulabilitatea prin injectarea de Pterosan 3, ca și la hemofilici...”

„Și doctorul?”

Ea ridică din umeri. „Oh, el a fost tare grijuliu. A sunat imediat la uzina de magnezit, unde lucra Kulikova. Acolo, directorul personalului i-a spus că se

vor descurca în situații de urgență și fără Kulikova. Doctorul a vrut doar să fie omenos...”

„Foarte bine”, o întrerupse Uljan cu voce joasă și rugoasă, „iar acum doresc să-l văd pe doctorul vostro...”

„Doctorul nu mai primește pe nimeni, cetățene, el...”

Uljan se lupta cu furia sa, cu lacrimile și cu supărarea față de Dumnezeu. „Spuneți-i lui” ordonă el cu voce apăsată, „că cetățeanul Krassnosnamjev de la ordinul *Drapelul roșu* vrea să-i vorbească, să-i vorbească imediat!”

Buzele sale erau strânse, ochii doar umbre negre sub sprâncene. Sora îl privi fix și speriată, abia atunci observând măciulia roșie a acului de la reverul jachetei. A înțeles: el era un comunist influent, căruia i-am omorât iubita. Ce dandana am făcut!

Palidă ca peretele plecă grăbită.

Apoi a venit doctorul tremurând din toate încheieturile. Era un bărbat scund și robust, cu ceafă prominentă și degete butucănoase, cu un pince-nez (*ochelari care se prind pe nas cu ajutorul unui arc* – n.tr.) atârnat de un șnur de mătase.

„Tovarășe cetățean!” găfăi el. „Bunule tovarăș cetățean, cum puteam eu să prevăd asta? Pterosanul trebuia să-și facă efectul. În cei de Uzina de magnezit trebuiau să-mi spună în ce relație era cu dumneavoastră cetățeanca.. Eu sunt o victimă, chiar așa, o victimă a circumstanțelor...”

Mâinile sale umede urcau spre umeri. Uljan nu răspundea nimic și privea dincolo de medic, pe un perete alb.

„Porumbașule, frățioare!” scânci medicul. Eu am făcut asta din omenie. Omenie, mă rog frumos! Fiți totuși mărinimos! Uzina noastră minunată merge mai departe, eradicarea tuturor bolilor, construcția socialistă, izbăvirea omenirii din lanțurile sclaviei capitalului și a bisericii. Noi suntem indivizi, chiar așa, numai indivizi. Duceți-vă, totuși, astăzi seară la lupanarul „Gosnrvst”. Luați tablete de dormit. Munca, tovarășe, are să vă facă să uitați. Dragostea și sentimentalismul în relațiile sexuale sunt doar un rest al vremurilor individualismului. Tovarășe, uitați-vă, dacă dumneavoastră..., dacă eu...”

Uljan stătea acolo inert, sfâșiat de durere, surd, indiferent. S-a întors și, pe neașteptate, a început să păsească înainte. Însă celălalt îl ținu de jachetă. „Noi vom face o eroină din decedată”, orăcăi el, „o mare eroină a poporului”. Auziți, dumneavoastră, cetățene, și eu am relații... îl cunosc pe președintele Comisiei de propagandă a Comisariatului Uniunii pentru sănătate și îngrijirea cetățeanului...va trebui să facem ceva pentru moar... vreau să spun pentru defunctă...o recunoaștere oficială...la Leninsk, da, la Leninsk într-o piață...o statuie...poate printr-un decret special, astfel ca numele celei care l-a născut să fie și numele micuțului băiețaș...”

Abia ultimele cuvinte ale medicului i-au atras atenția lui Uljan, pentru că nu se gândise la copil. El era, așadar, tatăl unui băiat. Tatăl. Apoi a pus câteva întrebări. Chipul schimonosit de frică al medicului se lumină.

„Dumneavoastră doriți să vedeți sugarul!” stăruie el. „Firește...da...desigur.” Acum strigă el la surori. „Cetățeanca Kovalevskaja! Cetățeanca Andrejeva! De ce stați aici și vă zgâiți! Închideți odată ușa la încăperea de producție și arătați tovarășului copilul defunctei cetățene Kulikova!”

Și, în timp ce surorile deschideau o ușă albă glisantă, biata bucată de carne umană nădușită se agăța iarăși de Uljan. „Dumneavoastră veți uita! îl calmă medicul cu buza de jos tremurând. „Mai sunt și alte muieri! Chiar mai atrăgătoare! Peste drum, la Stolovaja, servește o emigrantă englezoaică. Dacă dumneavoastră veți lua masa acolo...cine știe... Vedeți dumneavoastră, acesta e copilul. Un cetățean sovietic prezentabil. Probabil procreat de dumneavoastră, dacă îmi este permisă îndrăzneala, ca să întreb?”

Uljan se aplecă deasupra cântarului de aluminiu și privi îndelung copilul. Vedeau doar căpsorul roșu și rugos pe cearșaful alb de in. Asta nu era o parte din Barrikadka. Și nici o parte din el, cu toate că amândoi au vrut și au zămislit. Pruncul era, în făptura sa, un suflet nemuritor. Acum era aici; o mică minune cu o inimă care bate. Deasupra cântarului era prinsă o tăbliță de tinichea cu numărul 31.317-C-XIII. Număr ușor de reținut. Deasupra tăbliței de tinichea atârna unul din multele afișe ieftine și colorate din Leninsk, o panoramă din oraș cu mulți zgărie-nori, linii suspendate, poduri de legătură și reflectoare. Uljan privea doar numerele. Aproape numai numerele.

El nu mai luă în seamă medicul și plecă. Acesta imploră, se vâicări, vociferă, scânci, dar Uljan n-a mai spus nimic. Era înspăimântător de tăcut. Rigid și cu

Îngerul căzut sau Moscova 1997 [fragment]

Dumnezeu scrie tocmai pe linii strâmbе

senzația căderii în gol, coborî treptele, apoi, dincolo de poarta clădirii, coti brusca la stânga, se opri și își scrisese numărul. După care porni iarăși, tot mai repede, până ce începu să alerge. Invariabil tot drept înainte, intrând într-un întineric sinistru, cu toate că lămpile din Shukovaja, ale Bulevardului Insectelor, luminau izbitor pe caldarâm, iar tuburile de neon fluctuau multicolor pe fațadele teatrelor. Moscova mugea, râdea și tuna de voie bună, în Thälmanneum Bim și Bom spuneau bancuri pe nerăsuflăte, iar din cinematografe ieșeau nori groși de veselie zgomotoasă. La colțul străzilor erau oferite spre vânzare săptămânale satirice, în cafenele publicul răcnea, doar Uljan Karlovitsch mergea grăbit pe străzi. În răceala inimii sale, moartea și dorința sa disperată de alinare a crucii.

Un an mai târziu a fost la un Congres al artizanilor din Birmingham, unde s-a întâlnit cu preotul Ambasadei americane de la Londra. I-a fost de ajuns faptul că au reușit să schimbe câteva cuvinte, fără să atragă atenția. Delegația sovietică a adus un film despre ornamentica în clădiri publice, în orașul miraculos Leninsk din vestul Siberiei, iar regina Angliei, în cadrul High Comrades, și ministrul liberal-comunist, au vizionat filmul. În întinericul sălii, n-a fost deloc dificil să se așeze lângă preot.

Înainte de plecare a primit de la preot adresele unor persoane de la Moscova. Uljan a luat imediat legătura cu un episcop secret, care, în viața publică, ocupa postul unui inspector orașenesc. Era considerat, în general, drept un *bon vivant* (cf. DEX om vesel, cheflui), căci, în fiecare seară, stătea singur la o masă în barul *Gottwald* (rom. Pădurea Domnului – n. tr.), puțin somnoros și retras în sine, ignorând faptul că în jurul său dopurile sticlelor de șampanie pocneau, rostind liniștit pentru sine rugăciunile breviarului. Acest bărbat l-a hirotonisit într-un preot pe Uljan în anul 1990. Șase ani mai târziu a murit, iar Uljan Karlovitsch a devenit episcop și întâistătorul întregii dioceze secrete de la fosta graniță poloneză în sus, până la lacul Bajkal. Inelul banal din crom, cu piatră ieftină din Ural, era semnul înaltei sale demnități. Din când în când, ajungea la Kirow și un emisar din lumea creștină, să-i transmită dispozițiile papei.

În societatea sovietică s-au schimbat multe în ultimii douăzeci de ani. La un an după moartea Barrikadkăi, a apărut cartea lui Bjesnadjesdov, „*Până la temeiul deznădejei!*”. Toată lumea aștepta confiscarea acestei critici filosofice contra omnipotentului *panhilarism*, dar s-a întâmplat tocmai contrariul: Președintele Serebrjanikov a demisionat, iar în locul său a venit insignifiantul Novak, un exponent al Grupei funcționarilor de stat din guvernământul Elba – March – Oder. Bjesnadjesdov a devenit secretar general al partidului, iar reprezentanții *Panhilarității* au fost, o parte împușcați, o parte s-au adaptat, ceilalți trimiși în enclava Spitzbergen// Barentsburg (grupă de insule în oceanul Arctic – n. tr.). Suplimentele umoristice au fost retrase, teatrele de operetă închise, iar inscripțiile umoristice de pe case au fost șterse. Un an mai târziu, au apărut cranii de mort la toate colțurile străzilor, Casa de nașteri *Barza roșie* se chema acum „*La lăzuza moartă*”, iar la fabricile de prelucrare a materialelor s-au organizat o sumedenie de excursii școlare. Bjesnadjesdov a devenit curând foarte popular; noua direcție a politicii a fost peste tot resimțită ca ușurare. Mulțimea mai mult natura umană, adică să poți fi pe față deznădăjduit, decât să trebuiască să suferi, să înghiți tăcut amărăciunea și frica toată viața. Înainte, în spatele răsului și pălăvrăgeli, a cântatului, dansatului, chicotitului și laudatului, era totuși frica groaznică de boli, de moarte, de singurătate și de puterea statului. În ziua de azi, se vorbește liber despre aproape tot.

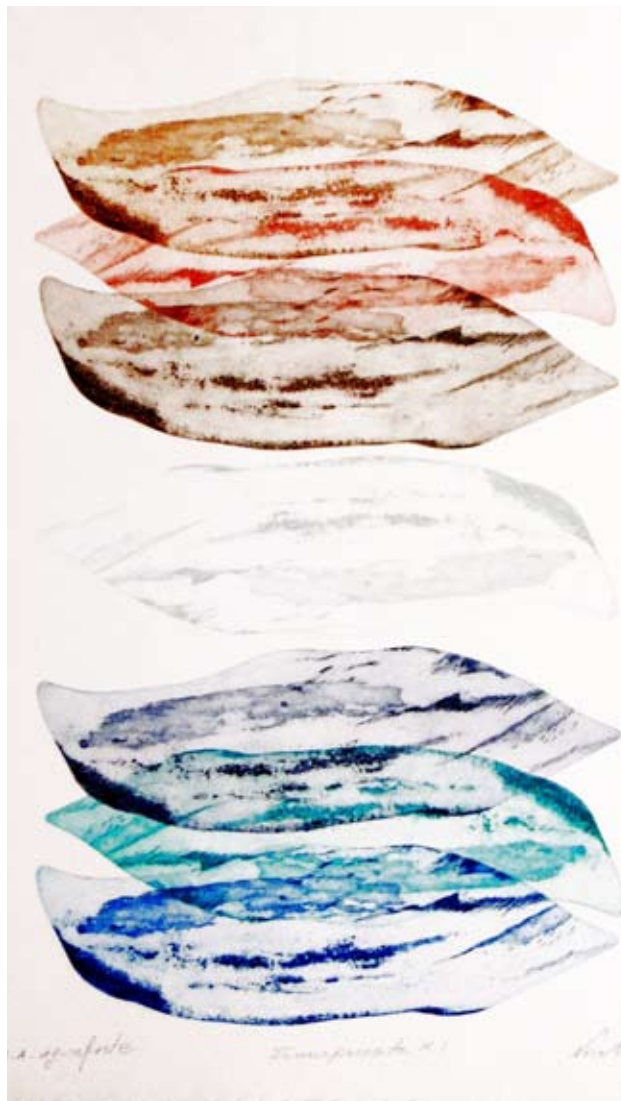
De atunci și imaginea lui Uljan Karlovitsch a evoluat. A fost inundat cu onoruri, căci fabricile sale au crescut productivitatea enorm, iar președintele consilierilor Novak, după ce a fost avansat secretar general, l-a numit consilierul său personal. Uljan era membru al Comitetului Central și conta, în general, ca primul specialist în URSS pentru creșterea producției. El a dobândit simpatia lui Bjesnadjesdov, un nemernic nebun, pentru care Uljan a fabricat două sute de milioane de figuri de gips. Printr-o tehnologie specială inventată de Uljan Karlovitsch, aceste figuri de gips, colorate în culori naturale, au ajuns și decorat curând toate comodele birourilor consilierilor. Bjesnadjesdov a urmat și sfatul lui Uljan, să revigoreze moda de la mijocul secolului XIX-lea, epoca grandioasă a materialismului și ateismului, ca modă actuală în URSS. Această modă avea în ea ceva sumbru, sobru și demn. La cea de a XXXVIII-a sesiune a P.C.U.S., majoritatea deputaților republicilor unionale au venit cu redingotă, guler scrobite și joben. Fabrica de lanțuri pentru

ceas de la Krasnojarsk lucra de curând în schimburi de zi și de noapte, iar morsa trebuia menajată pentru a o proteja de la dispariție, căci trebuiau cantități foarte mari de fildeș, ca și în țara lui Franz-Joseph, pentru dichisitele bastoane obligatorii de promenadă. În Persia, s-au înființat ferme de struți, iar lipsa de oase de pește a dus chiar la o apropiere de Australia, care controlează Antarctica. Însă încercările de a se reinvia vechiul sistem stalinist al claselor, în toată gloria sa, a eșuat. Vremurile frumoase, când muncitorul necalificat trebuia să pupe cizmele funcționarului public, în care generalii apăreau la festivitățile publice în baldachine aurite, erau de-acum irevocabil trecute. Pacea socială a statului sovietic n-a fost tulburată de nicio idee neoristoricistă. Însăși biserica ortodoxă, care, sub marii cuceritori roșii a avansat temporar și câteva decenii a existat ca și decenat în cadrul Ministerului de Interne, a fost iarăși desființată. Iar poporului i s-a dat de înțeles: spitalele, restaurantele, bordelele, cinematografele, stomatologii și saltelele cu arcuri au atins o asemenea perfecțiune, încât orice religie este inutilă.

Uljan Karlovitsch și-a urmat neclintit Calea, pe care o vedea clar definită. Uneori, așa credea el, tensiunea insuportabilă pe care o simțea între masca sa și viața sa reală interioară n-o s-o mai poată curând suporta, dar harul, care l-a luminat neîncetat, i-a dăruit tărie și încredere. Dumnezeu a fost pentru el ceea ce pentru alții era speranța largirii inelelor de sârmă ghimpată în jurul orașului miraculos Leninsk, într-o generație sau două, apoi și peste întreaga Uniune. În fiecare an, cercul creștea în rază cu douăzeci de kilometri. În interiorul acestui cerc, făgăduința paradisiului pe pământ era îndeplinită. Lapte, miere, parfum și vinuri curgeau din conductele oficiale, baciliile bolilor erau stărpiți, casele au fost construite din sticlă și orice fel de viață privată a fost desființată; ultimele resturi ale personalității și conștiinței de sine au fost exterminate, fiecare era fericit, iar viața însemna distracție din plin. Numai oameni foarte atent selectați aveau aprobarea să se mute în interiorul cercului, de acum în extindere.

Dar nu numai Dumnezeu îi dădea curaj și vigoare, ci și un copil al Creatorului, Barrikadka Pjetrowna; până și Satana, care, fără voia sa, l-a slujit pe Dumnezeu, și i-a adus împreună. Dragostea pentru ea și dorul arzător de a o reîntâlni erau pentru Uljan raze de lumină pe Calea sa, îi erau alinare în amărăciunea existenței...

Traducere: Eugen D. POPIN

Cartea zilelor noastre

Adrian SIMEANU

Ștefănescu, diaristu` (text reactualizat)

Ale cărui jurnale sunt mai demne de citit sau recitite acuma. Postmortem. Fincavut-a viață plină, norocoasă. Și multe de scris în calculatoru-i. L-a lăsat Dumnezeu cu mare drag de cărți. Vedere bună. Răbdare să noteze câte și mai câte. Despre ele și autori. Cărora le-a adăugat varii momente din existența-i. Bogată neîndoios. Scoasă curajos la lumină și pusă-n valoare de niște ani încoace. Pentru cine dă hrană și creierului, cum se cuvine...

Omu` nostru scris-a bine. Foarte bine, cel mai adesea. Chiar de nu împărtășesc orice gând al său, orice atitudine, n-am cum să nu-i recunosc valoarea slovelor. Îl citeam adesea prin varii publicații. L-am întâlnit la conferințe și știu ce-i poate pana. Așa că mă socot îndreptățit să-i dedic astă tabletă. Întru neuitare. Cu câteva notații succinte despre volumele lui diaristice. Ce nu mi-au dat pace defel câteva nopți. Căci (re)aflii, verificai mai multe decât știam. Despre atâtea persoane de el cunoscute, întâlnite, apreciate sau nu. Prieteni au ba. Apropiati ori nu. Întâmplări prin care-a trecut în cotidian. Amintiri lămuritoare, detalii cuceritoare. Umore, automaliția, dialogul adecvat li se adaugă pozitiv, util și cuceritor. Portretele, descrierile, arătându-se ca niște desene cu gust. Completând nimerit expunerea faptică. Alături de caricaturile fratelui Linu și-ale lui` Costel Pătrășcanu...

Eu socot că-s niște cărți* vrednice și purtătoare de adevăr din belșug. De învățăminte nu mai vorbesc. Întrucât morala abundă. Iar consistența, lexicu` zglobiu, fluentă și vocația narațiunii le caracterizează pregnant. Fiecare putând găsi ceva de învățat, memorat și apreciat. Cutez a susține, de altfel, că nici autoru` meșter nu le-a vrut, modest, simple consemnări. Ci chiar narațiuni de nădejde. Pline de culoare și veridicitate. Miniromane cumva, consemnând convingător, judecând îndreptățit o epocă autohtonă de început de mileniu contemporan. Dovezi istorice până la urmă despre români și cultura lor. Individuală, colectivă, națională. Ceea ce mă onorează să fi fost coleg de reviste cu domnia sa, neîndoios...

*Alex. Ștefănescu, *Jurnal secret Dezvăluiri complete 2003-2009*, Jurnal secret. Serie nouă (2009-2015), Ed. Corint, 2009, 2016, *Timp retrăit*, Ed. Curtea Veche Publishing, 2022

Eveniment cultural

Ana Dobre, la Pitești

Profesoară la Alexandria. Scriitoare bine documentată. Critic literar îndeosebi. Prezentă-n atâtea reviste îndreptățit. Tema discuției, „Poezia postmodernă și revistele literare”. Despre postmodernism s-a discutat amplu. Explicit și lămuritor. Doamna vădindu-se pricepută-n materie. Ca un veritabil cadru didactic experimentat. Numai că discuția liberă n-a mai ajuns și la revistele literare. Domnia sa promițând o altă întâlnire, poate, despre ele. Ce bine-ar fi de s-ar întâmpla asta încă subiectul e, dintotdeauna, vast și ultraintereșant... S-a discutat în schimb despre recunoașterea axiologică, reprezentativitate veritabilă. Subiectivitate inevitabilă, orgoliu auctorial. Canonu` literar, „istoria frauduloasă”. Până și licențiozitatea poetică. Aducând în discuție, exemplificativ, nume grele și întâmplări din literatura română și străină. De ieri și de azi. Ba chiar și din psihanaliză, foarte potrivit... Amfitriunu` Virgil Diaconu a încercat și de astă dată să-și arate niște nemulțumiri la adresa unora dintre colegii săi. Literați de vîrf` pe care viitoru` nu cred să-i detoneze vreodată. Invitata încercând cu tact să instituie un necesar echilibru-n chestiune. Și pledând convingător pentru judecarea operei și nu a oamenilor făuritori ai acesteia. Adică pentru obiectivitate (câtă poate fi ea) și nu pentru situații subiective exacerbate și de neînlăturat în timp... Prin cantitatea de cunoștințe și modu` clar de expunere a lor (ce-adeuce-a filosofie), spusele sale se dovedesc utile. Urmărind-o atent fost-am în câștig. Ideatic, informațional. Nu spun că le împărtășesc întrutot. Preponderent însă, da. O reîntâlnire cu stimata invitată teleormăneană ar spori neîndoios acest câștig. Ar limpezii altele- atâtea, aducându-ne categoric mai aproape de literatură. De cultură autentică. Mare nevoie de-acestea fiind și-n țară, și-afară. Mie sigur nu mi-a stricat o oră-n bancă, iarăși elev, cu doamna la catedră. Știe carte...

Gheorghe SECHEȘAN

**Mihaela Oancea:
De-a viața, Florești, Limes, 2024**

În volumul Mihaelei Oancea (*De-a viața, Florești, Limes, 2024*) „țipă” suferința tăcerii, a lipsei de comunicare: „tăceri albe țâșnesc din gâtlee”

Lăsați cărțile să vină la mine!

**Firuț Mihuț: Reverberații, Giroc,
Editura Castrum de Thymes, 2024**

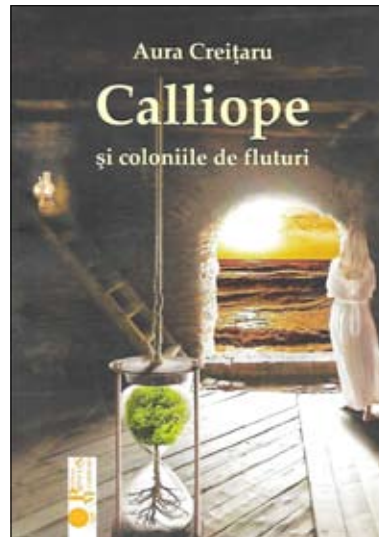
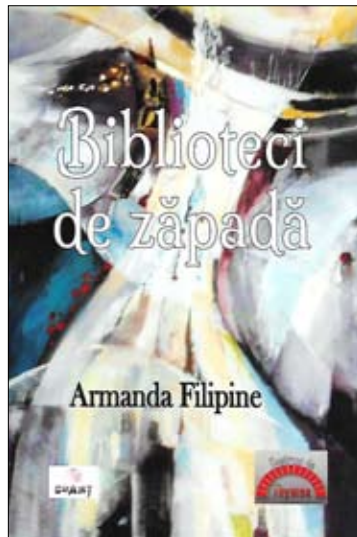
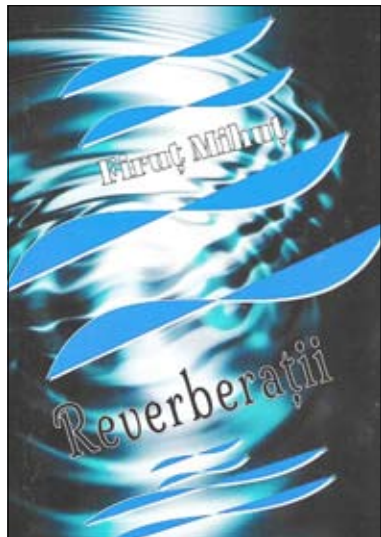
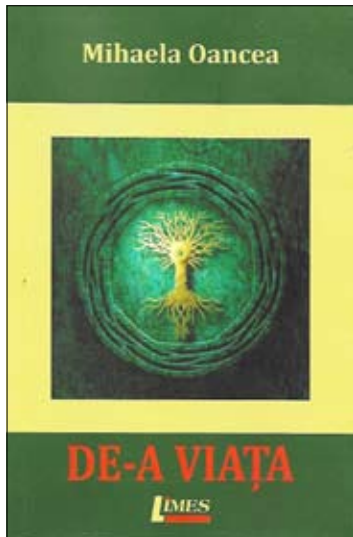
În stil clasic, volumul lui Firuț Mihuț (*Reverberații, Giroc, Timișoara, Editura Castrum de Thymes, 2024*) debutează cu o rugăciune ce aduce mai degrabă a blestem, și din care transpare singurătatea absolută, spaima de moarte și disperarea existențială, în absența credinței: „Scrie-mi un necrolog din zori cețoși./ Ca nimeni să nu-l poată tălmăci./ Trimite-mi escadron de albatroși./ Spre Styx să am cu cine mă ortăci” (*Rugă*). Am putea spu-

terveni: „Din când în când, Dumnezeu scutură sfera/ și toate se tulbură în jurul meu./ universul se resetează instant./ din pământ începuse să ningă” (*Zgâlțâieli*).

**Aura Crețaru: Calliope
și coloniile de fluturi, Iași,
Editura Princeps Multimedia, 2024**

O propensiune existențială spre ancestralitate, succes în viață dar și spre efemeritate, în același timp, iată ce putem desprinde, de la bun început, din noul volum al autoarei Aura Crețaru

nele dimineții/ amintirile zilei trecute” (*Peisaj printre gene*). Prezentul nu este altceva decât o reiterare a trecutului. Un film absurd ni se desfășoară în fața ochilor. Și nu este de mirare acest tablou trăit în fiecare clipă, în fiecare moment, căci omul nu este altceva, în viziunea Aurei Crețaru, decât o ființă aflată mereu în conflict: „în stabilopozi lovesc din nou talazuri/ mimând un fel de ecou al tunurilor din zare./ nu departe de orizonturi, e războiul în toi” (*Peisaj printre gene*). Putem spune, simțind deplin gustul amar al cenușii și al înfrângerii că, dincolo de ceea ce

(*neobișnuita liniște*). Existența este azi, deopotrivă, un „izvor nesecat” de vicisitudini: „rana ta întinsă ca un cristal topit/ își deformează pântecul. înflorește/ cum jarul pe vatră” (*neobișnuita liniște*). Cel mai nenorocit lucru este, în viziunea poetei, **amnezia ființei**: „vreme a uitării surde peste tot./ peste tot” (*neobișnuita liniște*). Totul moare, în viața aceastei nefericite a noastră, case, oameni, amintiri: „din căușul ceții/ o pisică pânzărește ferestrele ce-au învățat/ cum se moare bătrânește” (*ceață*). Tabloul pare desprins din pana unui Bruegel – descompunere, putreziciune, orbire, moarte: „se trag putrede sfiori./ deasupra unui morman de lemne încrucișate/ se înalță rugi” (*strigăte de pajuri*). Mai mult decât atât, frica devine dimensiunea esențială a vieții: „și-ți adulmecă frica – singura care te despoaie/ fără sfială” (*degetul lui Dumnezeu*). Viața omului este „vizitată”, în acest univers coșmaresc, permanent, de demoni: „șapte demoni cu chimirele pline de păcate” (*degetul lui Dumnezeu*). Disperarea „înfloresc”, într-un astfel de mediu terifiant, ca un trandafir în luna lui mai: „ultima ta falangă desleșată apucă/ degetul lui Dumnezeu” (*degetul lui Dumnezeu*). Într-o „superbă” definiție a morții este ilustrată precaritatea ființei, precum și cruzimea instanței supreme și absolute, care nu iartă pe nimeni – copii, mame etc.: „un copil desenează chipul mamei/ pe curbele morții se face liniște” (*risipire*). Este „clamată”, o dată mai mult, fragilitatea și perisabilitatea ființei umane într-un „frumos” poem despre moarte și despre umbrele morții: „cât vezi cu ochii/ umbrele se culcă în părul galben al miriștilor./ se învelesc cuminiți cu pânza răcoroasă a serii/ și vorbesc în taină despre întâmplările de peste zi/ până li se astupă fiecare vocală/ cu pământ” (*în taină*). O viață înfiripată abia-abia, firavă și temătoare, pândită de toate primejdiile și pericolele posibile dar, mai ales, de șarpele morții: „tocmai când pare că lucrurile se așează/ șarpele negru îți înfășoară timpul/ ce ia culoarea cărbunelui/ și îți confiscă nervurile tuturor visurilor/ tuturor amintirilor/ tuturor existențelor.” (*șarpele negru*).

ne, chiar, că deznădejdea și disperarea sunt motivele esențiale ale acestei poezii pline de tensiune și de emoție, dacă nu s-ar întrezări, totuși, printre versuri, și un licăr de speranță: „Alege-mi bocitoare dintre greieri/ Și licurici pune-mi la căpătâi./ Lasă-mi un bob când viața-mi treieri/ Și seamănă-l în Ziua cea Dintâi” (*Rugă*). Pierderea credinței este unul dintre lucrurile cele mai rele cu putință care i se poate întâmpla unui om, în această viață. Am putea spune, împreună cu poetul, parafrazând, că „Dacă nici credință nu e, nimic nu e”: „iar centrifuga ruginită a credinței/ pornește, de una singură, să aleagă neghina” (*Zgâlțâieli*). În fața șubrezeniei și a precarității credinței întregii umanități, ființa poetică dezarmează: „După ce jucăria este reasezată la locul ei./ lipesc cu rugăciune fisurile din cer” (*Zgâlțâieli*). Și totuși, așa cum ne învață cărțile sfinte, rugăciunea pentru viață este în măsură să ajute omenirea să ajungă la liman. În ciuda necazurilor și problemelor de tot felul, viața este de trăit: „Mai lasă-mi, Doamne, viață-n buzunare/ Și ceva mărunțiș de năzuințe./ Să-mi vând pe bobul de iluminare./ Agoniseala de nechibzuințe” (*Rugămintele*). Sentimentul acesta de restriște, de înstrăinare, de disperare, resimțit și mai acut în absența (sau, cel puțin, atenuarea) credinței provine dintr-o claustrare, izolare, pe care omul modern le „acuză”, la nivel existențial: „Trăiesc liniștit în propriul glob de sticlă./ Sub bolta casantă mă simt protejat/ și, ca să mă conving de durabilitatea ei./ uneori, ating perdeaua translucească/ cu fruntea și privesc dincolo de ea” (*Zgâlțâieli*). Singurătatea atotprezentă, atotputernică, atotbiruitoare este, de altfel, un motiv permanent al acestei poezii: „În umbra nopții./ singurătatea se deschide înaintea mea./ floare întunecată ce-mi înmiresmează/ suflul cu tăcerea ei nesfârșită” (*Ecouri*). Ideea centrală a cărții este că, în fond, nu poți evada din tine însuși: „Bat cu pumnul în zidurile de la periferie/ și-l chem pe celălalt, să înjghebăm/ aripi de înger din cărți de poker măsluite./ cu care ne prefacem apoi că evadăm/ din nestatornică realitate” (*Zgâlțâieli*). Totul se schimbă, se modifică, fără ca omul să poată in-

(*Calliope și coloniile de fluturi, Iași, Editura Princeps Multimedia, 2024*): „Ele pot genera picturi rupestre./ personaje din filme./ castele de nisip din viitor” (*Înlăuntrul ochiului pineal*). Viața exterioară, realul, în ultimă instanță, intră într-o ciudată stare de provizorat atunci când ochiul dinăuntru al artistului le receptează: „Rămăși înlăuntrul peșterii ochiului pineal” (*Înlăuntrul ochiului pineal*). Așa se face că o astfel de existență este lipsită de mari surprize pentru că, la fel ca într-un joc pe calculator, viitorul este mereu restartat: „Trecutu-i năpusit în tihna prezentului/ când planeta întepenită-n axă/ ne sugerează restartul viitorului” (*Vine o zi*). Din trecut învățăm azi că viitorul nu poate fi nimic mai bun și apoi ne repornim existența, ca într-un joc pândit de absurditate și demență. Trecutul are, de altfel, un rol nefast în această poezie, el fiind, în viziunea autoarei, instanța care nu ne lasă să trăim prezentul: „E iarnă încă, gustăciul cântă peste ne/ a primăvară timpurie, la festin –/ ciugulind flămând boabe de grâu din palma mea” (*Vine o zi*). Vrem, nu vrem, pare să spună autoarea, suntem „produsul” amintirilor: „Picură printre ge-

se vede, se întinde nimicul: „Orizontul are linia lui impasibilă/ în spatele ei se ascunde întunericul” (*Tablou cu ramă neagră*). Nici religia nu pare să poată ajuta prea mult un astfel de suflet atât de chinuit, căci deitatea se arată a fi destul de indiferentă: „Între iarbă și cer locul geometric nu privește/ retina dimineții ce parcă stă să plângă/ ploaia indecisă își cheamă norii abia treziți” (*Tablou cu ramă neagră*). Divinul pare să resimtă, față de această ciudată specie umană, o indiferență și o nepăsare dureroasă (pentru om), vădind o impasibilitate rece față de învălmășeala și graba omului: „O lume la întrecere cu involburarea/ grăbită să atace zarea dinspre est” (*Tablou cu ramă neagră*). Nimic din ceea ce e omenesc nu pare să reziste fără de sprijinul divinității: „stinger la datorie./ sârmele îi țin verticala întinsă” (*Tablou cu ramă neagră*). Iar dacă vorbim despre o *Ars poetica*, putem spune că autoarea dă dovadă de o (dureroasă) școală a vieții: „Câteva silabe știu de soarta altora/ când încep să se caute între ele./ să se adune să compună vocabule./ ca prin miracol se așează/ înșirate cuminiți pe spațiul lor” (*Înlăuntrul ochiului pineal*).

Cărți primite la redacție:

- Lidia Vianu: „Ființe străni”, Editura Eikon, 2024.
- Ioana Cosma: „Zenit”, Editura Charmides, 2024;
- Lucian Parfene: „Sinucideri ratate”, Editura Junimea, 2024;
- Ioana Cosma: „VERS”, Editura Hoffman, 2024.
- Nicolae Toma: „floricid”, Editura Castrum de Thymes, Giroc, 2024;
- Iulian Barbu: „Mă cheamă Vers”, Editura Tim, 2024;
- C. Voinescu, Iudita Dodu Ieremia: „Limba noastră cea de toate zilele”, „Din vorbă-n vorbă”, Editura Panfilus 2024;
- Doru Scărlătescu: „Pe urmele lui Dosoftei în Galiția în căutarea mitropoliei Moldovei”, Editura Junimea, 2024;
- Violeta Cîmpan: „Vieți înlănțuite”, Editura Cronedit, 2023;
- Carmen Tania Grigore: „Elemente provocatoare”, Editura Neuma, 2023;
- Carmen Tania Grigore: „Defragmentări”, Editura Clubul MittelEuropa, 2023;
- Anton Georgescu: „Gândul în cetate/ împotriva vremurii”, Pro Marketing, 2005;
- Antologia premianților Concursului Național Studentesc de creație literară „Pavel Dan”, 2022: „suntem o planetă de astronauți surdomuți”, editura casa de pariuri literare, 2022;
- Antologia premianților Concursului Național Studentesc de creație literară „Pavel Dan”, ediția 2021: „Versuri desprinse de pe miocard”, editura casa de pariuri literare, 2021;
- Anastasia Coste: „Tranzit prin gara cu miros de tei”, casa de pariuri literare, 2021;
- Antologia „Pavel Dan” - 65: „Carapacea de aur”, editura Tracus Arte, 2023;
- Marcu Mihail Deleanu: „Memorial Cultural”, Editura Tim, 2021;
- Ion Toma Ionescu: „Tobărlanii”, Editura Hoffman, 2021;
- Ion Popescu-Brădiceni: „Reinventarea lui Orpheus”, Editura TipoMoldova 2020;
- Dorel Neamțu: „Iubiri pierdute”, Editura Exclusiv, 2020;

Ziua Recunoștinței**Ziua 1**

Și-a-ngropat cuțitul
în trupul lui Hristos,
pe care l-a tăiat cu priceperea
unui bătrân chirurg
și l-a lăsat pe masă lângă farfuria
cu salate
Să ne rugăm/ a spus/
intrând în extazul
dinaintea dorinței
Dar copiii deja devoraseră urechile
Părinții se luptau cu intestinele
La bucătărie
bunica mușca dintr-un rinichi
Câinele fugea cu oasele în camera
de oaspeți
A rămas doar capul întors
împotriva lui însuși
Moartea i-a privit
cu o milă fără margini,
a șters cuțitul pe barba lui Hristos
și s-a-ntors la cimitir cu capul
sub braț

Așteptându-l pe Perec**2**

L-am văzut pe Papa trezindu-se
dintr-un coșmar îngrozitor
Dumnezeu îi povestise
că-l citea pe Rimbaud
Era anul nou
Papa dormea
ținându-și în brațe
Cristosul de pluș

3

Am văzut moartea târând
siciul lui Vallejo
Siciul era gol,
dar atârna cât o veșnicie
Era în noiembrie
Viermii făceau gargară
cu cenușa lui Dumnezeu

4

L-am văzut pe Dumnezeu
sărutându-se cu moartea
într-o cafenea din Paris
Avea o barbă veche de veacuri
și-o umbrelă
ca să-și alunge singurătatea
Era vară
Umbra lui își făcea vânt
cu urechea lui van Gogh

**Filmare
cu încetinitorul**

Bărbatul cu vestă mohorâtă
nu mai hrănește porumbeii
duminica după-amiază

Acum a găsit o văduvă tânără
cu care speră să-și petreacă
zilele din urmă
întins în pat și mâncând mere
Duminica după-amiază
se-ntoarce în piața aceea
braț la braț cu iubita

și se-așază pe aceeași bancă
spunând aceeași poveste
pe care mai-nainte
le-o repetase porumbeilor

Femeia ascultă răpită
fiece vorbă ieșită
din gura eroului ei

Peisajul își încrucișează brațele,

vântul dă din cap
și cască printre copaci,
după-amiază iese
să-și întindă picioarele,

iar porumbeii se uită la el cu nostalgie

Amintiri din viitor

În dimineața aceea sora mea m-a trezit
foarte devreme și mi-a spus:
„Scoală-te, trebuie să vii să vezi asta:
marea s-a umplut de stele”.
Uimit de acea revelație,
m-am îmbrăcat în grabă, gândind:
„Dacă marea e plină de stele,
trebuie să iau primul avion
și s-adun toți peștii din cer”.

Oaia neagră

Nu ne-am luat niciodată
rămas-bun de la Dumnezeu
și nici măcar de la moarte

Eram atât de aroganți
încât am spus: destul!,
crezând că până la urmă
muzele-or să cadă-n genunchi

Dar ne-am înșelat:
nimeni nu ne-aștepta nicăieri,
nici măcar în viața de apoi

Făpturi

Păpușile tale au mâinile-nghete
parcă se joacă
de-a v-ați ascunselea cu moartea
și nu obosesc niciodată
Cine-ți piaptână păpușile când dormi
Păpușile tale se piaptână singure
și numără până la zece cu ochii-nchiși
în timp ce moartea-mbătrânește
la tine sub pat

Colțul sufletelor

Lui Lev Iașin

Portarii dispăruți
locuiesc în colțul sufletelor
Zboară-n fiecare după-amiază
peste gazon
să prindă melancolia
Când părăsesc terenul,
ceva pleacă odată cu ei
ca un gest al veșniciei
ca un fior ce face să se zguduie stâlpii
de care stau atârdate
ghete din alte vremi
Umbrele ce-aleargă-n zare
înaștează printr-un ținut pustiu
întră-n perimetrul viselor
și trag cu viteza luminii
O mână deviază mingea spre amurg
alta atinge zorii cu unghiile
Umbrele ce-aleargă-n zare
dispar în ceață
Portarii se-ntorc din vieți paralele
purtați pe umeri
În colțul sufletelor
ploaia a stat

**Măsurile de precauție
de ultimă oră**

Când voi fi îngropat
va trebui să fiu atent la viermi
cel mai probabil
e că mă vor vorbi de rău,
îmi vor scuipa pe poezii
și vor urina pe florile proaspete
ce-mi vor împodobi mormântul
Până-ntr-acolo încât

Mario Meléndez Muñoz

Mario Meléndez Muñoz e un poet chilian născut în orașul Linares în ziua de 27 februarie 1971. Printre cărțile lui se numără: Vuelo subterráneo/ Zbor subteran (2004), El circo de papel/ Circul de hârtie (2008), La muerte tiene los días contados/ Moartea are zilele numărate (2010), Esperando a Perec/ Așteptându-l pe Perec (2021), El mago de la soledad/ Magicianul singurătății (2021) și Jardín de escombros/ Grădina ruinelor (2023). O parte a operei sale a fost tradusă în peste 15 limbi. În 2012 se stabilește în Italia, iar un an mai târziu primește Medalia Președintelui Republicii Italiene, acordată de Fundația Internațională “Don Luigi di Liegro”. În 2015 este inclus în antologia El canon abierto. Última poesía en español/ Canon deschis. Poezia de limbă spaniolă de ultimă generație (Madrid, Visor). În 2017 câteva poeme îi apar, traduse în engleză, en legendara revistă “Poetry Magazine” din Chicago. În 2018 revine în Chile pentru a prelua funcția de director general al Fundației “Vicente Huidobro”. În 2022, RIL editores îi publică opera poetică reunită sub titlul Apuntes para una leyenda/ Însemnări pentru o legendă și antologia Réquiem para frutas suicidas/ Recviem pentru fructele sinucigașe. Mario Meléndez e considerat una dintre vocile cele mai originale din noua lirică latino-americană.

îmi vor devora chiar și oasele,
îmi vor sfărteca intestinele
sau, culmea nedreptății,
îmi vor fura dintele de aur.
Și toate astea fiindcă
atâta vreme cât am fost în viață
n-am scris niciodată despre ei

* * *

Tot ce am de la vânt
și tot ce am de la piatră ție-ți datorez
tot ce sunt și visez ție-ți închin
căci mi-ai lăsat ca zestre
un zâmbet neschimbat
mi-ai făcut cunoscut pe pământ
micul testament
ce crește și sângerează
în grădini și-n lucrurile din casă
De aceea-ți ofer
această singurătate rătăcitoare
pe care s-o ascunzi ori să-i dai foc
dacă ai chef
Cât despre mine, voi cânta întruna
până când cineva
se va plictisi de glasul meu
sau nu-l va mai înțelege

* * *

Lan de floarea-soarelui

Acest lan de floarea-soarelui prin care
rătăcește
stafia lui Van Gogh
e traseul preferat al corbilor
după miezul nopții
Stafia-și taie o ureche și-o aruncă
multimii
Corbii vor doar ochii
și ca Vincent să-i picteze
pentru posteritate
Stafia acceptă entuziasmată
și-și fixează șevaletul
pe mormântul vechiului
proprietar
Dar corbii nu se opresc din zbor
și se reped către pânză scoțând țipete
disperate

Spre dimineață se-aud împușcături
Corbii fug în dezordine
iar stafia termină portretul
avându-și urechea
drept singură companie

**Realitatea e
un tablou de Van Gogh**

*Doi corbi dezumflă aerul
cu lovituri de cioc.*

Tăcerea-și taie o ureche
în mijlocul străzii
Un copil o ridică
și ascultă absorbit
râul morților
Cine înoată-n aceste ape? -
întreabă el
în timp ce-și scoate un cârlig
din gură

Prezentare și traducere: **George Nina ELIAN**

ISSN 2069 - 1645

Revistă a

Unirii Scriitorilor din România,
editată de AL LUGOJPRESS SRL,
cu sprijinul sponsorilor și al SIP Timiș

Director: **Nicolae SILADE** (actualitatealiterara@yahoo.com)

Redactori: **Gheorghe SECHEȘAN, Ela IAKAB,
Adriana WEIMER, Nicoleta CRAETE,
Veronica BALAJ, Elisabeta BOȚAN,
George MOTROC, Constantin ȘTANCU,
Ionel BOTA, Mircea Dan DUȚĂ,
Vasile PROCA, Constantin-T. STAN**

Redactor șef: **R. V. GIORGIONI** (rvgiorgioni@yahoo.com)

Acest număr s-a tipărit în 1.001 de exemplare

Adresa redacției:

Lugoj, str. Nicolae Bălcescu 6
Telefon: **0744-575-853**

Adresa internet: **actualitatealiterara.ro**

Cărțile se primesc pe adresa redacției, iar materialele
pe e-mail: **actualitatealiterara@yahoo.com**

Revista se găsește în librăriile și chioșcurile
de ziare din Lugoj, Timișoara, Reșița, Librăria
Cartea Românească Iași și la sediul USR București